

HELSINGBORG STADSKÄRNA BEVARANDEPROGRAM

Text: Jonas Haas, Helsingborgs museum och Adam Katzeff
Foto: Jonas Haas, Helsingborgs museum
Kartor: Christina Andersson och Mona Ohlsson, Stadsbyggnadskontoret
Layout: Siv Hellmark, Stadsbyggnadskontoret och Bergstens Tryckeri AB
Tryck: Bergstens Tryckeri AB, Helsingborg, 2003
© Helsingborgs stad, Bevarandeplanskommittén, 2003
ISBN -91-631-3664-3

Framsidas omslagsbild:
STORTORGET. Foto: Alfred B Nilsson 1902, Helsingborgs museums arkiv
FOLKETS HUS, KONSERTHUSET, KV BRÖSTVÄRN 5. Foto: Jonas Haas, Helsingborgs museum

Baksidas omslagsbild:
FASADDETALJ PÅ KV TOR 35. Foto: Sven-Olof Larsén, Helsingborgs museum

HELSINGBORGS STADSKÄRNA

BEVARANDEPROGRAM

ANTAGET I KOMMUNFULLMÄKTIGE
2002-09-25

BEVARANDEPLANSKOMMITTÉN
HELSINGBORGS STAD

INNEHÅLL

Förord	3
Syfte	4
Värdering	4
Bevarandeprogram i lagstiftning och bygglovshantering	5
Särskilt betydelsefulla stadsmiljöer	
Landborgen	7
Mariatorget och Billeplatsen	8
Norra och Södra Storgatorna	8
Kullagatan, Lilla Torggatan och Bruksgatans norra del samt Konsul Olssons plats	9
Medeltida gränder	10
Långvinkelsgatan samt Springpostgränden, Strömgränden och Tycho Braheplatsen	11
Södergatan	12
Stortorget	13
Drottninggatan, Järnvägsgatan och Trädgårdsgatan samt Sundstorget	14
Bergaliden	15
Stenstaden kring Stadsparken	16
Gustav Adolfs torg	17
S:t Jörgens plats och Fågelsångsgatan	18
Mäster Palms plats, inklusive del av Gasverksgatan och Konsul Perssons plats	19
Gamla kyrkogården – Konsul Perssons villa	19
Stadsparken (Krookska planteringen)	20
Öresundsparken med Hälsodalen och Sofiakällan	21
Slottshagen	22
Furutorpsplatsen och Sturzen-Beckers park	23
Hamnen med omgivningar	24
Kvarters- och fastighetsbeteckning A-Ö	26
Ordlista	187
Litteraturlista	188
Kartbilaga – fastigheter	
Kartbilaga – flygfoto	

FÖRORD

I Helsingborgs stad har bevarandeplanskommittén sedan 1979 uppgiften att ta fram bevarandeprogram. Programmen ska vara underlag för samhällsplanering, sprida kunskap bland boende, fastighetsägare och andra intresserade om Helsingborgs bebyggelsemiljöer, samt stimulera till ett gott förvaltande av byggnader och miljöer i staden.

Detta bevarandeprogram över stadskärnan har ett antal föregångare: Bevarandeprogram för Helsingborgs stadskärna (fastställt av kommunfullmäktige 1985), Råå (1991), Västra Tågaborg (1995), Olympia – Slottshöjden (1997), Drottninggatan – Pålsvägen (1998), Wilson Park (1999) samt Ramlösa (2000). Dessutom finns ett kulturminnesvårdsprogram för hela kommunen, antaget 1991.

Bevarandeprogrammet för stadskärnan från 1985 omfattade huvudsakligen byggnader uppförda före 1930 i ett område avgränsat av Hälsovägen i norr och Trädgårdsgatan i söder. Föreliggande bevarandeprogram för Helsingborgs stadskärna utgör dels en uppdatering av 1985 års program, dels en utvidgning av området så att det nu även omfattar stadsdelen Söder. Vidare har urvalet vidgats så att bebyggelse uppförd fram till år 2001 finns med.

Arbetet med bevarandeprogrammet för Helsingborgs stadskärna inleddes hösten 1999 under ledning av bevarandeplanskommittén. Kommittén har fem ledamöter. Ordförande utses av kommunstyrelsen, två ledamöter utses av byggnadsnämnden, och två av kulturnämnden.

Inventering och sammanställning av uppgifterna har utförts av byggnadsantikvarie Jonas Haas. Delar av de inledande texterna har skrivits av bebyggelseantikvarie Adam Katzeff. I arbetet har även stadsantikvarie Karin Gustavsson, biträdande stadsarkitekt Annika Cronstioe, planchef Kerstin Nilermark, och exploateringschef Bengt Lindskog deltagit. Kerstin Olsson har varit kommitténs sekreterare.

Helsingborg i november 2002

Bo Thente
Bevarandeplanskommitténs ordförande

Ingela Andersson

Folke Bengtsson

Jan Risberg

Marie Weibull-Kornias

SYFTE

Helsingborgs stadskärna är en offentlig miljö som brukas av både helsingborgare och andra. Stadens kulturmiljö är en angelägenhet både för boende, fastighetsägare och besökare i staden.

Bevarandeprogrammets syfte är att vara ett redskap i kommunens planering. Programmet ska vid bygglovhantering och i planeringsprocessen redovisa och framhäva de kulturhistoriska och arkitektoniska värdena i stadskärnan.

Ett annat syfte med bevarandeprogrammet är att sprida kunskap om bebyggelsen och dess kulturhistoriska värden bland fastighetsägare och boende, samt att öka intresset för att bebyggelsen vårdas och tas om hand på sätt som utvecklar och förstärker de kulturhistoriska värdena.

Miljön i Helsingborgs stadskärna är ett resultat av många generationers omsorg om sin miljö, och det är dessa värden som bör värnas och göras tillgängliga inte bara för vår generation utan även för nästa. De kvaliteter som vår tid tillför miljön bör på samma sätt uppmärksammas och värnas, därför har ingen åldersgräns satts på vilka byggnader som ska ingå i bevarandeprogrammet. När den nu uppväxande generationen om några decennier kommer tillbaka för att söka upp *sin* kulturmiljö är det således viktigt att vi använder oss av vidare värden än bara de som grundas på ålderskriterier. En levande och välkänd kulturmiljö stärker medborgarnas identifiering med den egna orten och engagemang i denna, vilket är en av grundförutsättningarna för ett demokratiskt samhälle.

VÄRDERING

Bebyggelsen inom det område som omfattas av bevarandeprogrammet har klassificerats främst efter det kulturhistoriska värde som den besitter. Kulturhistoriskt värde är inget entydigt begrepp utan består av ett komplex av värden som kan delas in i dokumentvärden, upplevelsevärden och övergripande/förstärkande värden. Till dokumentvärdena räknas byggnads- historiska, teknikhistoriska, samhällshistoriska, person- historiska värden mm. Dessa värden är absoluta, objektiva och kan lätt jämföras med motsvarande värden i byggnader från andra områden eller regioner. Ålder är här ett värde men inte i sig själv utan i relation till andra värden och upplysningar om byggnadernas historia. Värdena kan berätta om tekniska innovationer i konstruktionen, planlösningar, byggnadsdetaljer, på vilket sätt byggnaden har använts, vilka samhällsfunktioner som bedrivits i byggnaderna, hur man levtt och umgåtts,

betydelsefulla personers födelsehem etc. Samtliga dokumentvärden belyser på olika sett olika sidor av den historiska utvecklingen i ett område

Till dessa dokumentvärden kan läggas upplevelse- värden. Upplevelsevärden kan vara självständiga men också verka förstärkande på övriga värden. ofta är de oberoende av ålder. En byggnads arkitektoniska värde är ett sådant, bedömt efter såväl estetiska kriterier som efter de förutsättningar som gives utformningen. Bland upplevelsevärdena räknas också patina, symbol- och identitetsvärden liksom traditionsvärden. Värdet är viktigt som ett rent kvalitetsvärde, för skönhetsupplevelsen och som förebild för nybyggnation. Ett annat värde är kontinuitetsvärdet som kan finnas i en annars betydelse- lös byggnad om den ändå genom sin närvaro beskriver en kontinuitet i samhället – i ett sådant perspektiv kan de medeltida tomtstrukturerna längs Södra Storgatan ha ett värde även om de är bebyggda med nya hus.

Övergripande dessa både värdekategorier finns begrepp som verkar förstärkande på de övriga värdena. Äkthet, autenticitet är ett sådant värde, grundat dels på graden av ursprunglighet, helhetskaraktär och dels en bedömning av vad som känns äkta. Kvalitetsvärden avseende såväl konstruktion, byggnadsmaterial, arkitektur mm är en viktig övergripande aspekt på samma sätt som graden av sällsynthet eller representativitet. Sällsynthet har länge setts som ett förstärkande värde vid en bedömning vilket även representativitet numera anses vara. Det som är karaktäristiskt för en tid kan vara utan betydelse för dem som lever i dess samtid men av ett annat och större värde för kommande generationer.

Klassificeringen grundar sig på en sammanvägning av dessa värden och därefter har en gradering i två steg gjorts; dels en "högre" kategori kallad *Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§*, dels en "lägre" kallad *Byggnad av kompletterande värde*. Byggnader utanför dessa kategorier saknar för den skull inte kulturhistoriskt intresse. Oftast har de hamnat utanför klassificeringen på grund av förvanskande om- eller tillbyggnader men under dessa finns inte sällan slumrande kvalitéer. Även nyare bebyggelse som inte klassificerats kan komma att omvärderas då grunden för värderingarna hela tiden ändras.

Utöver de kulturhistoriska värdena har vid klassificeringen tagits hänsyn till andra faktorer, som stadsplane- mässiga (t ex att stadsbyggnadsprojekt av en sådan karaktär kan förväntas att ett bevarande inte blir möjligt, eller att antagen detaljplan som medger rivning redan finns för en fastighet.)

BEVARANDEPROGRAM I LAGSTIFTNING OCH BYGGLOVSHANTERING

Kulturarvet och kulturmiljön är en del av välfärden i det samhälle vi lever i. Alla har en skyldighet att förvalta och värna kulturarvet på bästa möjliga sätt. Lagen om kulturminnens inledande paragraf lyder: *"Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö. Ansvaret för detta delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter skall visa hänsyn och varsamhet mot kulturmiljön"*.

Lagen om kulturminnen

Lagen om kulturminnen reglerar vilka byggnader som ska skyddas som byggnadsminnen, den starkaste form av skydd en byggnad kan få. Det är länsstyrelsen som fattar beslut om byggnadsminnesförklaring. För att en byggnad eller miljö ska bli byggnadsminne ska den anses vara synnerligen märklig och ha ett nationellt intresse. I stadskärnan finns flera byggnadsminnen. Dessa får inte ändras eller rivs utan tillstånd från länsstyrelsen. Fastighetsägaren har skyldighet att underhålla byggnaderna så att det kulturhistoriska värdet inte minskas.

Kulturminneslagen reglerar också skyddet av kyrko- byggnader, kapell och kyrkogårdsmark som anlagts före 1940. I stadskärnan gäller detta Mariakyrkan, Gustav Adolfs kyrka och Gamla kyrkogården med kapell vid Södergatan. Även fornlämningar skyddas av Kulturminneslagen och får inte bortföras eller förstöras utan länsstyrelsens tillstånd. I stora delar av Helsingborgs stadskärna finns medeltida lämningar under mark. Alla markgrepp här kräver tillstånd från länsstyrelsen.

Plan- och bygglagen

Den andra lagen som reglerar skyddet av kulturmiljön är *Plan- och bygglagen* (PBL). Den är ett kommunalt redskap som reglerar hur samhället ska planeras och bebyggas på ett sätt som tillgodoser såväl det allmännas som den enskildes intressen. PBL ger också möjlighet att skydda kulturmiljöer. Det tredje kapitlet som innehåller krav och regler på byggnader inleds med att byggnader *"skall placeras och utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen"* (PBL 3:1§). Den paragraf som ligger till grund för den "högsta" klassificeringen i bevarandeprogrammet är den tolfte paragrafen i tredje kapitlet (PBL 3:12§): *"Byggnader, som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär, får inte förvanskas"*. På kartan har sådana särskilt värdefulla byggnader markerats röda. Utanför denna kategori har bebyggelsen delats in i *Byggnader av kompletterande värde för*

miljön samt *Övrig bebyggelse*. Även för sådana byggnader kan PBL 3:12§ vara tillämplig, antingen på grund av sina egna kvaliteter eller därför att de ingår i *"bebyggelseområde av denna karaktär"*.

En annan viktig paragraf i samma kapitel är den så kallade varsamhetsparagrafen PBL 3:10§. *"Ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara."* Detta gäller alltså alla byggnader, inte bara de som markerats i bevarandeprogrammet, även om en markering ger extra tyngd åt kraven på varsamhet.

De ovannämnda paragraferna tillämpas vanligtvis i samband med bygglovsprövning, genom att de nämnda typerna av förändringar är lovpliktiga. Vid denna prövning bedöms huruvida den önskade byggnadsåtgärden överensstämmer med planbestämmelser och med PBL:s generella regler, bland annat med hänsyn till trafik, stads- eller landskapsbild och förhållanden på granntomter och i omgivningen.

Förutom bygglov krävs vanligen också en byggnamälan, varvid byggaren har att redovisa hur man uppfyller tekniska egenskapskrav etc, i vissa fall även hur man uppfyller de ovannämnda kraven på varsamhet och skydd mot förvanskning. Det bör observeras att det åligger den enskilde byggherren att följa de ovannämnda lagreglerna enligt PBL 3:1§ och 3:10§ i rimlig utsträckning även i de fall då ingen byggnamälan krävs.

Bevaringsprogrammets klassificeringar utgör ofta ett fullgott underlag för att hävda bevarandeintressena med stöd av PBL. Krävs ett ännu starkare skydd kan detta ske med hjälp av detaljplaneläggning eller områdesbestämmelser. Därvid kan skydds- och varsamhetsbestämmelser meddelas som uttryckliga och mer preciserade bestämmelser än lagparagraferna. Exempelvis brukar skyddsbestämmelser, vanligtvis betecknade med **q**, ofta förenas med rivningsförbud. I vissa fall tillämpas även **Q** (kulturresevat) t ex i samband med byggnadsminnen, där bevarandeintresset är det centrala och byggnadens användning är underordnad detta intresse. I planbestämmelserna kan dessutom ges konkreta utformningskrav ifråga om material och utförande, liksom att bygglovsplikten kan utökas. Exempelvis kan underhålls- åtgärder, trädfällning mm göras lovpliktiga där detta anses befogat. Innan nya detaljplaner eller områdesbestämmelser antas, måste berörda fastighetsägare få möjlighet att yttra sig, t ex angående de praktiska och ekonomiska konsekvenserna av de föreslagna skydds- och varsamhetsbestämmelserna.

Miljöbalken

Stora delar av Helsingborgs stadskärna är av riksintresse för kulturmiljövården och detta regleras genom miljöbalken. Länsstyrelserna föreslår miljöer som dels ska vara unika eller speciella i en region, riket eller internationellt sett och som samlade ska representera hela rikets historia. Kulturmiljöer av riksintresse ska visa hur människan utnyttjat tillgängliga naturresurser, samhällets utveckling, näringsliv, sociala villkor, byggnadsskick och olika estetiska ideal mm. Riksintresset i centrala Helsingborg uttrycks genom fler olika miljöer: Kärnan från 1300-talet och andra lämningar av högstaden på landborgen, kulturlager från tidig medeltid till stormaktstid, Mariakyrkan från 1300-talet, lågstaden nedanför landborgen med bevarat senmedeltida gatunät och tillhörande småskalig bebyggelse, spår i gatunät och platsbildningar från 1600-talets befästningar och omgivande stadsjordar utanför stadskärnan liksom infartsvägarnas oplanerade utkantsbebyggelse från förindustriell tid. Från senare tid hör det sena 1800-talets och tidiga 1900-talets stadsbyggnad med kompakta stads kvarter, boulevardstråk och platsbildningar, parker och offentliga byggnader. Den sedan 1800-talet successivt utbyggda hamnen är också en stor del av riksintresset som speglar Helsingborgs stora betydelse som hamn- och järnvägsstad, liksom olika uttryck för modernismens byggande såsom Konserthuset och Parapeten. Inom bevarandeprogrammets område ingår även landborgen som riksintresse för naturvården.

En riksintresseutnämning innebär att ett område är skyddsvärt ur ett nationellt perspektiv men inte att miljön automatiskt är skyddad. Det är snarare en signal

Området markerar avgränsningen för riksintresset för centrala Helsingborg med avseende på kulturmiljö.

om att här finns så höga värden att riksintressena har företräde vid avvägning med motstående intressen. Länsstyrelsen eller staten kan gå in och upphäva kommunala beslut om man anser att värdena kopplade till riksintresset inte har beaktats tillräckligt. Detta regleras genom Miljöbalkens 3 kap. 6§ som säger att områdena ska skyddas mot ingrepp eller åtgärder som kan innebära "påtaglig skada" på riksintresset.

Bevarandeprogrammets klassificering innebär inte ett förbud mot förändringar, om- eller tillbyggnader, men vid bygglovsprövningen tas stor hänsyn till det kulturhistoriska värdet och det är dessa kriterier som styr vilka förändringar som kan godtas. Klassificeringen innebär inte automatiskt någon utökad bygglovsplikt. Däremot kan bedömningsgrunden förändras angående vilka yttre åtgärder som väsentligt ändrar byggnadens karaktär och därigenom kan anses bygglovspliktigt, t ex vid ommålning, fönsterbyte eller ändring av skorsten och andra byggnadsdetaljer. Vad som anses ändra byggnadens karaktär och således är bygglovspliktigt avgörs enklast från fall till fall. Stadsbyggnadskontoret ska kontaktas för ett förhandsbesked när ändringar planeras. Både Stadsbyggnadskontoret och Helsingborgs museer kan ge råd inför underhåll och ombyggnader.

Eventuella extrakostnader i samband med bygglovsansökan kompenseras som regel ej, men det finns bidrag för upprustning av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse att söka från både kommunen och länsstyrelsen. Ordinärt underhåll är varken bygglovspliktigt eller bidragsberättigat, bidraget ges som ett stöd och uppmuntran, främst för speciella kulturhistoriska insatser av större mått.

SÄRSKILT BETYDELSEFULLA STADSMILJÖER

Stora kulturhistoriska värden är knutna till stadskärnan. De kulturhistoriska värdena utmärks inte bara genom de byggnader som ingår i miljön, utan även av andra historiska spår, som tomtstrukturer och gatunät.

Klassificeringen av de enskilda byggnaderna gäller de berörda byggnaderna och i förekommande fall deras gårdsmiljöer. På flera platser i stadskärnan är dock miljön i sig av så stor betydelse att en klassificering av en enskild byggnad inte är tillräcklig för att markera de kulturhistoriska, arkitektoniska och miljömässiga värdena. Miljöns samlade värde kan ibland sägas "överstiga" den enskilda byggnadens. Dessa miljöer har under arbetet med att ta fram bevaringsprogrammet valts ut efter liknande kriterier som vid klassificeringen av de enskilda byggnaderna. Det innebär en måttstock med högre krav vid bygglovsprövningar än vad som annars hade kunnat hänvisas till efter de enskilda byggnadernas nuvarande klassificering. Detta innebär att särskild hänsyn till miljön skall tas vid om- eller nybyggnation inte bara vid särskilt värdefull bebyggelse utan för all bebyggelse oavsett klassificering. I plan- och bygg-

lagen, PBL, 3 kap. 1§ står att "Byggnader skall placeras och utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen." Markeringen av de utvalda miljöerna syftar till att lägga extra tyngd bakom detta krav även om PBL 3:1 gäller för all bebyggelse och i alla miljöer, oavsett om de utmärks eller inte. Vid en jämförelse mellan norra och södra delen av stadskärnan framstår den norra som bättre bevarad och med fler kulturhistoriskt värdefulla miljöer, detta avspeglas också i utbredningen av klassificeringarna. Av samma anledning torde en extra försiktighet och eftertanke rekommenderas speciellt på Söder, eftersom de genomgripande saneringarna förändrade stadsdelen så påtagligt under en kort tid.

Vid bedömning av miljöerna har hänsyn tagits till miljöns historiska och nutida betydelse, till helheten hos den samlade bebyggelsen i direkt eller nära anslutning till platsen, till graden av ursprunglighet samt i vissa fall platsens symbolvärde eller om det finns någon annan historisk hävd.

Landborgen

Historik

Landborgen är avgörande för Helsingborgs karaktär och identitet. Den sträcker sig från Kristinelund i norr till Ättekulla i söder, därefter fortsätter den med några avbrott ända ner till Glumslöv. Landborgen har bildats

dels genom tektoniska rörelser i berggrunden, där området väster om landborgen sjunkit ned, dels genom en tydlig stranderosion när havsytan var högre än idag. För ca 4-7000 år sedan var havsytan sex-sju meter högre än idag och orsakade då genom strömmar och vågor en nästintill lodrät brant. Landborgsbranten har haft en stor betydelse för Helsingborgs framväxt.

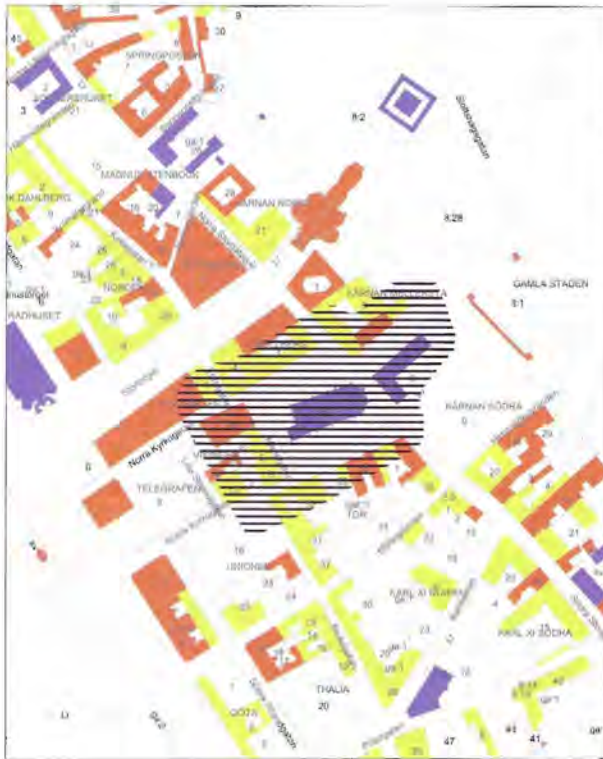
Miljöbeskrivning

Landborgen sträcker sig längs nästan hela kustremsan i Helsingborgs kommun, höjden varierar från 20 till 40 meter över havsnivån. På sina ställen har bäckraviner möjliggjort uppgångar och kontakt mellan högplatån och lågplatån som idag utvecklats på olika sätt, bland de tydligare av dessa kan nämnas Hälsovägen, Långvinkelsbacken och Bergaliden. Några av stadens äldsta parker ligger längs landborgen och i flera kvarter längs kanten utgör landborgsvegetationen en viktigt och levande gårdsmiljö för de boende. Från det nästan kontinuerliga grönstråket har man rika utsikter över sundet och stadens taklandskap.

Kulturhistoriska värden

Till landborgen är knutet en rad kulturhistoriska värden, samt ekologiska värden. De kulturhistoriska värdena är främst kopplade till landborgens tydliga närvaro i stadsbilden, och den betydelse den haft på stadens framväxt. Det sammanhängande grönstråket, som till stor del består av parkanläggningar från 1800- och tidigt 1900-tal, hör också till dessa värden. I grönstråket ingår gårdsmiljöer med terrasserade trädgårdar i kvarteren längs landborgsbranten. Landborgskanten utgör genom sin

höjd en betydelsefull del av Helsingborgs topografiska karaktär och kontur. Denna linje är viktig att värna om, liksom de utsiktsmöjligheter och siktlinjer som erbjuds från branten över stadens taklandskap och Öresund. Viktigt är att siktlinjer mellan landborgsbranten och Öresund hålls öppna, att den bitvis relativt orörda miljön med flora och fauna bevaras intakt och inte utsätts för ytterligare exploateringstryck, och att landborgsbrantens tydliga avgränsning och framträdande position inte döljs eller förringas.

Mariatorget och Billeplatsen

Historik

Området kring Mariakyrkan bebyggdes under hög- och senmedeltid. Från den äldsta stadsbebyggelsen på landborgen gick en passage ner till Öresund, som ungefär motsvaras av nuvarande Hallbergs trappor-Billeplatsen-Norra Kyrkogatan. På andra sidan Mariakyrkan, utmed nuvarande Södra Kyrkogatan, låg från 1300-talet till 1600-talets slut, stadens rådhus. Stadens Latinskola var också lokaliserad till kyrkans omedelbara närhet. Kyrkan omgärdades av en kyrkogård, som var i bruk ända till dess en ny kyrkogård anlades vid Södregatan 1815-16.

Billeplatsen och Hallbergs trappor följer en av ravinerna i Landborgen, men är i sin nuvarande form en 1800-talsprodukt. Ägaren till fastigheten norr om Billeplatsen upplät tomtmark till en förbindelseled österut. Redan år 1654 anlades på en tomt norr om nuvarande Billeplatsen ett marknadstorg, kallat Axeltorg. Detta användes dock inte särskilt länge. Omkring 1667 hade de nya befäst-

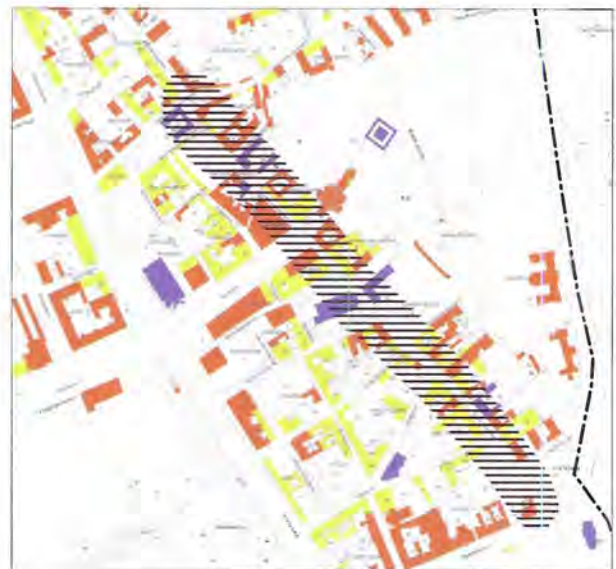
ningarna runt Helsingborgs slott färdigställt, och den tidigare torgytan hade tagits i anspråk för befästningarna.

Miljöbeskrivning

Området kring Mariakyrkan präglas än idag av relativt småskalig bebyggelse. Flera byggnader är uppförda före 1860-talet, i en och två våningar. Från perioden 1860-1940 finns ett flertal hus i tre till fyra våningar. Endast en byggnad är uppförd under efterkrigstiden, ett trevåningshus i kvarteret Tor. De nedre delarna av Norra och Södra Kyrkogatan har en helt annan karaktär. Miljön domineras dels av baksidor till den pompösa bebyggelsen från 1800-talets slut och 1900-talets början vid Stortorget och Järnvägsgatan, och dels av storbyggen från 1970-80-talens omfattande saneringar. Sedan Mariatorget blev gågata 1979 har området getts en historisk atmosfär med till exempel markbeläggning av smågatsten. Platsen omedelbart intill kyrkans västra port omgestaltades under 1990-talet.

Kulturhistoriska värden

Området kring Mariakyrkan besitter stora kulturhistoriska värden, dels genom bebyggelsen i sig, dels genom den bevarade medeltida stadsplanen. Bebyggelsen bör underordnas Mariakyrkan och liksom nu präglas av relativ småskalighet och variationsrikedom.

Norra och Södra Storgatorna

Historik

Norra och Södra Storgatorna har medeltida ursprung, men var till en början inte sammanhängande. De båda gatorna bröts av kyrkogården vid Mariakyrkan, som då sträckte sig åt öster upp på nuvarande Billeplatsen. Vid medeltidens slut förbands de båda gatorna med varandra, och därefter blev gatusträckningen stadens viktigaste genomfartsled. Åtminstone under 1500-1600-talen

går den under benämningen "Adelgade" och "Algade", ett namn som antyder att gatan var stadens största och hyste såväl fasta handels- och hantverksbodas som torghandel. Under århundradena har många betydande byggnader legat vid i synnerhet Södra Storgatan, som t ex rådhuset i kvarteret Kärnan mellersta (1690-1797), Latinskolan i kvarteret Minerva (1789-1863) samt Hotell Mollberg vid hörnan mot Stortorget. Hotellrörelsen har anor tillbaka till 1680-talet. Som stadens huvudgata fungerade den fram till 1800-talets slut. Stadens nya paradgata blev då stråket Drottninggatan-Järnvägsgatan med exklusiva butiker, bostäder och kontor, medan de enklare handelsbodarna i stor utsträckning flyttade till Kullagatan. Än tydligare blev det på 1960-talet, då Kullagatan blev gågata och nya affärshus byggdes där intill. Därefter har Storgatorna allt mer fått karaktären av bakgator.

Miljöbeskrivning

Norra och Södra Storgatorna var under flera århundraden stadens viktigaste. Bebyggelsen idag är av tre olika karaktärer: handels- och hantverksgårdar från tiden fram till 1800-talets mitt (t ex Jacob Hansens hus, Henckelska gården, Gamlegård och delar av Trappska gården), affärs- och flerbostadshus från perioden 1870-1940, samt varuhus och andra affärs- och flerbostadshus från 1960-90-talen. Därtill kommer också några framträdande offentliga byggnader, som t ex den gamla skolbyggnaden och Maria församlingshem vid Södra Storgatan.

Handels- och hantverksgårdarnas manbyggnader är i en eller två våningar, medan bebyggelsen från de yngre perioderna är i tre till fyra våningar. Fram till 1800-talets början dominerade korsvirkesfasaderna stadsbilden, men av detta syns inte mycket idag. Under 1800-talet putsades antingen korsvirkesfasaderna över, eller ersattes av nya tegelmurar. I det tidiga 1900-talets byggande längs Storgatorna dominerar tegelfasader.

Kulturhistoriska värden

De byggnader, framför allt handels- och hantverksgårdarna, som minner om Storgatornas tidigare funktion som stadens huvudstråk, har ett stort kulturhistoriskt värde. Flera av gårdarna är också skyddade som byggnadsminnen. Därtill kommer också ett antal betydande byggnader från hela 1900-talet. Gatans största värde finns i kontinuiteten tillbaka till medeltiden, och den långvariga funktionen som huvudgata. Som helhet är bebyggelsen relativt småskalig och variationsrik och starkt kopplad till lokala och regionala arkitekturtraditioner. I synnerhet Norra Storgatan, men även Södra Storgatan, har under 1900-talet alltmer fått karaktär av bakgata.

Kullagatan, Lilla Torggatan och Bruksgatans norra del samt Konsul Olssons plats

Historik

Stråket Kullagatan-Lilla Torggatan-Bruksgatan har ursprung i senmedeltiden. Stortorget anlades 1692-93. Innan dess fortsatte nuvarande Kullagatan hela vägen fram till Norra Kyrkogatan. Vid denna tid kallades gatorna Norra Lilla gatan respektive Södra Lilla gatan, med gränsen vid Norra och Södra Kyrkogatorna. I slutet av 1700-talet började namnet Kullagatan användas, efter Kulla-Porten, den nordliga lanttullen strax söder om nuvarande S:t Jörgens plats. Det ursprungliga namnet, Lilla gatan, antyder att stråket var en bakgata till huvudgatan, Storgatan. Kullagatans östra sida var länge präglad av infartsportar till de stora handelsgårdarna vid Storgatan, medan den västliga sidan kantades av mindre handelsgårdar. Längst åt norr bosatte sig bland annat en del fiskare och dragare.

När Hälsövägens hade anlagts 1853-54 valde flera av stadens spannmålshandlare att bygga magasin invid Kullagatan, som nu kom att bli huvudinfart till staden. När spannmålshandeln avtog i betydelse kring förra sekelskiftet förvandlades Kullagatan till en betydande handelsgata, något som fortsatt under 1900-talet och permanentades sedan gatan blev gågata år 1961.

Området kring Bruksgatan var ett utpräglat hantverkskvarter. Bruksgatan exploaterades inte lika intensivt under 1800-talet och det tidiga 1900-talet, som andra

delar av staden. Med få undantag fanns den äldre låga hantverksbebyggelsen kvar tills för några decennier sedan. Under 1960-80-talen genomgick bebyggelsen längs gatan stora förändringar, antingen genom att byggnader i sin helhet revs, eller att ett fasadbevarande gjordes, där allt utom gatufasaderna revs och ersattes av nya konstruktioner.

Miljöbeskrivning

Kullagatan och Bruksgatan uppvisar helt olika karaktär idag, trots deras likartade bakgrund. Längs Kullagatan finns fortfarande rester av handelsgårdar från 1800-talet, som har byggts till och om i varierande grad. Inne på några gårdar finns spannmålsmagasin från mitten av 1800-talet. Det mest kända, konsul Olssons magasin från 1858-59, ligger med gaveln mot Kullagatan. Det finns också ett stort spektra av 1900-talsbebyggelse, dels affärs- och flerbostadshus från seklets början med påkostat yttre och dels stora moderna affärshus från 1930-talet och framåt. Bebyggelsen längs Kullagatan vittnar om en successiv utveckling, där den gamla förindustriella staden steg för steg vuxit in i en ny, större och modernare kostym.

Bruksgatan förblev ganska oförändrad tills för några decennier sedan. Vid förra sekelskiftet revs några av de gamla hantverkargårdarna och ersattes av nybyggen. På 1960-talet revs större delen av bebyggelsen i kvarteret Unionen och ersattes med ett stort affärs-, kontors- och parkeringshus. Trots en arkitekturstil som på många sätt bröt av, anpassades nybygget i höjd mot Bruksgatan. På 1980-talet revs också stora delar av den kvarvarande äldre bebyggelsen. Antingen revs hela huset och ersattes med en snarlik replik, eller så revs allt utom fasaden och ett helt nytt inre byggdes. Endast ett par tre hus renoverades mera varsamt. Till större delen är bebyggelsen utmed Bruksgatan småskalig, men i dess södra del mellan Möllegränden och Karlsgatan finner man en tydligt åskådliggjord bebyggelseutveckling från envåningshuset i hörnet mot Möllegränden till jugendhuset på fem våningar mot Karlsgatan.

Kulturhistoriska värden

Liksom de andra medeltida gatusträckningarna i Helsingborgs stadskärna, är en stor del av det kulturhistoriska värdet längs Kullagatan, Lilla Torggatan och Bruksgatan kopplat till den historiska kontinuiteten. Gatornas vindlande och slingrande lopp liksom bevarade äldre fastighetsgränser är en viktig del av den historiska karaktären. Detta är särskilt tydligt längs Kullagatan, där den medeltida gatusträckningen har bevarats.

De byggnadshistoriska värdena är av olika slag längs Kullagatan och Bruksgatan. Längs Kullagatan finner man många värdefulla solitärer, hus med starkt egenvärde, men också enhetliga miljöer och representativa miljöer. Särskilt den samlade äldre husmassan i kvarteret Norden är värdefull ur denna synvinkel. Längs Bruks-

gatan finns endast några enstaka byggnader som har ett stort egenvärde, men desto viktigare är den samlade miljön med en mestadels småskalig bebyggelse. Även den karaktäristiska kvartersprofilen i kvarteret Karl XI norra mot Bruksgatan – där bebyggelsen succesivt ökar i våningshöjd med avståndet från Mariakyrkan – har ett stort värde då den på ett pedagogiskt sätt belyser stadens bebyggelsehistoriska utveckling.

Medeltida gränder

Historik

Helsingborgs läge nära stranden präglade stadsplanen på ett naturligt sätt. Den typiska medeltida stadsplanen för en stad intill vatten bestod av en huvudgata parallellt med vattnet (för Helsingborgs del Storgatorna), eventuellt en mindre bakgata (Kullagatan-Bruksgatan) och ett flertal så kallade vattugränder, smala förbindelseleder på tvärs, som ledde från huvudgatan ner till vattnet. Ofta var vattugränderna mycket smala, men i Helsingborg och i andra skånska städer blev de något bredare och fick mer karaktären av riktiga gator.

Man vet inte säkert hur många östvästliga gränder som fanns i det medeltida Helsingborg, men de som finns i stadskärnan idag är belagda sedan 1600-talet, och fanns sannolikt redan på medeltiden. De är från norr till söder: Ålgränden, Hästmöllegränden, Kolmätaregränden och Himmelriksgränden-Möllegränden. Springpostgränden och Strömgränden hör till en annan kategori gator, och beskrivs tillsammans med Långvinkelsgatan.

I det förindustriella Helsingborg kantades gränderna av enklare bebyggelse. Kring Ålgränden bodde fiskare och skeppare (därav namnet) och vid Möllegränden låg mindre hantverksgårdar. Längs Hästmöllegränden låg

bland annat magasin och andra ekonomibyggnader som hörde till handelsgårdar vid Stor- och Kullagatorna. Gatunamnet erinrar om den hästdragna mölla som en gång låg i det sydöstra hörnet mot Kullagatan. Den korta Kolmätaregränden har ett namn som antyder att det förekommit någon form av kolhantering i området. Också utmed denna gränd låg under förindustriell tid olika typer av ekonomibyggnader. Himmelriksgränden är en östlig fortsättning av Möllegränden. Den fungerade som en förbindelseled österut. Namnets ursprung är omtvistat, men sägs antingen ha ett samband med det forna dominikanerklostret på nuvarande Nicolaiskolans tomt, eller med den tidigare förekommande prostitutionen i området.

Miljöbeskrivning

Från 1800-talets mitt har gränderna förändrats mycket. De tidigare bitvis vindlande gatusträckningarna har delvis rätats ut och i vissa fall har gränderna breddats. Större delen av den gamla småskaliga bebyggelsen har ersatts av dels affärs- och flerbostadshus från 1900-talets början, som ofta byggdes inom ramarna för äldre tomtgränser, dels av storskaliga affärs-, kontors- och flerbostadshus från efterkrigstiden. Sedan 1960-talet har flera av dem blivit gågator eller så kallade "gator på de gåendes villkor": Älgränden (1984), Hästmöllegränden (1960-talet), Kolmätaregränden (1962) respektive Möllegränden och Himmelriksgränden (1995).

Kulturhistoriska värden

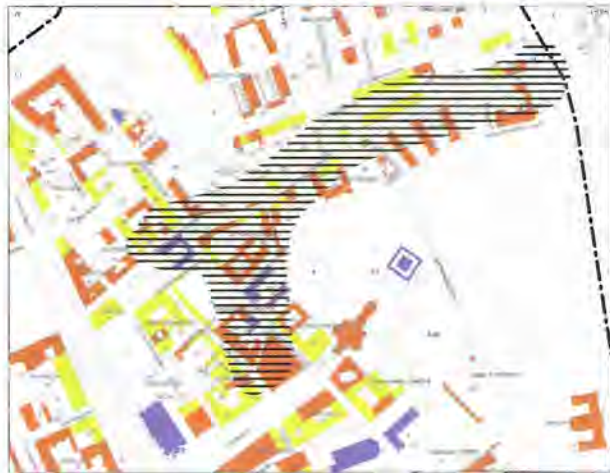
Helsingborgs gränder har en lång historisk kontinuitet tillbaka till medeltiden. Därför finns det ett stort värde i bevarandet av dessa ålderdomliga gatusträckningar med ojäma kvarterssidor och fastighetsgränser. Bebyggelsen bör hållas småskalig. Extra stor uppmärksamhet bör ägnas det kulturhistoriska värde som kvarvarande byggnader från tiden före industrialismen representerar. Grändernas miljöer bör värnas genom medvetna val av markbeläggning, belysning och dylikt.

Långvinkelsgatan samt Springpostgränden, Strömgränden och Tycho Braheplatsen

Historik

Före anläggandet av Hälsövägen 1853-54 var Långvinkelsgatan (ofta kallad Liden) stadens viktigaste utfartsgata till landsvägarna österut och norrut. Fram till 1600-talets mitt gick gatans västra del genom nuvarande Springpostgränden och Strömgränden. Genom förändringar av befästningarna kring Helsingborgs slott fick gatan en ny sträckning.

Sedan fästningarna raserats i slutet av 1600-talet återupptod stråket Springpostgränden-Strömgränden, dock i ett delvis annat lopp. Detta var en följd av ett olagligt

bygge på den tidigare gatumarken (nuvarande Henckelska gården). En annan tidig ändring av gatunätet gjordes då nuvarande Tycho Braheplatsen (tidigare Kungstorg) uppstod på 1840-talet sedan en mindre gård rivits i hörnan av Norra Storgatan och Långvinkelsgatan.

Den östra landtullen låg fram till 1800-talets början i korsningen mellan Långvinkelsgatan och nuvarande Bomgränden. Det var så långt som stadsbebyggelsen sträckte sig fram till 1770-talet. Bebyggelsen längs den nedre äldre delen bestod främst av handels- och hantverksgårdar.

Under slutet av 1700-talet och 1800-talets början stakades nya tomter ut längs infartsleden nordost om Bomgränd hela vägen upp till Statten och en gles rad med gatuhus uppfördes. På 1850-60-talen förtätades denna bebyggelse. I början av 1900-talet genomfördes en del enstaka rivningar i den långa husraden för att skapa plats åt affärs- och flerbostadshus. Ännu på 1940-talet präglades gatan av småskalig bebyggelse i en och två våningar. Denna bebyggelse revs så gott som fullständigt under 1950-80-talen, och större flerbostadshus byggdes.

Miljöbeskrivning

Långvinkelsgatan av idag präglas främst av tre typer av bebyggelse: gamla handels- och hantverksgårdar vid gatans nedre del, små rester av enklare bebyggelsen längs gatans nordostliga sträckning, och storskalig bostadsbebyggelse från 1900-talets andra hälft.

Insprängt ligger också en del affärs- och flerbostadshus från 1900-talets första hälft. Skalan och formen på bebyggelsen är mycket varierad, en blandning mellan högt och lågt, kort och långt, tät stenstad och friliggande hus. Fram till 1800-talets mitt dominerades stadsbilden utmed Långvinkelsgatan av korsvirkesfasader. Redan på 1850-60-talen om- och nybyggdes de flesta husen med tegelfasader, och sedan dess har teglet dominerat fasaderna längs gatan. Även de flesta byggnaderna från 1900-talets början har tegelfasader.

Kulturhistoriska värden

Långvinkelsgatans kulturhistoriska värde beror mycket på den långa kontinuiteten från tiden som stadens viktigaste infartsled. Särskilt viktiga för att förstå gatans historia är de äldre gathus som ännu finns bevarade, liksom de mer eller mindre intakta handels- och hantverksgårdarna vid gatans nedre del. Några av 1900-talshusen visar på för tiden höga kvaliteter, som t ex bostadshusen från 1930-talet i kvarteret Långvinkeln västra respektive 1940-50-talet i kvarteret Tornet västra. Även det låga trappande radhuset i kvarteret Långvinkeln västra från 1970-talet visar på moderna kvaliteter.

Södergatan

Historik

Södergatan har sitt ursprung i den gamla landsvägen från Helsingborg åt söder mot Råå och Landskrona. Under perioden 1658-1810 låg den södra lanttullen vid Lilla Bergaliden och där slutade också stadsbebyggelsen vid 1700-talets slut. På de vidsträckta sandfälten söder därom fanns några väderkvarnar, så kallade stubbamöllor. Vid 1700-talets slut etablerades en del ny bebyggelse längs den södra landsvägen. I en gles rad på ömse sidor om nuvarande Södergatan byggde främst mindre bemedlade personer små gathus av korsvirke i en våning.

Vid mitten av 1800-talet förtätades denna bebyggelse, men det var först på 1870-80-talen som stadsdelen Söder växte fram med regelrätta kvarter och gator parallellt med

och vinkelrätt mot Södergatan. Från sekelskiftet 1900 och fram till andra världskriget revs en del av den äldre landsvägsbebyggelsen utmed Södergatan för att ge plats åt affärs- och flerbostadshus. Även några byggen av halvoffentlig karaktär tillkom vid denna tid, som t ex Folkets hus samt Kooperativa Föreningen Sveas båda affärshus på ömse sidor av Furutorpsgatan. På 1960-70-talen förändrades Södergatan radikalt då så gott som all den äldre landsvägsbebyggelsen revs och ersattes av stora affärs- och kontorshus. Södergatans sydligaste del, söder om Bryggaregatan, försvann helt då Södergatsviadukten uppfördes och Malmöleden drogs fram över den tidigare kvartersmarken. Under 1980-talet revs slutligen ytterligare några av de få kvarvarande 1800-talshusen utmed Södergatan. Idag präglas gatan av ett rikt folk- och affärsliv, mycket tack vare den omfattande bostadsbebyggelse som saneringarna ledde till.

Miljöbeskrivning

Dagens Södergata präglas av storskalighet och modernistisk bebyggelse. Så gott som samtliga byggnader är i fem eller sex våningar, och inte sällan sträcker sig byggnadskroppen över hela eller halva kvarterssidor. Från 1900-talets första hälft finns flera byggnader som präglas av högt hantverkskunnande, som t ex hyreshusen i kvarteren Norge, Amerika norra och södra samt större byggnader som Folkets hus, Simhallsbadet och f.d. Konsumhuset i kvarteret Würtemberg. Gatumiljön domineras av 1960-talsbebyggelsen, som Söderporthuset, f.d. Domusvaruhuset, de stora blocken i kvarteret Danmark och AG-huset i kvarteret Würtemberg. Flera av dessa modernistiska byggnader fick vid nybyggnadstillfället goda och högkvalitativa material, som i senare tid bevarats i varierande omfattning. Under 1980-talet tillkom några byggen i postmodernistisk stil, i kvarteren Belgien västra och Sachsen.

Kulturhistoriska värden

Bebyggelsen utmed Södergatan är heterogen och varierad. Gustav Adolfs kyrka, Folkets hus, Simhallsbadet, Söderporthuset och ett flertal affärs- och flerbostadshus från 1920-30-talen är en del av Helsingborgs arkitektur arv, och dessa byggnader präglas av hög hantverkskvalitet. De offentliga byggnaderna har ett stort samhällshistoriskt och identitetsskapande värde, liksom flera andra anonymare byggnader, som t ex det gamla Konsumhuset på hörnet av Södergatan och Furutorpsgatan och resterna av det gamla bryggeriet längst ut mot Malmöleden.

Liksom Söder i sin helhet, förändrades Södergatans historiska bebyggelsemiljö fullkomligt under efterkrigstiden, något som kan sägas ha minskat känslan av kontinuitet och sammanhang med den äldre stadsmiljön. Idag har nya identitetsskapande värden skapats. Därför är värden kopplade till kontinuitet och identifikation med miljön extra viktiga här. Vid eventuella förändringar i

framten bör man av den anledningen ta hänsyn till all bebyggelses betydelse för stadsdelens karaktär, oavsett dess övriga kulturhistoriska värde.

Stortorget

Historik

Från medeltiden till 1600-talets mitt bedrevs all torghandel i Helsingborg kring Mariakyrkan. 1654 fick staden sitt första riktiga torg, då Axeltorg anlades på en tomt norr om nuvarande Billeplatsen. Till följd av de stora fortifikationsarbetena kring Helsingborgs slott på 1660-talet försvann större delen av torget och handeln tros ha upphört redan kring 1667.

Efter det förödande kriget 1679 fanns möjlighet att förändra den medeltida stadsplanen, eftersom så gott som alla tomter var avbrända. Troligen fanns det redan på 1680-talet planer på ett torg i stadens mitt, men planerna blev först konkreta 1692. Då gjorde generalguvernören Rutger von Ascheberg en plan för ett nytt stort torg i stadens mitt. Det nya torget skulle sträcka sig från Storgatan i öster till Öresund i väster. Hans tillänkta torg var större än dagens Stortorg, och planen mötte motstånd hos stadens styrande, eftersom den skulle kräva inlösen av fler tomter. Efter flera års diskussioner kunde ett mindre torg till slut anläggas enligt helsingborgarnas önskemål och torde ha stått färdigt mellan 1706 och 1709.

Under torgets första hundra år var bebyggelsen utmed dess sidor av ganska enkel och tillfällig karaktär. Detta berodde nog inte på ointresse från tomtägarna runt torget, utan snarare på myndigheternas krav på den permanenta bebyggelsens representativitet. Att bygga

stort och praktfullt krävde ekonomiska resurser som de krigshärjade helsingborgarna saknade.

Mot Storgatan låg två större gårdar. Det var dels en större handelsgård från 1600-talets slut i nuvarande kvarteret Strömkarlen, dels föregångaren till dagens hotell Mollberg.

Vid östra änden av torget låg stadens rådhus, en liten envåningsbyggnad från 1600-talets slut. I slutet av 1700-upplevde Helsingborg sin första ekonomiska uppgång sedan 1670-talets krig. Det fanns nu möjlighet att låta uppföra nya och påkostade byggnader utmed Stortorget. Den första kom att bli förläggningen åt stadens garnison, Högvakten. Huset byggdes 1778 på torgets södra sida. Två decennier senare byggdes stadens nya rådhus, en nyklassicistisk tvåvåningsbyggnad vid torgets västra sida. Under 1800-talets två första decennier uppfördes en rad murade hus i två våningar utmed Stortorget. Vid samma tid fick torget också sin första utsmyckning. Det var en liten åttkantig fontän framför rådhuset. Under 1850- och 1860-talen var bygnadsverksamheten åter livlig runt Stortorget, då flera av de gamla korsvirkeshusen ersattes av murade hus i två till tre våningar. Vid denna tid byggdes det Flyborgska huset, som än idag står kvar i hörnet mot Norra Strandgatan.

Nästa stora förändringsvåg kring Stortorget var under den oscariska tiden, decennierna kring sekelskiftet 1900, som i helsingborg brukar kallas ”konsulernas tid”. På 1880-talet hade den första delen av hotell Mollberg uppförts. Vid samma tid tillkom det så kallade Högvakten-huset, ett centralpalats i hörnet mot Järnvägs-gatan. På motsatt sida av torget byggdes stadens nya rådhus åren 1892-97. Därefter revs rådhuset från 1700-talet vid västra sidan. Torget blev nu öppet mot hamnen. I siktlinjen från torget mot hamnen placerades en ryttarstaty över Magnus Stenbock, utförd av John Börjesson. Stortorget fick vid förra sekelskiftet en helt ny utvidgning åt öster, då husraden vid Storgatan revs inför bygget av terrasstrapporna, som stod färdiga 1903. Det var Oscar Trapp som var den pådrivande kraften bakom terrassanläggningen, och av det skälet fick platsen nedanför trapporna på 1990-talet namnet Konsul Trapps plats, efter initiativ av Torkel Eriksson. Två stora tegelbyggnader präglar torget, dels Grand Hotel från 1920-talet (påbörjat som ett bankpalats, men förändrat till hotell under byggtiden), dels Trygg-Hansahuset, ett affärs- och kontorshus uppfört under 1960-talet.

Miljöbeskrivning

Stortorget ursprung i 1700-talet märks inte i dagens miljö. Torget har ju dessutom utvidgats i både öster och väster sedan det först anlades. Istället härstammar stora delar av bebyggelsen från förra sekelskiftets stora bygnadsverksamhet. Bebyggelsen har en stor skala, vilket tydligt visar de storstadsambitioner som fanns i Helsingborg vid denna tid. Merparten av husen är

uppförda med påkostade fasader av tegel och natursten, ibland överdådigt dekorerade. Rådhuset i torgets västra del, och terrasstrapporna i den östra, talar sitt tydliga språk om vilka ambitioner de styrande hade för Helsingborg.

Andra delar av torgmiljön är huvudsakligen resultatet av efterkrigstidens byggnation. Mitt på torget står dock en gaskandelaber (som senare elektrifierats) som sattes upp när staden fick sitt första gasverk 1859. Julafton detta år tändes denna den första gatubelysningen i staden.

Under 1800-talet var Stortorget ett salutorg. När Saluhallen på Sundstorget stod färdig 1901 flyttade all torg-handeln dit. Bilismen ökade under senare delen av 1900-talet, och större delen av Stortorget gjordes om till parkering. Torgets nuvarande utformning kom till vid en omgestaltning 1983, då övre delen av torgytan befriades från parkeringsplatser. Stenbocksstatyn flyttades till sin nuvarande plats – den forna rådhusomten – 1959 efter att dessförinnan stått mitt i korsningen Drottninggatan-Järnvägsgatan. Nuvarande markbeläggning med smågatsten tillkom 1983. Trädraden i norr planterades samma år. Långt tidigare, från ca 1780 till ca 1840, fanns det en rad träd på var sida om Stortorget.

Kulturhistoriska värden

Som stadens centrala torg med ett monumentalt utförande intar Stortorget en särskild betydelse i Helsingborgs stadsbild. Detta förstärks ytterligare av rådhuset och terrasstrapporna, som representerar stora kulturhistoriska värden också som solitärer. Även den övriga bebyggelsen har ett högt kulturhistoriskt egenvärde. Stortorget visar upp en mångfald arkitekturstilar, huvudsakligen från det sena 1800-talet, men hålls ändå samman av byggnadernas representativitet och påkostade utformning, vilket även bör prägla framtida förändringar av torget.

Drottninggatan, Järnvägsgatan och Trädgårdsgatan samt Sundstorget

Historik

Fram till mitten av 1800-talet skedde all stadsväxt i Helsingborg utan på förhand uppgjorda stadsplaner. I slutet av 1850-talet utformade lantmätaren Georg Gustafsson en stadsplan, som omfattade anläggandet av en ny paradgata i väster. 1859 var planen klar, men det var inte förrän en bit in på 1860-talet som paradstråket, då kallat Hamngatan (norr om Stortorget, namnändrat till Drottninggatan 1877) och Järnvägsgatan (söder om Stortorget, namnet ändrat 1865), blev klart. De nya gatorna krävde att utfyllningar gjordes i Öresund. Strandlinjen var vid denna tid belägen ungefär där Drottninggatan – Järnvägsgatan sedan anlades.

Utfyllnadsarbetena i sundet fortsatte. På så sätt skapades mark för kvarteren väster om Drottning- och Järnvägsgatorna. 1865 gjordes en ny stadsplan för kvarteren väster om nuvarande Drottninggatan. Denna plan omfattade bland annat anläggandet av ett nytt salutorg, Sundstorget, mellan Drottninggatan och en tänkt kaj i väster. Vid samma tid anlades även Trädgårdsgatan, från den nya järnvägsstationen till Storgatan. Trädgårdsgatan drogs över Ruuthska brukets ägor. Gatan ingick i en större tilltänkt stadsplan för hela området mellan Prästgatan och Gasverksgatan, ett område som till större delen bebyggdes enligt en modifierad plan från 1872.

Redan på 1860-talet tillkom de första husen utmed det nya paradstråket i stadskärnans västra del. Det första huset som byggdes var ett hörnhus vid Drottninggatan-Kolmätaregränden som stod färdigt 1864 (rivet på 1970-talet). Under i synnerhet 1870-80-talen pågick en aktiv byggnadsverksamhet, och kring 1890 var Trädgårdsgatans norra sida och Järnvägsgatans östra sida så när som på ett par tomter, fullt bebyggda.

Byggandet utmed Drottninggatan gick långsammare. Kring 1900 uppfördes paradbebyggelsen vid Sundstorget men inte förrän på 1930-talet var de båda sidorna av Drottninggatan fullt bebyggda. Redan på 1870-talet hade Drottninggatan försetts med en mittallé med dubbla trädtrader. Denna togs bort på 1950-talet, men i början av 1990-talet gjordes förnyade trädplanteringar längs Järnvägsgatan och Drottninggatan.

Bebyggelsen utmed Järnvägs- och Trädgårdsgatorna bestod till största delen av flerbostadshus, med butiker och andra verksamheter i källar- och bottenvåningarna.

Drottninggatans bebyggelse var mer blandad. Utmed gatans norra del låg en del mindre hus indragna från gatan, som ursprungligen uppförts utmed Norra Strandgatans nordligaste del, innan Drottninggatan anlades. Mest dominerande blev sekelskiftets hyreshusbebyggelse, men mellan dessa låg andra hus som t ex varmbadhuset, några spannmålsmagasin (senare ombyggda till kontors- och bostadshus). I varsin ände av gatan finns två monumentalbyggnader - Rådhuset och Konserthuset.

Miljöbeskrivning

Järnvägsgatan och Trädgårdsgatan domineras av bebyggelse samtida med gatornas tillkomst. Vid Järnvägsgatans nordligaste del nära Stortorget revs ett par hus kring 1970, och ersattes av tidstypiska bankbyggnader, som dock ansluter till den äldre bebyggelsens höjd och läge vid gatan.

Vid Trädgårdsgatan revs ett hus på 1980-talet sedan det fått svåra sättningsskador. I övrigt domineras de båda gatusträckningarna av det sena 1800-talets nyrenässansarkitektur. Husen, i tre till fem våningar är enhetligt utformade med avseende på volym och fasaduppbyggnad, men de har en stor variationsrikedom i detaljerna. De flesta gatuhörnen markeras genom burspråk och/eller tornhuvar av olika slag.

När den långdragna så kallade bangårdsfrågan löstes genom uppförandet av terminalen (Knutpunkten) i slutet av 1980-talet och början av 1990-talet förändrades Järnvägsgatans karaktär radikal. Tidigare hade funnits en öppen vy mot hamnfronten, som nu till större delen byggdes för. Efter det stora terminalbygget skedde en stor förnyelse av gatumiljön längs Drottning- och Järnvägsgatorna, då nya träd planterades, trottoarerna breddades och cykelbanor anlades.

Drottninggatan är en skiftande miljö med många olika typer av bebyggelse. Det finns ett hus kvar som har sitt ursprung i tiden före Drottninggatans tillkomst (nr 54) och strax intill ett par exempel på mindre hyreshus från 1880-talet. Tiden kring sekelskiftet 1900 är välrepresenterad, framför allt i området kring Sundstorget, som på tre sidor omges av praktfulla hyreshus i historiserande stilar och jugend. Gatans mest framträdande byggnad från denna epok är Rådhuset, uppfört i en blandstil mellan nygotik och nyrenässans. Från de funktionalistiska och modernistiska stilepokerna finns flera byggnader längs Drottninggatan, till exempel det gamla HD-huset, ett av Helsingborgs första funkishus, och det som kallas Eftersläckaren på hörnet mot S:t Jörgens plats. Mest påtagligt är förstås Konserthuset, Sveriges första funktionalistiska monumentalbyggnad. Till gruppen modernistiska byggnader hör också det tidigare stadshuset, en renodlat modernistisk byggnad, som var tänkt som den första etappen i ett större komplex. Av detta förverkligades endast den första etappen. Vid 1970-talets mitt anlades Rådhusstorget, kantat av modernistisk bebyggelse intill Drottninggatan.

Kulturhistoriska värden

Drottninggatan, Järnvägsgatan och Trädgårdsgatan har stort kulturhistoriskt värde kopplat till karaktären av boulevardstråk. Den sammanhållna miljön är av stort värde. Det gäller både 1870-80-talens bebyggelse längs Järnvägsgatan och Trädgårdsgatan och sekelskiftetsbebyggelsen utmed delar av Drottninggatan och Sundstorget. Bebyggelsens prägel av representativitet och påkostade fasader bör även tjäna som utgångspunkt vid kommande förändringar i stadsbilden.

Bergaliden

Historik

Bergaliden har sitt ursprung i en äldre vångaväg som bl a återfinns på 1787-88 års karta över Helsingborgs inägor. Denna väg ledde från staden och Södra Storgatan genom nuvarande Lilla Bergaliden, och sedan genom Tornvången bort till Långvinkelsgatan. På 1860-talet beslutades att Tornvången, liksom en del av Lilla Möllvången, skulle användas till villatomter. Detta förverkligades dock bara inom delar av Lilla Möllvången (nuvarande Slottshöjden).

Större delen av Tornvången fick andra användningsområden. Några av tomterna på dess västra sida och samtliga på dess östra reserverades till olika institutioner på 1860-80-talen. Det var läroverket (nu Nicolaiskolan), ålderdomshemmet, vattenverket, lasarettet och Slottsvångsskolan.

Den återstående delen av Tornvången, intill Kärran, förblev jordbruksmark till den stora industriutställningen 1903. Efter utställningen planerades området till park, Slottshagen. I takt med att institutionerna byggdes längs Bergaliden utvidgades och förändrades själva gatan. Vid ett par tillfällen på 1800-talet breddades och schaktades den ner i landborgen. 1903 drogs stadens första spår-vägslinje fram. Spårvägen var orsaken till att Bergalidens nedre dragning senare flyttades från nuvarande Lilla Bergaliden till att gå igenom en del av trädgården norr om konsul Perssons villa. Själva spårvägen fick sin nya dragning redan 1923 medan biltrafiken leddes denna väg först 1949.

Miljöbeskrivning

1800-talets institutioner i sitt fria läge och gröna omgivningar präglar gatumiljön. Grönskan blev ett allt tydligare inslag sedan Slottshagen anlades i början av 1900-talet. I skarpt kontrast till detta är Bergalidens funktion som kraftigt trafikerat stråk. Under 1960-70-talen ändrades områdets karaktär, då bland annat lasarettet fick ny bebyggelse. Trots en större skala fogar sig de nya byggnaderna relativt väl till områdets karaktär.

Kulturhistoriska värden

Bergalidens kulturhistoriska värden består främst i de friliggande och monumentala institutionsbyggnaderna från 1800-talet, och den sammanhörande gröna gatumiljön i kant med Slottshagen. Den nuvarande variationen i bebyggelsens skala liksom byggnadernas friliggande karaktär bör värnas även i framtiden.

Stenstaden kring Stadsparken

Historik

Fram till 1860-talet benämndes området mellan Ruuthska bruket och det till största delen obebyggda Söder för Bollbrolyckan.

Kring 1865 gjordes de första stadsplaneförslagen. Avsikten var att Bollbrolyckan skulle delas in i kvarter och bebyggas med flerbostadshus. Efter denna plan började några tomter säljas och bebyggas utmed Södergatan i kvarteren Fyrkanten och Bollbro. 1870 ändrades förutsättningarna, då markens ägare, syskonen Krook, skänkte den till staden på villkor att en större del uppläts till park. 1872 fastställdes en ny stadsplan, som omfattade bebyggande av en mindre del av Bollbrolyckan och anläggandet av en större park; Krookska planeringen (idag Stadsparken). Under 1870-80-talen sålde staden tomter i kvarteren Fyrkanten och Bollbro, samt delar av Kvarnen och Kalifornien, och på dessa uppfördes hyreshus i två till fyra våningar.

Sedan konsul Olsson övertagit ledningen för Ruuthska bruket 1869 började han planera för en flytt av verksamheterna till en bättre plats på Söder (större delen av verksamheten flyttade 1885 till kvarteret Hermes, nuvarande Gummifabrikens tomt). På 1870-talet gjordes en plan där brukstomten delades in i två byggnadskvarter, skilda från varandra genom en fortsättning på Bruks-gatan. I dessa kvarter började byggnadstomter styckas av kring 1875 och snart påbörjades byggandet av bostadshus i kvarteren Ruuth och John Ericsson. Några av de första husen uppfördes som hyreshus av Jern- och Lerkärlsfabriks AB, och en tomt avsattes för Missionshusets räkning, en verksamhet som konsul Olsson var en drivande kraft bakom. Resterande tomter bebyggdes under perioden 1876-91 med i huvudsak flerbostadshus i tre till fem våningar.

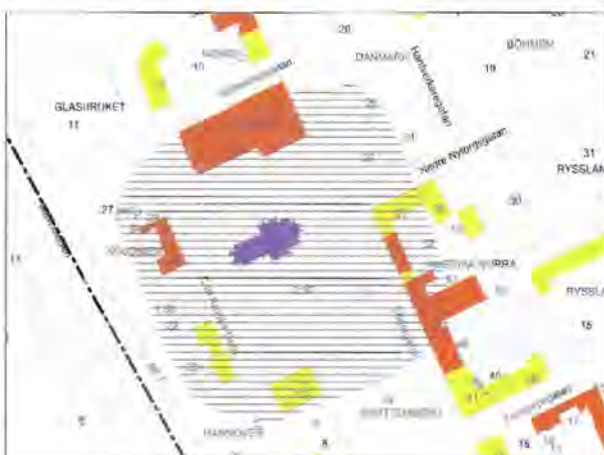
Miljöbeskrivning

Stenstadsmiljöerna kring Stadsparken är relativt välbevarade. På 1920-30-talen uppfördes viss kompletteringsbebyggelse. På 1970-talet revs några byggnader i kvarteret Fyrkanten, en rivning som blev mycket omdebatterad. Bebyggelsen längs Prästgatans nedre del och Bruks-gatans borte del finns kvar sedan nybyggnadstillsättningen, och vid 1980-talets slut renoverades några av dem. Samtidigt revs de sista resterna av Jern- och Lerkärlsfabrikens bebyggelse inne i kvarteret John Ericsson. Stenstadskvarteren runt Stadsparken präglas fortfarande av sitt ursprung i 1800-talet och de arkitektoniska ideal som då rådde. Stadsplanen var en renodlad rutnätsplan med vinkelräta kvartershörn och rektangulära kvarter. Bebyggelsen avsågs att ligga utmed gatorna och bilda slutna kvarter, med möjligheter att bygga flyglar och andra byggnader inne på gårdarna. Tidsty-piskt är t ex de avfasade kvartershörnen, som var ett uttryck för dåtidens växande krav på brandsäkerhet i städerna (avfasade kvartershörn gjorde det lättare för utryckningsfordon att komma fram). Byggnadernas fasader var nästan uteslutande i nyrenässansstil. Miljön som helhet fick därför en enhetlig utformning, även om de enskilda byggnaderna uppförts var för sig med variationer i detaljerna. Större delen av hyresgästerna i

de nybyggda husen tillhörde borgerskapets olika skikt, medan gårdshusen inreddes med mindre lägenheter för arbetare.

Kulturhistoriska värden

Även om de flesta av de äldre husen i området representerar höga egenvärden, ligger det största kulturhistoriska värdet i den sammanhållna miljön som helhet. Den täta stenstaden med slutna kvarter, avskurna kvartershörn, jämna takkonturer och symmetriskt uppbyggda fasader bör värnas och eventuella förändringar bör underordna sig den sammanhållna miljön.

Gustav Adolfs torg

Historik

1873-74 arbetade lantmätaren Georg Gustafsson med en stadsplan för Söder. Avsikten var att ett stort torg med plats för bland annat en kyrka skulle skapas. Ett genomförande av Gustafssons plan hade krävt rivning av stora delar av den bebyggelse som då fanns på Söder. Därför upprättade stadsingenjören Robert Söderqvist en modifierad stadsplan som bättre tog hänsyn till befintliga förhållanden. Denna plan fastställdes 1878 och omfattade bland annat ett nytt torg vid Södra skolan (från 1870) som tänktes bli stadsdelens nya centrum. Torget avgränsades i norr av en gata i öst-västlig riktning som fick namnet Nytorgsgatan efter sitt läge vid Nytorget (även Nya torg) som torget kallades.

Längs torgets östsida låg äldre landsvägsbebyggelse utmed nuvarande Södergatan. Torgets södra och västra sidor bebyggdes med trevånings hyreshus under 1880-talet. Utmed den norra sidan låg sedan 1870 en envåningsbyggnad som inrymde den sk Brynolfiska salen, där arbetarrörelsen i Helsingborg höll några av sina första möten. Längre fram kom denna byggnad att inrymma den Tornérhjelmiska barnasalen. Väster om byggnaden uppfördes 1901-02 Folkbadhuset. Torget stensattes med kullersten, och 1895 inleddes torghandel i liten skala. I Söderqvists stadsplan hade det planerade

kyrkobygget förlagts till en tomt i Söders utkant (nuvarande Furutorpsplatsen), men när den höga utbyggnadstakten på Söder avtog i slutet av 1880-talet, återgick man till den placering av kyrkan som Georg Gustafsson tänkt sig i sitt stadsplaneförslag från 1873-74, dvs på Nytorget. Kyrkan stod färdig vid torget 1897. Några år tidigare hade 300-års firandet av Gustav II Adolfs födelse gett upphov till manifestationer av olika slag.

Namngivningen av den nya kyrkan efter hjältekonungen var ett av utslagen för fokusering på svenska nationalhjältar. Även den nya stora folkskolan på höjden döptes till Gustav Adolfsskolan året efter invigningen 1900, och 1909 beslöts att Nytorgets namn skulle ändras, och att platsen istället skulle få namn efter Gustav Adolf.

I början av 1900-talet diskuterades en saluhall på torget, men bland annat efter protester från de boende i stadsdelen skrinlades dessa planer. Istället tänkte man sig en saluhall i kvarteret Württemberg i hörnet mot Carl Krooks gata. När tomten bebyggdes av en byggmästare på 1920-talet hade han fått köpa tomten mot löfte att inreda en saluhall i husets bottenvåning.

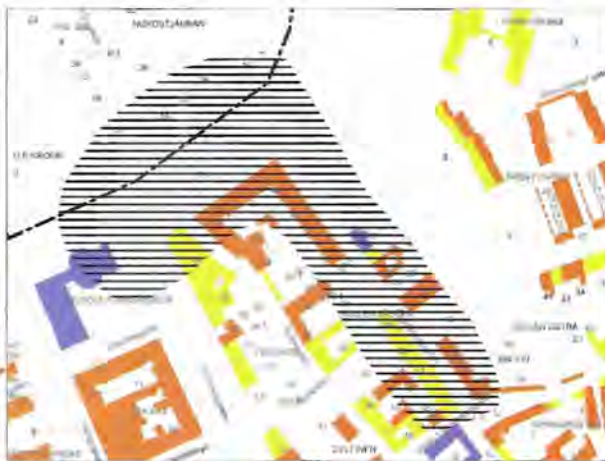
Denna saluhall var inte i bruk särskilt länge, utan den stängde redan på 1940-talet. Ett annat bygge vid torget som inte blev som det först var tänkt var Folkets Hus. Då arbetarrörelsen började planera sitt stora bygge kring sekelskiftet 1900 tänkte man sig bygga ett hus längs så gott som hela Gustav Adolfs torgs östra sida, fram till Nytorgsgatan. På grund av både ekonomiska orsaker och att en fastighetsägare vägrade sälja sitt hus, fick man nöja sig med ett något mindre hus. Folkets Hus, arbetarrörelsens första storbygge utanför Stockholm, uppfördes 1905-06 och blev trots förminskningen ett oerhört imponant bygge som stack upp över omgivande småskaliga bebyggelse.

Miljöbeskrivning

Gustav Adolfs torg används idag huvudsakligen som parkeringsplats och längs kanten mot Södergatan även som marknadsplats. Den omgivande bebyggelsen är på fyra till sex våningar och av varierande ålder, allt från gamla 1880-talshus med klassicerande putsfasader till postmodernistiska 1980-talshus. 1955 sattes fontänen och skulpturen "Fiskafänge" upp, formgiven av konstnären Sven Lundqvist. Helt nyligen gjordes vissa förändringar vad avser markbeläggning på en del av torget men annars har platsen inte varit föremål för några större förändringar.

Kulturhistorisk värdering

Omgivningarna runt Gustav Adolfs torg har förändrats mycket under de senaste decennierna. Det kulturhistoriska värdet är kopplat till torgets roll i stadsplanen samt till närheten till kyrkan och Folkets Hus. Även de mer anonyma husen från 1880-talets slut och 1900-talets början har ett stort värde som representanter för hur bebyggelsen kring torget såg ut när det var nytt.

S:t Jörgens plats och Fågelsångsgatan

Historik

När Drottninggatan lades ut i mitten av 1800-talet skapades en liten plats i korsningen med Hälsövägen, Kullagatan och Pålsjö, som kom att kallas Fisktorget. Namnet kom av att fiskare som var bosatta vid Kullagatans norra del tidigare sålde sin fisk där. Österut fanns en vattenkvarn kallad Barkamöllan, som var den västligaste av kvarnarna längs Hälsobäcken. Vid mitten av 1800-talet hade den köpts av trädgårdsmästaren Niels Peter Jensen, som på den stora tomten drev ett trädgårdsmästeri. 1899 köpte staden den Jensenska fastigheten liksom hälsobrunnen Hälsan och de andra vattenkvarnarna längs Hälsövägen. Syftet med fastighetsköpen var att kunna bredda vägen, något som gjordes två år senare. Av Jensens trädgårdsmästeri blev istället en stor öppen plats som 1907 fick namnet S:t Jörgens plats. Namnet valdes därför att man trodde att den järnhaltiga källan vid Hälsan (ej Sofiakällan), var densamma som den sedan medeltiden kända S:t Jörgens källa. Senare tids forskning har kommit fram till att det som under medeltiden benämndes S:t Jörgens källa istället ligger längre norrut vid Pålsjö. Fram till 1960-talet ersattes successivt den äldre förindustriella bebyggelsen med nya affärs- och flerbostadshus varav det högsta den så kallade Kaffegöken, uppfördes i elva våningar.

När S:t Jörgens plats hade stakats ut sammanbands den med Fågelsångsgatan, som dessförinnan varit en återvändsgata fram till det Tornérhjelmiska huset. Den sydliga delen av Fågelsångsgatan är av gammalt datum och namnet finns med på kartor från 1730-talet (ibland kallades gatan bara Fågelsången). För att möjliggöra en breddning av den smala gatan revs hela den västra husraden på 1920-talet. Här uppfördes en rad med nya flerbostadshus i tre till fyra våningar. Den östra sidan har däremot genomgått mer successiva förändringar under 1800- och 1900-talen.

Miljöbeskrivning

S:t Jörgens plats och Fågelsångsgatan beskrivs tillsammans därför att bebyggelsen idag ger ett enhetligt och sammanhållet intryck. Detta gäller främst de 1920-talsklassicistiska hyreshusen längs Fågelsångsgatans västra sida och södra sidan av S:t Jörgens plats. Fågelsångsgatans östra sida däremot har en mera blandad bebyggelse med allt från envåningshus från 1800-talets början till fyra våningshus från 1930-talet. Viktiga byggnader längs gatans östra sida är Tornérhjelmiska huset och Frälsningsarméns hus. Utmed S:t Jörgens plats finns förutom ett par 1920-talshus även flera sekelskifteshus med påkostade fasader i tegel, natursten och puts.

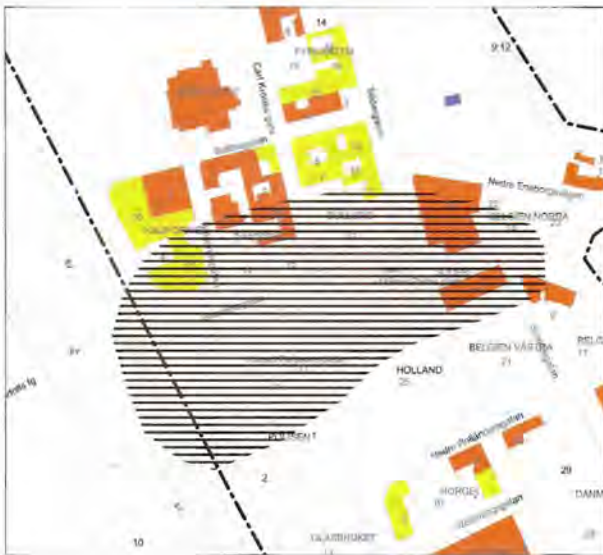
I mitten av 1930-talet uppfördes Helsingborgs första höghus, Jörgenspalatset, på hörnet mot Pålsjö. Drygt 25 år senare uppfördes två modernistiska byggnader vid Drottninggatan, av folkhumorn döpta till Kaffegöken och Eftersläckaren.

”Kaffegöken” var åtminstone tidigare en folklig benämning på 11-våningshöghuset vid norra sidan. På bottenvåningen låg Systembolaget och högre upp på fasaden fanns en stor reklamskylt för kaffe. ”Eftersläckaren” blev sedan namnet på det höga huset som försäkringsbolaget Allmänna Brand uppförde i kvarteret Fiskaren mittemot.

Själva platsbildningen är typisk för det förra sekelskiftets parkideal med öppenhet och symmetrisk uppbyggnad. Den nuvarande utformningen härrör från 1967, och är ett resultat av högertrafikomläggningen, när trafiken disponerades om. Även om helheten är välbevarad, har växtlighet och annat förändrats successivt under 1900-talet. 1946 uppsattes en stor fontän med skulpturen ”Lekande barn” på S:t Jörgens plats västra sida mot Drottninggatan.

Kulturhistoriska värden

S:t Jörgens plats kulturhistoriska värde hör tätt samman med dess stadsplanemässiga monumentalitet, ett av Helsingborgs mer avvägda exempel på sentida platsbildningar. Öppningen mot landborgen är värdefull, eftersom det är ett av få partier där en större del av branten är obebyggd och synlig från längre håll. Från platsen har man också en utblick åt väster och Öresund. Den samlade miljön har ett högt kulturhistoriskt värde. 1920-talsbebyggelsen invid den sydöstra delen av platsen bildar tillsammans med bebyggelsen längs Fågelsångsgatans västra sida och Roskildegatan en av de mer omsorgsfulla och sammanhållna miljöerna från 1920-talet i Helsingborg. Bebyggelsen längs Fågelsångsgatans västra sida är däremot mer blandad, men här finns några karaktärsfulla och särskilt värdefulla hus.

Mäster Palms plats, inklusive del av Gasverksgatan och Konsul Perssons plats

Historik

Mäster Palms plats hör till stadens yngsta platsbildningar. Platsen formades helt och hållet under 1960-talets mitt då det äldre och småskaliga byggnadsbeståndet med rätter i 1800-talet revs och ersattes av en modern och stadsmässig miljö. Kvarteren högexploaterades och den nya bebyggelsen uppfördes i upp till nio våningar. Tempvaruhuset från 1933 vid Gasverksgatan var den första modernistiska byggnaden och framstod länge som en solitär i de äldre omgivningarna. På 1960-talet började den stora och genomgripande förvandlingen och moderniseringen av det eftersatta byggnadsbeståndet på Söder. I kvarteret Belgien norra uppfördes "Socialskrapan" som invigdes 1964 och samtidigt döptes till Söderport. 1965 började Kooperativa Föreningen Svea uppföra sitt stora varuhus i kvarteret Holland och mitt emot började Föreningen Folkets Hus 1969 uppföra Fackföreningarnas Hus som stod färdig 1972. Till miljön hör också Polishuset (uppfört 1970-71) och Tingsrätten (1970-72) i kvarteret Kalifornien.

Miljöbeskrivning

Bebyggelsen kring platsen är välbevarad och huvudsakligen oförändrad. En överbyggnad har gjorts på varuhuset i kvarteret Holland. Mäster Palms plats har nyligen blivit bilfritt, och i samband med det har torgytan omgestaltats med ny markbeläggning, ljussättning och ny "möblering". Inramningen är enhetlig och platsen utgör det enda helt modernistiska stadsrummet i Helsingborg där nästan alla byggnader uppfördes under ett fåtal år under 1960-talet. Idag befinner sig platsen i ett problematiskt läge med angränsande stark trafik och med begränsat utnyttjande. Butiker kantar den norra och södra delen av Mäster Palms plats. Platsen används

mest som genomgångsstråk, medan Konsul Perssons plats har fungerat som parkeringsplats sedan de sista resterna från gamla superfosfatfabriken revs på 1930-talet.

Kulturhistoriska värden

Det moderna Söder uppfördes huvudsakligen med de folkliga och samhällstjänande institutionerna som ryggrad; polishus, tingsrätt, socialbyrå, arbetsförmedling, fackföreningshus osv. Som en av få konsekvent modernistiska stadsrum var ambitionsnivån hög bland planerarna att skapa något modernt och tidsenligt och ge en monumental form och skala åt de samhällsinstitutioner som uppfördes. De fick en tydlig och framträdande plats i stadsbilden och det modernistiska formspråket med sin "demokratiska" och jämlika arkitektur, präglad av enkelhet och prefabricerade moduler var lämpligt för att ge en monumentalitet åt dessa institutioner. De nya bostadshusen fick en mer tillbakadragen placering och återhållsam utformning. Platsen har inte hittat sin funktion på samma sätt som Gustav Adolfs torg men ambitionsnivån för framtiden bör vara lika medveten och samlad som 1960-talets och den modernistiska sammanhållningen bör även prägla platsens vidare utveckling.

Gamla kyrkogården – Konsul Perssons villa

Historik

Vid 1800-talets början fanns två begravningsplatser i Helsingborg; kyrkogården vid Mariakyrkan liksom fattigkyrkogården i nuvarande kvarteret Karl XI södra, ungefär där bakgården till Televerkets stora hörnbyggnad idag ligger. 1805 förbjöds genom en kunglig förordning begravingar i tätbebyggt område och med

en växande befolkning i Helsingborg togs snart beslut om en ny begravningsplats, söder om staden. Begravningsplatsen invigdes 1816 och de förmögna flyttade sina gravvårdar från den gamla till den nya begravningsplatsen. Samtidigt lades den gamla fattigkyrkogården ner, och platsen kom så småningom att bebyggas. Den nya kyrkogården på Söder inhägnades av stenar från den gamla kyrkogården vid Mariakyrkan och ett gjutjärnsstaket uppfördes med murade stenpelare. Den nya begravningsplatsen vid Södergatan utvidgades 1831 mot öster. Även landborgsbranten togs alltså i anspråk. Branten terrasserades 1868 efter romantiskt influerade stildrag. Ett kapell ritat av Mauritz Frohm uppfördes 1875 ungefär mitt på kyrkogården.

Norr om begravningsplatsen ligger konsul Perssons villa med en tillhörande parkliknande stor trädgård. Villan, även kallad Essenska villan, uppfördes 1846-48 av greve Gustaf von Essen. Platsen där villan byggdes var då i princip landsbygd, direkt utanför staden och före uppkomsten stadsdelen Söder. Villan uppfördes med större delen av Bollbrolyckan framför sig, med obruten utsikt över Öresund. Byggnaden hade inte bara ett storartat läge, utan var även Helsingborgs största privatvilla. Den blev byggnadsminnesförklarad 1967. Parken anlades efter ett engelsk mönster med slirigt svängda promenadstigar. En stor del av parken sträckte sig upp över landborgen med romantiska utsiktsplatser. I den nedre delen av parken uppfördes en estrad i en urholkning i slänten mot kyrkogården.

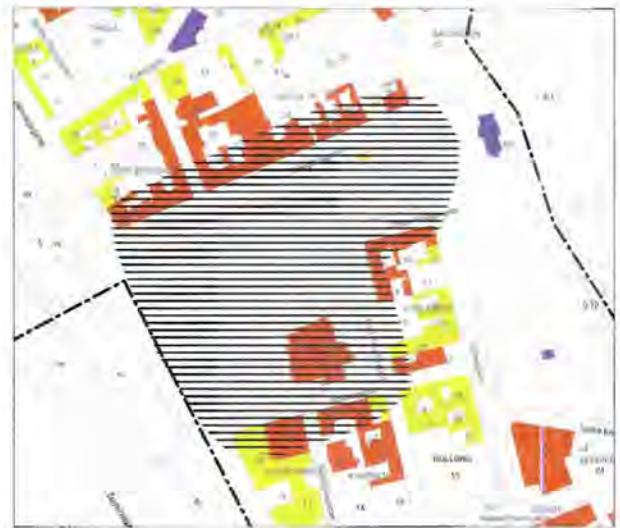
Miljöbeskrivning

De flesta gravplatserna på Gamla kyrkogården är från tiden före 1880, då Nya kyrkogården anlades ovanför landborgen. Endast ett tiotal begravingar har ägt rum de senaste 50 åren och idag upplåts inga nya begravningsplatser på Gamla kyrkogården. Ursprungliga grusgångar har växt igen och på det plana partiet finns enstaka spridda gamla träd, främst bok men även alm, lind och hästkastanj. I terrasseringsen är vegetationen tätare. När Södergatan vidgades under 1930-talet flyttades staketet och avgränsningen in 2,5 meter. En ursprunglig, fogad gråstensmur finns dock ännu kvar vid den norra avgränsningen. Konsul Perssons villa har förändrats mycket lite under årens lopp. Trots alla förändringarna i närmiljön har huset kvar sitt dominerande läge med stora obebyggda friytor runt om sig.

Kulturhistoriska värden

Gamla kyrkogården skyddas av kulturminneslagen. Den ingår i ett grönstråk som binds samman med Stadsparken (Krookska planteringen) genom resterna av park och trädgård kring konsul Perssons villa. Endast med ett kortare avbrott över Bergaliden hänger grönytorna på kyrkogården och trädgårdsparken samman med det gröna landborgsstråket norrut, kring Kärnan och Slottshagen.

De stora träden är en viktig del av den kulturhistoriska karaktären. När kyrkogården anlades var trädplanteringen viktig inte bara för att skapa en tilltalande lummig park utan det fanns även hygieniska aspekter eftersom grönskan ansågs förhindra smittspridning. Kyrkogårdens karaktär av avskild park och en plats att söka stillhet på bör bevaras. Närheten och kontakten med parken vid Konsul Perssons villa och Stadsparken bör likaså värnas. Det täta sambandet är kulturhistoriskt värdefullt genom den kontinuitet som finns bakåt till den tid och det lantliga parkideal som präglade miljön när villan uppfördes. Efter Krookska planterings tillkomst på 1870-talet och den omgivande bebyggelsen som uppfördes under det följande decenniet fick grönstråket en mer stadsmässig inramning. Det kulturhistoriska värdet finns bland annat i de lantliga reminiscenserna som ännu är framträdande mitt i den urbana miljön.

Stadsparken (Krookska planteringen)

Historik

1870 donerade syskonen Carl och Nelly Krook delar av den så kallade Bollbrolyckan till staden. Ett av donationsvillkoren var att tre till fyra tunnland av donationsmarken skulle anläggas som offentlig park, de övriga delarna blev kvarteren Fyrkanten, Bollbro, Kvarnen och Kalifornien. Parkanläggningen blev Helsingborgs första offentliga park. Förutom privata parkanläggningar som den vid Essenska villan och Hamilton House låg närmsta offentliga park vid Ramlösa brunn. Drätselkammaren fick i uppdrag av stadsfullmäktige att ta fram förslag för ordnande av parken, och genom trädgårdsmästarna Niels Peter Jensen och T. Wieck inkom två olika ritningsförslag. Jensens förslag med en markerad diagonal axel till järnvägsstationen och med täta kantplanteringar så att de omgivande kvarteren doldes, valdes så småningom, dock bearbetat av de båda danska arkitekterna

Ferdinand Meldahl och R. Rothe. En dansk trädgårdsmästare, H.H. Müller från Köpenhamn, fick i uppdrag att ta fram växtsortiment och styra över anläggningen. Växtvalet gjordes tidstypiskt med val av varierande solitärplanteringar mot en enhetligare och lugnare bakgrund så att träden framträdde tydligare. Planteringarna gällde främst träd och buskage med varierande färg och form på kronor och bladverk medan blomsterpartier först tillkom senare. Promenadstigarna fick ett mjukt slingrande mönster, parken var inhägnad och endast fyra ingångar fanns till parken; mitt emot järnvägsstationen, i hörnan Trädgårdsgatan-Södergatan, vid Kaliforniegatans mynning och i hörnet av Carl Krooks gata-Thure Röings gata (ursprungligen kallad Södra Trädgårdsgatan). 1877 stod parken färdig att öppnas för offentligheten.

Miljöbeskrivning

Stadsparken har förändrats mycket sedan den anlades. Inhägnaden runt parken togs bort redan 1895, träd och växter har växt upp och i viss mån dött, stigar har ändrats, och i parken byggdes i mitten av 1960-talet Stadsbiblioteket. Fontänen kom till Krookska planteringen år 1896 (efter att åren 1879-96 ha stått på Fisktorget, del av nuvarande S:t Jörgens plats), och placeras från början på en plats närmare Trädgårdsgatan, bredvid ett stenkummel som sedan länge är borta. Dammen med springfontän i hörnet vid Järnvägsgatan-Trädgårdsgatan och lekplatsen väster om biblioteket är från senare tid.

Kulturhistoriska värden

Som Helsingborgs äldsta offentliga park har Stadsparken ett högt kulturhistoriskt värde, kopplat dels till sina egna inneboende kvaliteter men även till den tidsmässigt intakta inramningen längs Trädgårdsgatan och norra delen av Carl Krooks gata. Parken har ett nära och naturligt samband med Konsul Perssons villas park och Gamla Kyrkogården, och förbinds genom dessa med grönstråket längs landborgen. Parken har relativt mycket kvar av sin ursprungliga karaktär. Kommande förändringar i planteringar och eventuella exploateringsbehov bör ta hänsyn till parkens utbredning och yttre ramar. Det är också viktigt att värna om sambandet med parken vid Konsul Perssons villa och Gamla kyrkogården.

Öresundsparken med Hälsodalen och Sofiakällan

Historik

Hälsövägen skär genom landborgen med höga dalbranter, där tjocka lerskifferlager går i dagen och blir synliga. Vägen följer en bäckravín. På liknande sätt bildar andra raviner djupa dalar i landborgskanten vid till exempel Ramlösa och Pålssjö skog. I dalen där Hälsövägen nu

löper har en del sandstensbrytning gjorts. Bland annat var Mariakyrkans föregångare uppförd av sandsten härifrån, men det som på senare tid betydtt mest har ändå varit dalens bäck. Bäckens gav tillgång till vattenkraft som åtminstone sedan 1500-talet nyttjades av en rad vattenkvarnar i Hälsodalen.

Genom dalen gick en smal väg, som var för dålig för att vara farbar med häst och vagn. Dalen fick inte någon större betydelse förrän under 1850-talet och låg utanför stadsplanlagt område ända fram till 1905. Fram till mitten av 1850-talet hade den huvudsakliga infartsvägen till Helsingborg varit Långvinkelsgatan, en brant backe som genom sin stora lutning var till stort problem för många lastade vagnsekipage. 1853-54 byggdes därför den nya infartsvägen genom Hälsodalen med en betydligt flackare lutning. Hälsövägen blev snabbt den nya infartsleden från norr och öster och flera av de gamla vattenkvarnarna längs Hälsobäcken byggdes om till olika industrier. Troedsmöllan i nuvarande Kopparmöllparken blev först en cikoriefabrik (tillverkade kaffesurrogat) och sedan en mekanisk verkstad, medan Kopparmöllan, strax öster om nuvarande S:t Jörgens plats, blev ett garveri. Möllan däremellan, Hjälmskultsmöllan, hade redan i början av 1800-talet omvandlats till hälsobrunn.

Genom stora höjdskillnader framtingar berggrunden grundvatten i öppna källor, och det finns det fler exempel på längs landborgen, förutom i Ramlösa på flera ställen norr om Helsingborgs stadskärna. En av dessa, en järnkälla, gav omkring 1803 upphov till brunnsrörelsen i Hälsodalen. Källan döptes 1805 till Hälsan av drottning Fredrika, som tillsammans med Gustav IV Adolf besökte brunnen. I synnerhet under 1800-talets andra hälft var brunnsverksamheten mycket livlig och i brunnsområdet längs Hälsövägen låg en brunnsal, en restaurang-

byggnad, en kontorsbyggnad och flera mindre paviljonger. Däremellan låg dammar som dämde upp vattnet från Hälsobäcken. År 1889 hittades en koksaltkälla i dalen – den ena av två kända i Sverige – som döptes till Sofiakällan, och i samband med detta ökade verksamhetens betydelse. Till Sofiakällans invigning 1890 hade Mauritz Frohm upprättat ritningar till en anläggning med murar och trappor. 1899 beslutades att Hälsövägen skulle breddas och därför tvingades staden köpa in Hälsan och flera av vattenkvarnarna och de andra anläggningarna i dalen. Kvarnarna och större delen av hälsobrunnens anläggningar revs. Därefter drevs endast Sofiakällan vidare som hälsobrunn fram till 1930. Än idag kan man dock fortfarande dricka vatten från Sofiakällan.

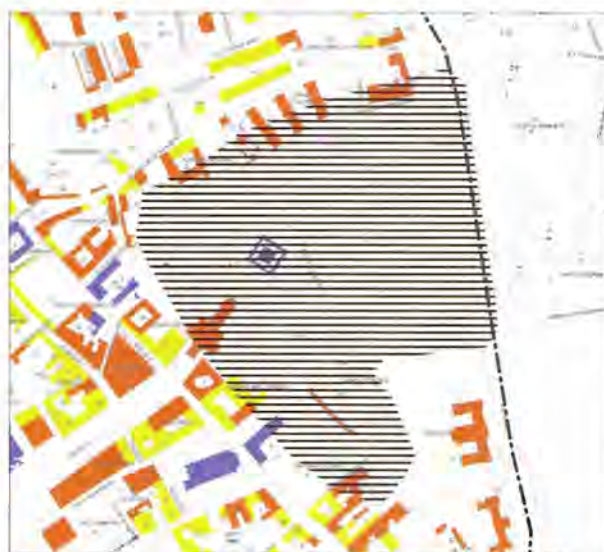
År 1876 bildades på privat initiativ ett aktiebolag med syfte att anlägga en ny park intill Hälsodalen. Stadsfullmäktige utarrenderade ett markområde på 25 år vid landborgskanten på en del av Lilla Möllevången till bolaget och trädgårdsmästare T. Wieck från Lund fick i uppdrag att anlägga parken. Parken anlades 1876-77 under Wiecks ledning. Den sköttes av en egen trädgårdsmästare och hölls inhägnad. Varje besökare fick avlägga en avgift för att få komma in. När Hälsövägen breddades 1901 övertog staden Öresundsparken från bolaget och då slopades inträdesavgiften, och inhägnaden revs. Samtidigt övergick även en villa i parkens nordöstra hörn, Gustafslugn, i stadens ägo. Den inrättades då till tjänstebostad åt stadsträdgårdsmästaren. Kort därefter uppfördes en kafébyggnad i Öresundsparken, som dock revs på 1950-talet.

Miljöbeskrivning

Öresundsparken präglas allt sedan ursprunget av det engelska parkidealet och har inte genomgått några större förändringar sedan den anlades. Än idag finner man många stora träd runt om i parken som annars domineras av stora gräsytor och vindlande grusgångar. I parken har också inlemmats några dammar som är rester av 1600-talets stora befästningar kring Helsingborgs slott. Resterna av den forna hälsobrunnen Hälsan är idag inte många, utan inskränker sig i huvudsak till Sofiakällan samt en del äldre höga träd. Det nuvarande utseendet stammar från en ombyggnad av Frohms anläggning som gjordes då Hälsövägen breddades än en gång 1954. Även större delen av övriga anläggningar i form av gångar och planteringar längs Hälsövägen tillkom vid detta tillfälle.

Kulturhistoriska värden

Öresundsparken har ett stort värde som en typisk engelsk park från 1800-talets slut med en enkel men funktionell plan. Ett stort värde är kopplat till de kvarvarande resterna av vallgravarna från 1600-talets försvarsanläggningar. Arkitektoniska värden är knutna till de två byggnader i området, dels anläggningen kring Sofiakällan och dels den tidigare stadsträdgårdsmästarevillan, villa Gustafslugn.

Slottshagen

Historik

På platsen för Slottshagen anlades under tidigaste medeltiden en borg, som utgör upphovet till staden Helsingborgs framväxt. Centralt i borgen fanns ett torn av sandsten, en kastal, som på 1310-talet ersattes av det nuvarande fyrkantiga tegeltornet (Kärnan). Borganläggningen användes fram till den freden i Roskilde. Sen byggdes en kastellanläggning med fyra bastioner i hörnen och vallgravar utanför. Av denna anläggning finns endast sporadiska lämningar kvar. Spåren syns i gatunätet på Olympia och Slottshöjden (Norra och Östra Vallgatorna). Den nya försvarsanläggningen blev kortlivad. Karl XI gav Landskrona rollen som befästningsstad. Befästningsanläggningarna i Helsingborg revs, och meningen var också att Kärnan skulle rivas. Men byggnaden fick stå kvar eftersom den kunde tjäna som flaggtorn och riktmärke för sjöfarare. Marken runt omkring tornet blev under 1700-talet åkermark och användes som sådan även under större delen av 1800-talet av stadens borgare. 1867 indelades marken runt Kärnan i elva villatomter, men endast tre såldes. En av dessa bebyggdes 1883-84 med villa Skalet (riven 1983), medan de två andra användes till trädgårdar till tornerna i kvarteret Kärnan nedanför landborgen.

Åren kring sekelskiftet 1900 och därefter förändrades området påtagligt. Kort efter Kärnans restaurering år 1893-94 beslöts om byggandet av terrasstrapporna. För att bereda plats för dessa inlöstes tomterna vid Stortorgetts östra sida och de båda villatomter som utlagts till trädgårdar. Terrasstrapporna stod färdiga 1903 samtidigt som Konst- och Industriutställningen öppnades. Några år efter utställningen, 1909-11, anlades parken efter planer av stadsträdgårdsmästaren Oskar H. Landsberg. På 1930-talet utvidgades parken åt sydväst med Rosenträdgården och vid samma tid fick de intilliggande Hallbergs trappor sin nuvarande form.

Miljöbeskrivning

Området omfattar Slottshagen med Rosenträdgården. Flera av Slottshagens större träd är från 1909-11, men vissa planterades redan till utställningen 1903. Även dammen och Grytan tillkom inför industriutställningen. I nordöstra delen finns en diagonalt anlagd blomstergata med en skulptur av Christian Eriksson som föreställer jaktens gudinna Diana från 1920. Stilmässigt är Slottshagen en engelsk park med klassicerande inslag, det senare särskilt tydligt i den symmetriskt uppbyggda blomstergatan. Där finns även parterrer och andra former som har rötter tillbaka till barockens trädgårdsideal. Rosenträdgården är en utpräglad historiserande trädgård som dels blickar tillbaka till gamla medeltida klosterträdgårdar, som vid pergolan och paviljongerna vid landbergsbranten, dels mot barockens trädgårdar som i de många buxbomsinramade blomsterrabatterna. Mellan Slottshagen och Rosenträdgården går Hallbergs trappor ner till Billeplatsen. Trapporna anlades på 1800-talet och bestod då av enkla trätrappor. Dagens stentrappor tillkom på 1930-talet. Precis ovanför trapporna ligger en liten toalettbyggnad som anpassats till de historiska omgivningarna genom sin byggnadsteknik med murar av korsvirke och tegel. Under andra världskriget uppsattes stridsvagnshinder runt om i staden, varav några placerades i Slottshagen. Idag står de undangömda i buskagen längs Bergaliden.

Kulturhistoriska värden

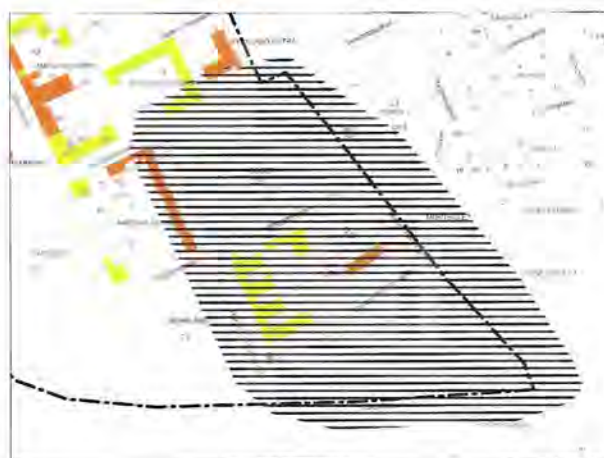
Platsens historia hör tätt ihop med Kärnan och andra försvarsanläggning. Området är arkeologiskt intressant, då det kan finnas rester av Helsingborgs allra äldsta bebyggelse på platsen. Parken är ett mycket gott exempel på dåtidens parkanläggningar och den har beskrivits som det kanske finast exemplet på sekelskiftets parkideal i Sverige. Rosenträdgården har också ett högt kulturhistoriskt värde genom sin symmetriskt uppbyggda trädgård och sina små utsiktspaviljonger.

Furutorpsplatsen och Sturzen-Beckers park

Historik

I utkanten av Söder finns ett sammanhängande grönområde, som sträcker sig från Furutorpsgatan i norr till Malmöleden i söder, och som omfattar Furutorpsplatsen, Sturzen-Beckers park och de öppna och gröna ytorna i kvarteret Turkiet. Denna gröna miljö beskrivs här i ett sammanhang.

När arbetet med den första stadsplanen för Söder pågick under 1870-talet var syftet att det skulle bli en stadsdel med industrier och bostäder för arbetare. Viss mark avsattes dock för offentliga byggnader och plats gjordes för mindre parker och andra öppna ytor. En sådan plats

var nuvarande Furutorpsplatsen som i Robert Söderqvists stadsplan för Söder från 1876 (fastställd 1878) var tänkt att bebyggas med en kyrka. När den nuvarande Gustav Adolfs kyrka uppfördes på den tidigare skoltomten vid Södergatan avsattes den tilltänkta kyrkotomten till parkmark. Det skulle dock dröja till 1920-talet innan Furutorpsplatsen började anläggas.

Den plats som idag upptas av Sturzen-Beckers park var på 1870-talets stadsplan tänkt att bebyggas med rätvinkliga bostadskvarter. Ramlösavägen (idag Malmöleden) skulle enligt samma stadsplan ersättas av en gata som skulle gå rätvinkligt mot Södergatan. Söders utbyggnadstakt blev inte så snabb som förväntat, och istället behölls den gamla sträckningen enligt en ny plan från 1910-talet. I skarven mellan den gamla Ramlösavägen och kvartersbebyggelsen avsattes ett trekantigt kvarter som park. Denna anlades 1920 och fick namnet Sturzen-Beckers park, men kallades i folkmun allmänt Lilleskog. Parken var i engelsk stil med klassicerande inslag och i mitten fanns en stor gräsrunnel, omgiven av mer eller mindre symmetriskt utlagda gångar med stora gräsytor emellan. I parkens sydöstra hörn låg en villa som hade uppförts 1881 av det intilliggande Ångtegelbruket, avsedd att användas som kontor och disponentbostad. När Ramlösavägen byggdes om till Malmöleden på 1960-talet, försvann en del av parkens södra del, samtidigt som större delen av grusgångarna togs bort och ersattes av en stor gräsplan. Samtidigt revs Ångtegelbrukets villa i det sydvästra hörnet.

Mellan de båda parkerna ligger kvarteret Turkiet. Redan på 1880-talet hade en skola byggts i kvarterets västra del, som då kallades Sydöstra skolan, på platsen för Margaretaskolan. I kvarterets sydöstra del byggdes i slutet av 1930-talet den Tornérhjelmiska barnasynen. Resterande delen av kvarteret står obebyggd.

Miljöbeskrivning

Det gröna stråket i Söders sydöstra utkant markerar en årsring där stenstadsmönstret bryts. Det gröna stråket kan ses som en del av ett längre institutionsstråk från

1800-talets slut. Sturzen-Beckers park är delvis utformad enligt det engelska parkidealet, med spår av klassiserande inslag, medan Furutorpsplatsen genomgått större förändringar och i nuvarande skick främst präglas av lekplatsen och anläggningarna runt den. Bebyggelsen i kvarteret Turkiet smälter väl samman i grönstråket genom sin friliggande karaktär. Margaretaskolan med sin låga höjd och sina egna integrerade trädgårdsrum passar väl in i anläggningen.

Kulturhistoriska värden

Områdets kulturhistoriska värden är främst kopplade till grönskan och den öppna planeringen, men också till enskilda byggnaderna med hög arkitektonisk klass. Området utgör tillsammans med Gustav Adolfs skola (utanför bevaringsprogrammet inventeringsområde), Församlingshemmet i kvarteret Ryssland östra, och brandstationen och det före detta husarregementet en del av ett institutionstråk som uppfördes runt Söder. Det är viktigt att värna om bebyggelsens friliggande karaktär och de båda parkernas nära sammankoppling. Furutorpsparken skulle kunna användas på ett bättre sätt och ges en mer medveten utformning och större betydelse i grönstråket. I detta stråk är också den omgivande bebyggelsen med t ex Miljonhuset i kvarteret Amerika södra och församlingshemmet i kvarteret Ryssland östra viktiga som kulturhistorisk inramning.

Hamnen med omgivningar

Historik

Helsingborgs hamnar är relativt nya, i förhållande till stadens ålder. Helsingborg saknade en naturlig hamn, och länge bestod den enda anläggningen av en enkel brygga som gick rakt ut i sundet. Den första riktiga hamnanläggningen uppfördes 1832 i form av två krökta pirar på ömse sidor om en brygga. Denna anläggning motsvaras idag ungefär av den nuvarande inre hamnbassängen, som började anläggas 1863. Fyra år senare invigdes den och då hade staden också utökat sin mark genom landutvidgning och på så sätt skapades kvarteren väster om Drottninggatan. Den nuvarande hamnanläggningen härstammar från en betydande utbyggnad 1891 då hela Norra hamnen grävdes ut. Hamnområdet har sedan dess varit av största betydelse för Helsingborg, inte bara genom den in- och utskeppning av varor som skett där, utan även genom den betydande färje- och tågtrafiken. Helsingborgs norra hamn var genom detta på sin tid en av Sveriges betydelsefullaste hamnar. Under senare delen av 1900-talet minskade verksamheten i Norra hamnen och dess betydelse för tåg- och färjetrafiken försvann helt i samband med tillkomsten av Nya Knutpunkten i början av 1990-talet. Silobyggnader och den stora tullkammaren revs medan andra magasin flyttades, byggdes om och anpassades till den nuvarande bostadsmiljön i Norra hamnen.

Miljöbeskrivning

Norra Hamnens miljö domineras idag av bostadshus längs Kajpromenaden i nymodernism. Dunkers kulturhus upptar ett helt kvarter, på platsen fanns tidigare en tullkammare. Som nytillkommet stadsrum har Henry Dunkers plats fått en framträdande roll i Norra Hamnen. Den sentida offentliga utsmyckningen och omsorgen om stadsmöblemang visar en hög ambitionsnivå för områdets gestaltning.

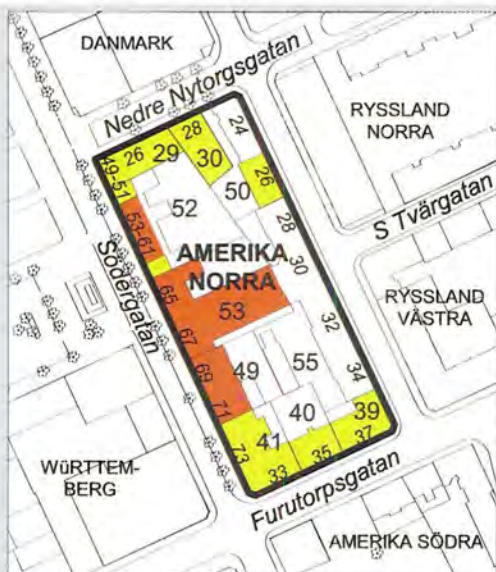
Idag återfinns äldre ursprunglig bebyggelse på ursprunglig plats endast i form av Mogens Mogensens klubbhus för Helsingborgs segelsällskap från 1936, Helsingborgs roddklubb båthus från 1927, fyr- och lotsstationen vid pirkanten från förra sekelskiftet, samt ångfärjestationen från 1898. 1950-talet representeras av restaurang Parapeten från H55, och den sk Gröna paviljongen från 1953. I samband med tillkomsten av Nya Knutpunkten iordningställdes också Kungstorget längs Järnväggsgatan med utsmyckningar, kajtrappa, vattenspel och planteringar efter Sven Ingvar Anderssons ritningar.

Kulturhistoriska värden

De kulturhistoriska värden i Norra hamnen är kopplade till de få kvarvarande resterna som visar hamnens stora betydelse för Helsingborg. Hamnens kulturhistoriska struktur har samband med fristående och delvis osammanhängande bebyggelse av olika slag och från olika tider. Denna kvarvarande heterogenitet i hamnområdet bör fortsatt värnas liksom den offentliga karaktären.

Hamnen i Helsingborg är av riksintresse för kulturmiljövården och har en stor betydelse för Helsingborgs identitet. Bostadsområdet i Norra Hamnen besitter nya välavvägda arkitektoniska kvaliteter. Det är en sammanhållen och enhetlig miljö, som i så stor omfattning som möjligt bör värnas mot successiva frånsteg från den ursprungliga utformningen.

KVARTERS- OCH FASTIGHETSFÖRTECKNING

Amerika norra

Kvarterets bebyggelse utgör en provkarta från skilda byggnadsepoker; sekelskifte, 1930-tal, 1950-tal och 1980-tal. Folkets Hus från 1906 var den första stora offentliga byggnad som uppfördes på Söder efter GA-kyrkan. Kooperativa föreningen Svea hade butiker i bottenplanet, och byggnaden uppfördes som en monumentalbyggnad mot torget. Även baksidan orienterades så att den placerades i linje med Södra Tvärgatan och Gustav Adolfs skola. Idag syns inget av detta eftersom bostadsbebyggelse senare uppförts längs Hantverkaregatan. Under 1960-talet fanns planer på att riva Folkets Hus till förmån för ett större komplex. Detta kom senare istället att uppföras i kvarteret Bollbro. I slutet av 1980-talet var de två äldsta kvarvarande byggnaderna i kvarteret mot Gustaf Adolfs torg rivningshotade. Istället för totalrivning behölls fasaderna som en skärm mot gatan, medan man byggde helt nytt innandöme.

På 1930-talet byggdes Amerika norra 49 med påkostade kopparklädda burspråk och fina stendetaljer. Tidstypisk är även funkisbebyggelsen mot Furutorpsgatan. Innan Furutorpsgatans genombrytning vid sekelskiftet hängde kvarteret samman med Amerika södra.

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§:

Amerika norra 49, Södergatan 69-71

Byggnadsår: 1930

Arkitekt: Nils J Lundgren

Byggmästare: byggmästaren Johan Malmström

Byggherre: byggmästaren Johan Malmström

Amerika norra 49, Södergatan 69-71

Femvåningsbyggnad i mörkt brunrött tegel, bottenvåning i grön puts med stora detaljer i granit, som pelare, risaliter etc. Den främsta artikuleringen utgörs av två kopparklädda burspråk. Gröna mittpostfönster, rakt slagna valv och putsade omfattningar på den markerade mittaxeln. Utanpåliggande stålörsbalkonger. 1931 byggdes gårdsbyggnaden, då som verkstad, med tillbyggnad 1955. Takvåningen inreddes 1991.

Amerika norra 52, Södergatan 55-59

Byggnadsår: 1900 (den södra delen), 1902 (norra delen)

Arkitekt: Mauritz Frohm

Byggmästare: Petter A Thorin (södra delen), Nils Ericsson (norra delen)

Byggherrar: fotograf Alf. Bokelund (södra delen), P. Magnusson (norra delen)

Amerika norra 52, Södergatan 55-59

Byggnaden uppfördes i två etapper, den södra delen först. Fasaderna är murade i beige förbländertegel med mönstermurningar i mörkgrönt.

Bottenvåning i brunt förbländertegel. Den äldre södra delen är uppförd i tre våningar med en mansardvåning, medan den norra uppfördes i fyra våningar. Fönstren är gröna med korsposter, slagna valv med markerade slutstenar och fönsterbänkar. Vissa förändringar gjordes i bottenvåningens fasad under 1920-talet. Vinden inreddes på 1950-talet, men den största förändringen gjordes 1988 då hela byggnaden utom fasaden revs, och lägenheter uppfördes med loftgångar på baksidan. Samtidigt byggdes två helt nya hus på var sin sida om byggnaden (se separat beskrivning).

Amerika norra 53, Folkets Hus, Södergatan 65-67

Byggnadsår: 1905-06
Arkitekt: Harald Berglin
Byggmästare: Carl E Rosenius
Byggherre: Föreningen Folkets Hus i Helsingborg

Femvåningsbyggnad i ljusbeige och brunt förbländertegel. Bottenvåningen och andra våningen i kraftigt rusticerade granitblock. Fasaden är uppdelad av kolossalpilastar och artikuleras av jugendornamenterande putsdetaljer, våningsband, risaliter, volutgavlar mm. Vita korspost- och tvärpostfönster. Huvudentré i indragen ornerad granitnisch, avsatt granitsockel. Mot Södergatan en balkong i granit, baksidans murverk är vitmålat. De enda förändringarna är fönsterbyten och vissa tidigare omändringar på bakgården.

Byggnader av kompletterande värde:

Amerika norra 29, Nedre Nytorrgsgatan 26, Södergatan 49-51

Byggnadsår: 1934-35
Arkitekt: Edvin Tidblad
Byggmästare: byggmästaren Johan Malmström
Byggherre: byggmästaren Johan Malmström

Femvånings hörnhus med inredd vind, uppfört i helsingborgstegel i kryssförband, bottenvåning i gul puts. Mot Nedre Nytorrgsgatan delvis i två våningar. Byggnaden artikuleras av eleganta, kopparklädda burspråk och på den lägre delen indragna murade fält. Fönstren är vita med mittpost, rakt slagna valv. Taket är täckt med tegelpannor och har kopparfärgade takkupor från 1987. Dörrar och fönster är utbytta i sen tid men mot Nedre Nytorrgsgatan finns en ursprunglig granitomfattning.

Amerika norra 30, Nedre Nytorrgsgatan 28

Byggnadsår: 1927
Arkitekt, byggmästare och byggherre: byggmästare Matts Eriksson

Tvåvåningsbyggnad i ljusgrå puts, uppförd som biografen "Roxy" 1927 efter ritningar av byggmästare Eriksson. 1929 visades här den första ljudfilmen i Helsingborg – "Jazzsångaren". 1961 köpte "Sällskapet Sanningens Härold" biografen och gjorde om den till Adventkyrka. Fönstren är indragna under djupa valv, våningarna skiljs åt av en gördellist och upptill avslutas fasaden av en putsad balustrad. Entré med moderna aluminiumdörrar under skärmtaksnisch och neokors. Fasaden är betydligt förenklad jämfört med ursprunget men byggnadens huvuddrag är ännu intakta.

Amerika norra 39-40, Furutorpsgatan 35, 37, Hantverkaregatan

Byggnadsår: 1933 (nr 40) och 1934 (nr 39)
Arkitekt: Mogens Mogensen (nr 40) och Aksel. W. Zetlitz-Nilsson (nr 39)
Byggmästare och byggherre: byggmästare Viktor Andersson

Två ganska enkla och nästan identiska byggnader i handslaget helsingborgstegel. Nr 40 har en delvis vitputsad bottenvåning. Vita fönster av mittpost- och trelufts vertikalkorsmodell. Taket är täckt med tegelpannor och har bruna takkupor. Förändringar gäller främst fönsterförstoringar på

Amerika norra 53, Folkets Hus, Södergatan 65-67

Amerika norra 29, Nedre Nytorrgsgatan 26, Södergatan 49-51

Amerika norra 30, Nedre Nytorrgsgatan 28

Amerika norra 39-40, Furutorpsgatan 35, 37, Hantverkaregatan

Amerika norra 41, Södergatan 73,
Furutorpsgatan 33

bottenvåningen mot Hantverkaregatan och en ny entré mot Furutorpsgatan, från 1960-och 70-talet.

Amerika norra 41, Södergatan 73, Furutorpsgatan 33

Byggnadsår: 1935

Arkitekt: G W Widmark

Byggmästare: byggmästare Ture G Karlsson

Byggherre: byggmästare Ture G Karlsson

Hörnhuset har tydliga funktionalistiska stildrag; burspråk med genomgående perspektivfönster, distinkta skärmtak till de översta balkongerna och en rak och enkel taksilhuett. Huset är uppfört i gulflammigt tegel, murat i munkförband. Troligen har de nu vita fönstren varit gröna från början, liksom balkongplåten. 1942 inreddes vinden med en indragen våning som inte syns från gatuplanet. Bottenvåningen är förhållandevis oförändrad.

Amerika norra 50 (södra byggnaden), Hantverkaregatan 26

Byggnadsår: 1954-55

Arkitekt: Hugo B Jonsson

Byggmästare och byggherre: byggmästare Matts Eriksson

Fyravåningsbyggnad murad i gröngult tegel i munkförband, vita mittpost- och asymmetriska vertikalpostfönster i gröna karmar. Entrén är omfattad av granit och försedd med skärmtak. Utanpåliggande balkonger med grönmålad, smalkorrugerad plåt. Byggnaden är helt oförändrad sedan uppförandet.

Amerika norra 50 (södra byggnaden),
Hantverkaregatan 26

Amerika norra 52, Södergatan 53 och 61

Byggnadsår: 1988-91

Arkitekt: Krämer Arkitektkontor genom Sulev Krämer

Byggmästare: Göran Bengtsson Byggnads AB

Byggherre: Riksbyggens bostadsrättsförening Helsingborgshus nr 33

På var sin sida om den äldre delen av samma fastighet uppfördes två helt nya byggnader, samtidigt som den äldre delen med undantag av fasaden revs. De nya byggnaderna är i fem våningar, gult putsade med bottenvåningar murade med konststen. Mittpartierna är framspringande, krönta av mindre frontespiser. Diverse mönstermurningar i putsen med gröna klinkers. Vita mittpostfönster, runda stålörsbalkonger. Klassificeringen gäller enbart fasaden (se bild sid 26).

Övrig bebyggelse:

Amerika norra 50 (norra byggnaden), Hantverkaregatan 24, Nedre Nytorpsgatan

Byggnadsår: 1982-83

Arkitekt: Jörgen Michelsen Arkitektkontor

Byggmästare och byggherre: WJ Bygg AB

Byggnaden är i sju våningar, fasaderna är klädda med gulbrunflammigt tegel i löpförband, högst upp partier med gul plåt. Mot Hantverkaregatan är ett plåtklätt burspråk. Fönstren är vita med rakt slagna falska valv. Taket är klätt med betongpannor. Entrén är indragen i en mönstermurad nisch. Mot gården finns halvindragna plåtklädda balkonger.

Amerika norra 50 (norra byggnaden),
Hantverkaregatan 24, Nedre Nytorpsgatan

Amerika norra 55, Hantverkaregatan 28-32

Byggnadsår: 1983

Arkitekt: Riksbyggen, Projekteringskontoret, genom Torbjörn Bjerhagen

Byggmästare: Rolf Nilsson

Byggherre: Riksbyggens bostadsrättsförening Helsingborgshus nr 32

Femvånings bostadshus huvudsakligen i ljusbrunt och rödbrunt tegel, uppglasade trapphus, vinröda burspråk, vita helfönster. Djupt indragna entréer, utanpåliggande balkonger i indragna nischer, vit plåt.

Amerika södra

Kvarteret Amerika södra var ursprungligen inte skilt från Amerika norra utan det var ett och samma kvarter. Kort efter sekelskiftet 1900 drogs Furutorpsgatan fram och kvarteret delades i två delar. Idag är det ett av de första kvarter som söderifrån visar att här börjar stenstaden, rutnätsstaden. En del enkel men representativ bebyggelse finns ännu kvar från när Furutorpsgatan drogs fram. Östra delen av kvarteret låg länge obebyggd, men efter att det sk Miljonhuset uppfördes av staden 1920-22 fick kvarteret en representativ fasad mot öster. Miljonhuset uppfördes som barnrikehus och är ett tidigt exempel på socialt bostadsbyggande. Byggnaden kallades Miljonhuset i folkmun på grund av byggkostnaderna som för första gången i Helsingborg översteg en miljon kronor för ett enskilt hus. Kort efter anlades Furutorpsparken 1925 och parken orienterades då efter den imponerande långsträckt fasaden. De flesta byggnader är bostadshus med affärsverksamhet i bottenplanet.

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:125:

Amerika södra 1, "Miljonhuset", Håkan Lundbergs gata 2-16, Furutorpsgatan 42, Bryggaregatan

Byggnadsår: 1920-22

Arkitekt: Alfred Hellerström

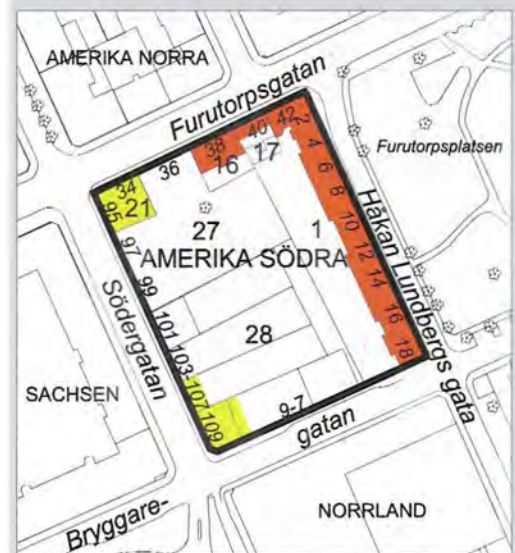
Byggmästare: Ture G Karlsson

Byggherre: Helsingborgs stad

På sin tid den största enskilda byggnad som uppfördes i Helsingborg. Den sträcker sig över hela kvarterets långsida (110m) mot Furutorpsplatsen men genom en uppdelning på tre framskjutande partier ger den ändå inget monotont intryck. Hela huset är murat med helsingborgstegel, ljusa putsade hörnkedjor bryter av och markerar de framdragna risaliterna. Portarna har påkostade stenhuggna omfattningar i granit i klassiserande stil och varierande utformning. Fönstren ligger i liv med fasaden. De ursprungliga fönstren finns endast kvar på baksidan vid trapphusen, de nya är efter samma modell men betydligt enklare. Exteriöra förändringar är fönsterbyten och takkupor. Huset byggdes för barnrika familjer och inrymmer huvudsakligen ettor. 1984 slogs flera av dessa ihop till större lägenheter samtidigt som vinden inreddes. Namnet Miljonhuset kommer av att byggnadskostnaderna uppgick till en miljon kr.

Amerika norra 55, Hantverkaregatan 28-32

Amerika södra 1, "Miljonhuset", Håkan Lundbergs gata 2-16, Furutorpsgatan 42, Bryggaregatan

Amerika södra 16, Furutorpsgatan 38

Amerika södra 16, Furutorpsgatan 38

Byggnadsår: 1906
Arkitekt: Carl E Rosenius
Byggmästare: Olof Andersson
Byggherre: bryggare Olof Henning

Trevånings bostadshus, murade fasader i rött tegel men vitputsad bottenvåning med rundbågiga fönsteröppningar. Fönstren på ovanvåningarna är vita av tvärpostmodell med rakt slagna valv. Taket är plåtlagt, avslutas med en profilerad takfotsgesims i puts. Smidesbalkonger med rika jugendslingrande ornament. Den välbevarade byggnaden är typisk både för sin tid och stadsdelen.

Amerika södra 17, Furutorpsgatan 40

Amerika södra 17, Furutorpsgatan 40

Byggnadsår: 1901
Arkitekt: Mauritz Frohm
Byggmästare: Olof Andersson
Byggherre: järnarbetare N O Ahlberg

Byggnaden, kallad "Haga", tillhör en av de enklare men också en av de mera välbevarade, åtminstone vad gäller gatufasaden. Tre våningar av rött tegel murat i kryssförband, artikulerat av mönstermurningar och profilerade våningsband i gult tegel. Fönstren är vita av T-postmodell med slagna stickbågsvalv och profilerade fönsterbänkar. Klassificeringen gäller endast gatufasaden. Gårdsfasaden är helt förändrad efter ombyggnader 1937 och 1983.

Byggnader av kompletterande värde

Amerika södra 21, Furutorpsgatan 34,
Södergatan 95

Amerika södra 21, Furutorpsgatan 34, Södergatan 95

Byggnadsår: 1929-30
Arkitekt: Aksel W Zetlitz-Nilsson
Byggmästare: Viktor Andersson
Byggherre: Viktor Andersson

Fyravåningshus i 20-talsklassicism. Bortsett från en ljust putsad bottenvåning är den helt uppförd i helsingborgstegel. Fönstren av mittpostmodell ligger i liv med fasaden som i övrigt lämnats enkel och oartikulerad. Taket är täckt med tegelpannor, vinden har inretts och försetts med takkupor. I övrigt är det endast bottenvåningen som ändrats genom upptagande av större butiksfönster och förändrad entré.

Amerika södra 28 (hörnhuset), Södergatan
107-109, Bryggaregatan

Amerika södra 28 (hörnhuset), Södergatan 107-109, Bryggaregatan

Byggnadsår: 1951, 1962
Arkitekt: Hugo B Jonsson
Byggmästare: Karl P Svensson (1951), Matts Eriksson j:r (1962)
Byggherre: Fabrikör Ernst Lindén

Hörnbyggnaden är en del av en större fastighet, denna del uppfördes med en bilfirma i bottenplanet, angränsande mot en garage- och verkstadsdel mot Bryggaregatan (som inte ingår i klassificeringen). Huset är uppfört i 5 ½ våningar av helsingborgstegel, södra gaveln artikuleras av breda hålkälmurade fönsterband. Utanpåliggande balkonger med tidstypiskt smalkorrugerad plåt. Ursprungligt entréparti, indraget med sido- och överljusfönster. Byggnaden uppfördes i två etapper: hörndelen först och därefter den norra delen.

Övrig bebyggelse:

Amerika södra 28 (del av), Södergatan 101

Byggnadsår: 1935
Arkitekt: Alfred Arvidson
Byggmästare: Göran Bengtsson
Byggherre: Fabrikör Bror Nilsson

I byggnaden låg ursprungligen ett bageri på bottenvåningen som 1944 köptes upp och drevs vidare av Kooperativa Föreningen Svea. Huset är på fem våningar, murat med gulflammigt tegel i löpförband. Varje våning avgränsas av ett rullskiftsmurat våningsband. På gården finns ett putsat tvåvånings gårdshus. Bottenvåningen har förändrats helt. Vid en ombyggnad på 1980-talet byttes fönster och dörrar, och franska balkonger murades igen.

Amerika södra 28 (del av), Södergatan 105-107

Byggnadsår: 1987
Arkitekt: Arkitektlaget AB genom Jan Tellving
Byggmästare: Thomas Nilsson
Byggherre: Bygg Per Syd AB / SBI Byggnads AB

Bostadshus i sex våningar med butiker i bottenplanet, murat i ljusrött tegel i blandförband. Bottenvåningen är klädd med vita konststensplattor mellan stora skyltfönster. Vita helfönster och delvis indragna plåtbalkonger.

Amerika södra 28 (del av), Bryggaregatan 7-9

Byggnadsår: 1946 och 1988
Arkitekt: Bengt Berggren arkitektkontor AB, Malmö genom Bengt Berggren
Byggmästare: Per Pettersson
Byggherre: SBI Byggnads AB / ARO Bygg AB

Byggnaden består av två delar; en äldre i en våning som hör ihop med hörnhuset vid Södergatan och en nyare i sex våningar. Den nyare delen är murad i brunt tegel i vilt förband, har ett framskjutet mittparti och stora vita plåtbalkonger. Den lägre byggnaden är uppförd 1946 som verkstad och garage till bilfirman på hörnet, ritad av Hugo B Jonsson. Även denna är murad i brunt tegel.

Amerika södra 28 (del av),
Södergatan 101

Amerika södra 28 (del av),
Södergatan 105-107

Amerika södra 28 (del av),
Bryggaregatan 7-9

Bayern

Kvarteret Bayern består av en byggnad, simhallsbadet, som började uppföras 1939 och som stod färdig 1941. Den nuvarande simhallen föregicks av ett äldre varmbadhus. Detta uppfördes 1901, ritat av Alfred Hellerström. Det låg i södra hörnet mot Carl Krooks gata. Att ett badhus uppfördes här var av folkhälsoskäl; arbetarstadsdelen Söder hade expanderat länge och okontrollerat. Många bodde trångt och inackorderade, utan tillgång till rinnande vatten eller andra hygieniska anordningar. Luften på Söder var starkt förorenad med flera fabriker i närområdet. Tomten som varmbadhuset uppfördes på kallades för den "Wetterlingska tomten" – en öppen plats där det ibland ordnades med tivoli och andra lustspel. Wetterlingsgatan bär ännu namn efter denna plats liksom efter Wetterlings mölla från 1847 som stod här. Det nya simhallsbygget föregicks av en längre diskussion på 1930-talet om läge och utformning. Arkitekten Mogens Mogensen presenterade två versioner; en stor version och en mindre. Det blev det mindre förslaget som slutligen uppfördes. Exteriört är simhallsbyggnaden ännu väl bevarad. Fasaden är i helsingborgstegel, med kopparklätt välvt tak över simhallen. Butiker och frisørsalong byggdes mot Södergatan, stora simhallen mot Carl Krooks gata och däremellan placerades omklädningsutrymmen.

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§:

Bayern 3, Södergatan 60, Wetterlingsgatan, Carl Krooks gata

Byggnadsår: 1939-41

Arkitekt: Mogens Mogensen

Byggmästare: Herbert Ahlström

Byggherre: Helsingborgs stad

Bayern 3, Södergatan 60, Wetterlingsgatan,
Carl Krooks gata.

Byggnaden består av två delar, en simhallsdel mot Carl Krooks gata och en entré- och butiksdel mot Södergatan. Entrédelen i två våningar med entrésolvåning är murad i handslaget brunt tegel, strukna fogar, delvis med klinkerplattor. Simhallsdelen finns under ett välvt kopparklätt tak. Byggnaden är välbevarad, bortsett från obetydligare ändringar, bl a kortades skorstenen 1982 till fasadhöjd.

På kortsidan i simhallen finns en väggmosaik av Hugo Gehlin.

Belgien norra

Den storskaliga saneringen på Söder under 1960-talet inleddes i kvarteret Belgien norra. Byggkonsortiet Profab köpte upp de gamla fastigheterna, bestående av en- till trevåningshus från 1800-talets andra hälft. Bland annat revs hörnhuset mot kyrkogården, det legendariska Gröna Lund där August Palm vid ett tillfälle höll tal till arbetarbefolkningen. Efter rivningarna uppfördes här en väl utformad nybebyggelse. Byggnaden omfattade butikslokaler i den låga delen mot Södergatan (Larssons herrekipering, apoteket Lejonet mfl mindre butiker) men även kontor åt kommunala verksamheter som socialnämnden, barnavårdsnämnden, nykterhets- och hemhjälpnämnden. Nybygget kallades länge på grund av detta för "socialhuset" men efter en namntävling fick det namnet Söderport. Den östra avgränsningen på kvarteret härrör från 1930-talet då Gasverks gatan drogs fram direkt mot Nytorgbacken, och Belgien norra 24 tillkom som en direkt följd av detta, husen mot Eneborgsvägen är dock senare.

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§:

Belgien norra 19, Södergatan 11a-d, Nedre Eneborgsvägen 2a-b, Gasverksgatan 23

Byggnadsår: 1964

Arkitekt: Arton konsulterande arkitekter

Byggmästare: Göran Bengtsson Byggnads AB

Byggherre: Profab Byggnadsaktiebolag

Kontors- och butiksdelens mot Södergatan är uppförd i tre våningar. Fasaden är klädd med vertikalräfflade ljusgrå keramiska plattor, bottenvåningen är uppdelad i glasade och snett förskjutna partier under ett skärmtak med kopparsarg. Skärmtaket bärs upp av trälamellklädda pelare. Bostadsdelen på nio våningar är kraftigt indragen från gatulinjen och svängd. Fasaden är klädd med klinkers och har murade gavlar med brunt smaltegel. Sockeln är klädd med marmorplattor.

Övrig bebyggelse:

Belgien norra 22, Nedre Eneborgsvägen 2c

Byggnadsår: 1934

Arkitekt: Hugo B Jonsson

Byggmästare och byggherre: byggmästare Yngve Westerdahl

Trevånings flerfamiljshus med rosa putsad gatufasad, gårdsfasaden murad i gulflammigt tegel. Vita mittpost- och fyrluftsvärlufts vertikalfönster. Sadelstak med tegelpannor, inredd takvåning med takkupor och murade skorstenar. Gaveln klädd med profilerad plåt. På gården står ett panelklätt skjul.

Belgien norra 23, Gasverksgatan 31, Nedre Eneborgsvägen 8

Byggnadsår: 1977

Arkitekt: AB Skånska Cementgjuteriet Malmö, genom Bertil Mernsten

Byggmästare: AB Skånska Cementgjuteriet

Byggherre: Fastighets AB Sulcus

Stort bostadshus i sex våningar med takvåning, butiker i bottenvåningen mot Gasverksgatan. Fasad i brunt tegel i vilt förband. Breda murade burspråk med balkonger på sidorna, bruna helfönster. Taket är belagt med bruna betongpannor, plåtklädda takkupor. Balkongerna glasades in 1993.

Belgien norra 24, Gasverksgatan 25-29

Byggnadsår: 1932-34

Arkitekt: Mogens Mogensen

Byggmästare och byggherre: byggmästaren Olof Andersson

Ursprungligen tre fastigheter, som på 1930-talet bebyggdes med en enda byggnad. Fyra våningar murade med rödflammigt tegel i vilt förband, balkonger som vid en ombyggnad 1989 kläddes in till burspråkparti. Vita helfönster med falsk mittpost. Sadelstak täckt med röda tegelpannor och försett med indragna takkupor. Originaldörrar i trä och glas. Baksidan försedd med vita plåtbalkonger.

Belgien norra 19, Södergatan 11a-d, Nedre Eneborgsvägen 2a-b, Gasverksgatan 23

Belgien norra 22, Nedre Eneborgsvägen 2c

Belgien norra 23, Gasverksgatan 31, Nedre Eneborgsvägen 8

Belgien norra 24, Gasverksgatan 25-29

Belgien södra

Kvarteret Belgien södra liksom grannkvarteret Tyskland sanerades 1978. Belgien södra bestod mest av lokaler som hörde till gamla Bageriföreningen Ettan, medan kvarteret Tyskland bestod av bostadsbebyggelse från 1800-talet. Vid de tidiga saneringarna revs främst äldre bostadsbebyggelse som sen ersattes med kontorsbyggnader. Nästa saneringsvåg inriktades därför på att bygga nya bostäder. I kvarteren uppfördes på 1980-talet en tidsenlig bostadsbebyggelse i varierad höjd och utformning, i mörkbrunt tegel. Kvar från tiden före rivningarna finns gamla Bageriföreningen Ettans kontors- och bostadshus i hörnet mot Gasverksgatan. Det ritades av Nils J Lundgren och är ett påkostat bygge med fina stendetaljer som ännu vittnar om bageriverksamheten.

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§:

Belgien södra 9, Gasverksgatan 24-26, Smedjegatan

Byggnadsår: 1928-29, 1931-32

Arkitekt: Nils J Lundgren

Byggmästare: Wiktor Almkvist och Johan Malmström

Byggherre: Helsingborgs Allm. Bageriförening, "Ettan"

*Belgien södra 9, Gasverksgatan 24-26,
Smedjegatan*

Byggnaden är uppförd i två etapper och tillhörde bageriföreningen Ettan, liksom så småningom hela kvarteret. Delen med inkörsporten uppfördes först, därefter hörnpartiet. Utmed Gasverksgatan låg också själva bageriet i en lägre del, med lager och andra byggnader på gårdssidan. Den kvarstående delen består av fyra våningar, uppförda i helsingborgstegel, bottenvåning i granit. Byggnaden har flera vackra artikuleringar som anknyter till bageriet; mönstermurade väderkvarnar under takfoten, granitdetaljer, burspråk i mörklaserat trä med spiralvridna kolonnetter, veteax i portvalvets slutsten, nischer med sandstensfigurer föreställande såningsman och bagare. Byggnaden är oförändrad bortsett från gårdssidans plåtinkläddnad av balkonger.

Övrig bebyggelse:

Belgien södra 10, 11, Gasverksgatan 28-30, Smedjegatan 5-9

Byggnadsår: 1980-82

Arkitekt: Jörgen Michelsen Arkitektkontor

Byggmästare: Göran Bengtsson Byggnads AB, AB Skånska Cementgjuteriet

Byggherre: AB Hälsingborgshem

Byggnaderna uppfördes samtidigt och utförandet är i enlighet med de samtida byggnaderna i kv. Tyskland. Mot Gasverksgatan fem våningar och tre i byggnaden mot gården, teglet är mörkbrunt, fönster diskret infogade med likfärgade karmar.

*Belgien södra 10, 11, Gasverksgatan
28-30, Smedjegatan 5-9*

Belgien västra

Kvarteret Belgien västra revs i början av 1970-talet efter att byggnadsfirman L E Lundberg i Norrköping köpt upp saneringsmogna fastigheter. Den enda byggnad som inte revs var Tempovaruhuset från 1933. Planer fanns på att istället uppföra ett nytt och större varuhus. På grund av överetablering blev planerna ointressanta. 1984 köpte Länsförsäkringar marken, och började uppföra ett kontors- och filmstadskomplex i samverkan med Lundbergs. Storbygget innehåller förutom åtta biografier, kontor och butiker mot Södergatan bostadslägenheter i den lägre delen mot Smedjegatan. Byggnaden uppfördes i postmodern stil av i huvudsak prefabricerade och färgade betongelement och tegel mot Smedjegatan.

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§:

Belgien västra 19, Södergatan 13, Gasverksgatan 22, Smedjegatan 2

Byggnadsår: 1933

Arkitekt: Gustaf W Widmark

Byggmästare och byggherre: byggmästare Ture G Karlsson

Byggnaden uppfördes med en livsmedelsbutik för Epa på bottenvåningen. Högre upp i huset fanns bl a frisör, läkare och bostäder. Fem våningar, fasader i vit slät puts, inredd vind med indragna balkonger och takfönster. Grå fönster med två-fyra lufter. Indragen hörnentrén mot Södergatan med naturstenspelare. Vita putsade utanpåliggande balkonger. 1957 togs en entré upp mot Smedjegatan med ett stort glasbetongfönster. 1998 genomgick fastigheten en ombyggnad och renovering där bl a fönstren byttes ut. Globlamporna längs långsidan tillkom även då.

Övrig bebyggelse:

Belgien västra 21, Södergatan 15-19, Nedre Holländaregatan 9-11, Smedjegatan 4

Byggnadsår: 1985-87

Arkitekt: Contekton genom Jan Nygren

Byggmästare: Byggnads AB L E Lundberg

Byggherre: Byggnads AB L E Lundberg, Länsförsäkringar Nordv. Skåne

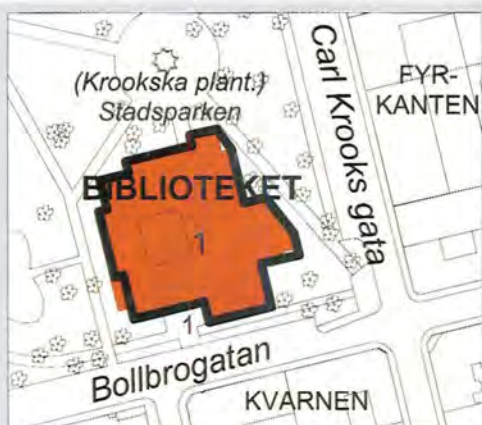
Byggnaden täcker nästan hela kvarteret, fem-sex våningar med butiker och kontor mot Södergatan och tre våningar med bostadslägenheter mot Smedjegatan. Framsidan består av ljusgrå och ljusrödbruna betongelement medan baksidan är murad med gulbrunt och rött tegel. Fönstren på framsidan är gröna, arrangerade i band om tre-fem i varje. Fasaderna artikuleras av burspråk och på huvudfasaden av mindre prydnadsgavlar, blinderingar på baksidan, tunnvalvda pardörrar och andra postmodernistiska anslag.

Belgien västra 19, Södergatan 13, Gasverksgatan 22, Smedjegatan 2

Belgien västra 21, Södergatan 15-19, Nedre Holländaregatan 9-11, Smedjegatan 4

Biblioteket

Kvarteret består av stadsbibliotekets byggnad, uppförd 1963-65, ritad av arkitektkontoret Arton. Stadsbiblioteket i Helsingborg grundades redan 1860, och fanns då inrymt i skolhuset på Södra Storgatan. Efter en period då biblioteket flyttade runt i olika byggnader fick verksamheten från 1933 hålla till i Konserthuset, i lokaler som ursprungligen var restaurang. Först 1965 kunde biblioteket flytta in under eget tak i ändamålsenliga lokaler i den nya byggnaden i Stadsparken. Byggnaden smälter väl in i parken genom sina olika utskjutande byggnadsdelar och fick stor uppmärksamhet vid tillkomsten just för hur den var infogad i parkmiljön. Biblioteksbyggnaden har mycket kvar av både sin ursprungliga exteriör och inredning. En större ombyggnad gjordes 1992 då innergården glasades över och en övervåning byggdes till. För ritningarna till denna ombyggnad svarade Michelsens arkitektkontor.

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§:

Biblioteket 1, Bollbrogatan 1

Byggnadsår: 1963-65

Arkitekt: Arton konsulterande arkitekter, genom Jörgen Michelsen

Byggmästare: Matts Eriksson

Byggherre: Helsingborgs stad

Biblioteket 1, Bollbrogatan 1

Friliggande byggnad i park i två våningar, huvudsakligen murad med mörkbrunflammigt hålkälstegel i löpförband. Horisontella breda band av obehandlad betong löper runt, in- och utskjutande delar överlappar varandra. Fönstren är arrangerade i fönsterband infattade i betongen. 1986 togs en mindre entré upp mot Bollbrogatan och 1992 gjordes en stor ombyggnad. En atriumgård glasades över och en takvåning inreddes.

Biet

Kvarterets mest utmärkande byggnad är kyrkobyggnaden från 1896. Den uppfördes på höjden där man ungefär tio år tidigare dragit fram Prins Kristians gata mellan nya kyrkogården och det som senare skulle bli donationskyrkogården. Det var den då relativt nybildade S:t Petri metodistförsamling som uppförde kyrkan, på grunden av en gammal iskällare. Platsen låg då i utkanten av staden, på andra sidan gamla kyrkogården och med landeriet Eneborg med sin romantiska park bredvid. Kyrkan och grannbyggnaden uppfördes samtidigt, ritades av samma arkitekt, och byggdes delvis med samma material. Kvarteret är ännu väl bevarat och hyser idag relativt enkla byggnader i tegel från 1800-talets slut och en yngre byggnad som är väl anpassad. Kvarterets äldre hus visar upp ett tidigt exempel på användandet av helsingborgstegel som fasadmateriäl, vanligare var att det användes som murtegel och sedan putsades. Biet 1 är en stor fastighet som i sig omfattar vad som ursprungligen var fyra olika byggnader, tillkomna 1881, 1894, 1896 och 1928.

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§:

Biet 1 (hörnbyggnaden), Nedre Eneborgsvägen 3A

Byggnadsår: 1881 resp. 1894

Arkitekt: Mauritz Frohm

Byggmästare: okänt, troligen byggherren själv, muraren G Resfeldt

Byggherre: muraren G Resfeldt

Biet 1 (hörnbyggnaden), Nedre Eneborgsvägen 3A

Fastigheten är uppförd i två etapper. Ursprungsbyggnaden med långsidan mot kyrkogården är från 1881. Teglet är mörkbrunt, murat i två våningar. Huset har inredd vind. Mot gatan byggdes 1894 ett nytt bostadshus som ersatte ett äldre fristående hus. Det nya förbands med det gamla genom en portgång till gården som i senare tid (1978) byggdes om som trapphall till lägenheterna, samtidigt murades dess mittplacerade huvudentré om till fönster. Båda byggnadsdelarna har en vit våningsgesims som löper över hela fasaden. På den äldre delen är gesimsen fint profilerad. Fönstren är utbytta men har kvar sina profilerade kornischer och fönsterbänkar. Gårdsbyggnaden uppfördes 1894, i modern tid något tillbyggd.

Biet 1 (del av), Nedre Eneborgsvägen 3B

Byggnadsår: 1928
Arkitekt: Nils J Lundgren
Byggmästare: Carl Nilsson
Byggherre: Fru Anna Resfeldt

Huset anpassar sig i stil och material till de äldre delarna i samma fastighet mot gamla kyrkogården. Huset är murat med helsingborgstegel i kryssförband, har vita korspostfönster med profilerade kornischer.

Våningsgesimsen som löper över de äldre delarna fortsätter även över denna fasad, även sockeln. Bottenvåningens butiksfönster är ursprungliga liksom entrépartiet till trapphuset med överljusfönstren.

Biet 1 (del av), Nedre Eneborgsvägen 5

Byggnadsår: 1896-97
Arkitekt: Mauritz Frohm
Byggmästare: okänt, troligen byggherren själv
Byggherre: muraren C G Resfeldt

Byggnaden uppfördes i samband med kyrkobyggnaden intill. Huset har flera liknande detaljer; fönstervalven med sina profilerade tegelstenar och markerade slutstenar, det glaserade mörka teglet i horisontella mönsterband och det likartade röda teglet. Byggnaden är i 2 ½ våning med markerad frontespis och mittplacerade smidesjärnsbalkonger. Under fönstren putspeglar inramade av äggstavsfriser. Liksom i övriga fastigheten har det skett få förändringar; en takkupa och utbyte av fönster. Gårdsbyggnaden är från nybyggnadstillfället 1896 men påbyggd 1978.

Biet 2, Nedre Eneborgsvägen 7

Byggnadsår: 1896
Arkitekt: Mauritz Frohm
Byggmästare: okänd
Byggherre: S:t Petri Metodistepiskopalförsamling

Kyrkan, som numera tjänar som gudstjänstlokal åt serbisk-ortodoxa kyrkan, S:t Basilius den Store, är uppförd i rött tegel med mönstermurningar i svart glaserat tegel. Taket var ursprungligen plåtklätt, senare ersatt av eternit. Spetsbågefönster, profilerat tegel vid fönsternischerna och inte minst det höga kyrktornet med de mönstermurade blindingarna ger byggnaden dess kyrkliga karaktär. Tornets rundfönster hade tidigare en davidsstjärna infälld som nu ersatts av ett grekiskt kors. De inre utrymmena är i relativt gott ursprungligt skick. På östra fasaden har tre spetsbågefönster putsats igen. 1924 ritade Nils J Lundgren trädgårdsmuren mot gatan, försedd med praktlyktor vid grinden. Även muren ingår i klassificeringen.

Biet 1 (del av), Nedre Eneborgsvägen 3B

Biet 1 (del av), Nedre Eneborgsvägen 5

Biet 2, Nedre Eneborgsvägen 7

Biskopen 3, Hälsövägen 24, Kopparmöllegatan

Biskopen 5, Kopparmöllegatan 19 a-c,
Mäster Ernsts gata

Biskopen

Kvarteret omfattar två byggnader från mitten av 1940-talet som ansluter till de närliggande bostadshusen från samma tid. Byggnaderna är goda representanter från folkhemsepoken och huset mot Hälsövägen är ännu relativt oförvanskad. I den andra hade Kooperativa Föreningen Svea butik innan konsumbutiken högre upp vid Kopparmöllegatan uppfördes. Från denna tid syns ännu spröjsverket med "KFS" ovanför butiksgången.

Byggnader av kompletterande värde:

Biskopen 3, Hälsövägen 24, Kopparmöllegatan

Byggnadsår: 1943

Arkitekt: Arnold Salomon-Sörensen

Byggmästare: Göran A Bengtsson

Byggherre: byggnadsingenjören Harald Bengtsson

Femvåningsbyggnad uppförd i helsingborgstegel med putsade och vinklade burspråk på långsida mot Hälsövägen. På gavlarna har breda horisontella band murats med hålkälstegel. Helfönstren är vita men var ursprungligen ljus gulgröna liksom de utanpåliggande plåtbalkongerna som på tidstypiskt sätt rundar byggnadens hörn. Huvudentrén mot Hälsövägen markeras av ett svagt framskjutet trapphusparti, därunder en ursprunglig entré i form av helt uppglasad trädörr med kalkstensomfattning.

Övrig bebyggelse:

Biskopen 5, Kopparmöllegatan 19 a-c, Mäster Ernsts gata

Byggnadsår: 1943

Arkitekt: Alfred Arvidson

Byggmästare: byggmästare John Nilsson

Byggherre: byggmästare John Nilsson

Byggnaden är i fem våningar, murad med brunt tegel i munkförband med springande kopp. På södra fasaden löper två putsade burspråk med stora plåtklädda balkonger. Trapphusen på norra sidan är markerade med utspringande rullskift. Kooperativa Föreningen Svea hade butik i bottenvåningen fram till början av 1960-talet då en ny Konsumbutik uppfördes vid Kopparmöllegatan – S:t Clemens gata. På tomten finns ett murat sophus från 1992.

Bollbro

När planerna på att riva det gamla Folkets Hus vid Södergatan skrinlades på 1960-talet uppfördes en ny byggnad istället i kvarteret Bollbro. Föreningen Folkets Hus uppförde "Fackföreningarnas hus" 1969-72 och byggnaden innehöll förutom lokaler för ett antal fackföreningar, även lokaler för Folkets Park, SSU, redaktion för tidningen Arbetet, samt en del andra kontor och butiker i bottenplanet. Den stora byggnaden uppfördes på platsen för äldre bostadsbyggnader, huvudsakligen uppförda under 1870- och 80-tal. Mot Carl Krooks gata låg den gamla åldersasynen, uppförd 1877 på bekostnad av syskonen Krook och stadens hantverksförening, likaså det Folkets Husbaserade tryckeriet Demokraten som senare övertogs av tidningen Arbetet. Av den äldsta bebyggelsen, präglad av arbetarstadsdelens institutioner, står fortfarande Industri- och arbetareföreningens byggnad (1877) kvar i hörnet Södergatan – Bollbrogatan.

Byggnader av kompletterande värde:

Bollbro 7, Carl Krooks gata 15

Byggnadsår: 1881
Arkitekt: Mauritz Frohm
Byggmästare: okänd
Byggherre: handlande Sven P Pehrsson

Klassiserande trevåningsbyggnad i ljusgul slät puts med profilerade putsdetaljer. Relativt oförändrad fasad sedan nybyggnadstillfället och del av en viktig miljö med enhetliga äldre byggnader. Gården byggdes över 1955 och smärre förändringar skedde under 1960-talet.

Bollbro 8, Carl Krooks gata 13, Bollbrogatan 12

Byggnadsår: 1876-77
Arkitekt: Mauritz Frohm
Byggmästare: okänd
Byggherre: handlande Nils Strömberg

Affärs- och bostadshus i tre våningar med fasad i ljusgul puts, kvaderstensristad bottenvåning. Profilerade och klassiserande putsdetaljer som omfattningar, kornischer, gesimser. 1949 genomgick byggnaden en större restaurering. Största förändringarna har gjorts i bottenvåningen där en biograf inreddes i början av 1900-talet. Vindsinredning gjordes 1988.

Bollbro 11, Södergatan 22

Byggnadsår: 1864
Arkitekt: okänd
Byggmästare: okänd
Byggherre: inspektorn Patrik Pettersson

Affärs- och bostadshus i tre våningar med ljusgult putsade fasader och vita korspostfönster med spröjs. Huset uppfördes som tvåvåningsbyggnad och fick sitt nuvarande utseende med tredje våning 1927 efter Nils J Lundgrens ritningar. Bortsett från bottenvåningen som är helt uppglasad är byggnaden relativt oförändrad från ombyggnadstillfället 1927. Byggnaden är idag den äldsta på Söder.

Bollbro 18, Södergatan 18, Bollbrogatan 14

Byggnadsår: 1877
Arkitekt: Mauritz Frohm
Byggmästare: Nils Nilsson
Byggherre: Helsingborgs Industri- och Arbetareförening

Huvuddragen i byggnaden från 1877 är fortfarande kvar trots flera stegvisa mindre omändringar i början av 1900-talet. Förändringar gäller främst bottenvåningen som ursprungligen var rusticerad. Vidare har putsdetaljer avlägsnats kring fönster. Byggnaden är uppförd i två våningar i grå-brun puts, bottenvåningen är ljusare och har stora skyltfönster. Den lägre delen mot Bollbrogatan uppfördes 1921 och inreddes då till café. På 1930-talet låg apoteket Lejonet i byggnaden. Ursprungligen var byggnaden invändigt delvis öppen i två plan med plats för orkesterscen och här höll bl a Björnsterne Björnson och August Palm tal inför stadsdelens många arbetare.

Bollbro 8, Carl Krooks gata 13, Bollbrogatan 12

Bollbro 8, Carl Krooks gata 13, Bollbrogatan 12

Bollbro 11, Södergatan 22

Bollbro 18, Södergatan 18, Bollbrogatan 14

Bollbro 19, Södergatan 20

Bollbro 19, Södergatan 20

Byggnadsår: 1884
Arkitekt: Mauritz Frohm
Byggmästare: okänd
Byggherre: Bryggare A Jönsson

Trevåningsbyggnad i varmgul puts, rusticerad bottenvåning med förstoraade butiksfönster. Sadeltak täckt med röda enkupiga tegelpannor. Vita korspostfönster med profilerade omfattningar. På 1920-talet gjordes några tillbyggnader på gården som är ett fint exempel på en typisk gårdsmiljö.

Övrig bebyggelse:

Bollbro 15, Södergatan 24-26, Gasverksgatan 15-17, Carl Krooks gata 17

Byggnadsår: 1969
Arkitekt: BPA – Riksbyggen, arkitektsektionen, Malmö genom Bo Ahlström och Ulla Söderberg
Byggmästare: BPA
Byggherre: Föreningen Folkets Hus i Hälsingborg

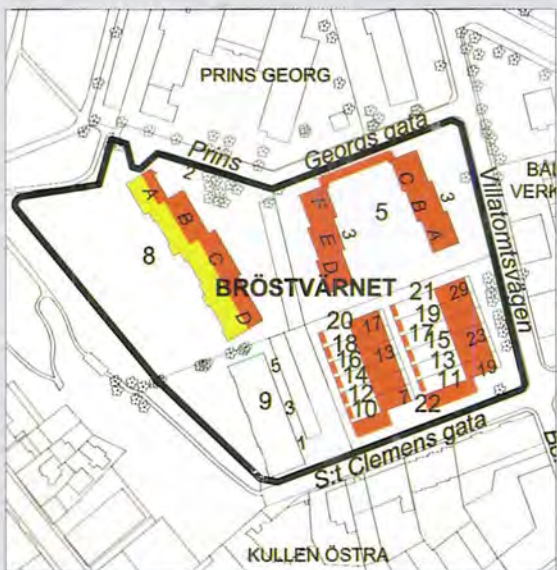
Fastigheten upptar två tredjedelar av kvarteret Bollbro och är resultatet av Föreningen Folkets Hus' önskan att uppföra ett "Fackföreningarnas Hus". Hela byggnaden är uppförd i mörkbrunt tegel i fyra-sex våningar. Fönstren är underordnade en vertikal indelning av fasaden förutom bottenvåningen som är helt uppglasad med butikslokaler. Stilen och enkelheten bär en tydlig tidsprägel och är en del av en medveten utformning av den nya miljön runt Mäster Palms plats där Söderpunkten, Domusbyggnader och polishuset bidrar till enhetligheten.

Bollbro 15, Södergatan 24-26, Gasverksgatan 15-17, Carl Krooks gata 17

Bröstvärnet

Kvarteret bröstvärnet bestod före den nuvarande bebyggelsens tillkomst av fyra tomter med villor från 1870- och 80-talet, omgärdade av romantiska parker med slingrande gångar. På femtiotalet ersattes villa Roskull av Mogens Mogensens omsorgsfullt utformade bostadshus (Bröstvärnet 5) och några år senare uppfördes bröderna Anderssons bostadslänga (Bröstvärnet 8) där förut villa Margrethetorp stod. 1970 uppfördes de påkostade radhusen vid hörnet Villatomtsgatan och S:t Clemens gata. De framstår idag som både särpräglade och tidstypiska genom sina fönsterband och takkontur. De är helt uppförda i helsingborgstegel. Teglet återkommer i markbeläggningen vilket förankrar byggnaderna på platsen. Några år senare uppfördes en trevåningsbyggnad närmre landborgskanten i samma material. Här stod dessförinnan villa Alliero och Hermon, den senare bostad åt konstnärsparet Ester och Hugo Gehlin.

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§:

Bröstvärnet 5, Prins Georgs gata 3 A-F

Byggnadsår: 1951

Arkitekt: Mogens Mogensen

Byggmästare: Göran Bengtsson Byggnads AB

Byggherre: Aktiebolaget Bröstvärnet

Två tvåvåningslängor, fasaderna är uppdelade i fram- respektive tillbakadragna partier, murade med gult borstat tegel i vilt förband. Fönstren är tidstypiska med bl a nersänkt tvärpost och franska balkonger. Enkla skärmtak över ursprungliga entréer med sidoljusfönster och stora fönsterluffer, fernissat trä. Sadeltaket är täckt med röda enkupiga tegelpannor. Avskärmningsmuren mellan de båda byggnaderna ingår i klassificeringen.

Bröstvärnet 5, Prins Georgs gata 3 A-F

Bröstvärnet 8, Prins Georgs gata 2 A-D

Byggnadsår: 1957

Arkitekt: Erik och Henry Andersson

Byggmästare: Göran Bengtsson Byggnads AB

Byggherre: Tekn. dr. Erik Wilkenson

En tvåvåningslänga med gula tegelfasader, långsidan mot sundet domineras dock av breda balkonger klädda med ljusbeiga skivelement. Den tredje våningen mot gården är något indragen och därtill klädd med vita eternit-skivor. Fasaden är uppdelad på fyra olika framskjutna partier. Entrépartierna är tidstypiska och i ursprungligt skick; laserade pardörrar med frostat glas och stora överljusfönster, omfattningar av smålinkers i rullskift. Fönstren är också ursprungliga; vita mittpostfönster i bruna karmar. Den norra delen skiljer sig något från övriga byggnaden. Klassificeringen omfattar den östra fasaden av byggnaden medan den västra sidan med balkongerna klassificeras som *Byggnad av kompletterande värde*. Garaget, murat i samma tegel, lämnas helt utanför klassificeringarna.

Bröstvärnet 8, Prins Georgs gata 2 A-D

Bröstvärnet 10-21, S:t Clemens gata 7-29

Byggnadsår: 1969-71

Arkitekt: Henrik Jais-Nielsen och Bengt Blasberg

Byggmästare: Byggnads AB Gösta Gadd

Byggherre: Byggnads AB Gösta Gadd

Två radhuslängor med karaktäristiskt takkontur, 2 ½ våningar i helsingborgstegel. Över den helt uppglasade entrévåningen skjuter övervåningen ut, med ett fönsterband av små svarta fönster som löper från gavel till gavel, därunder mörk fjällpanelsbröstning. Inbyggda balkonger i mörkbetsat trä mot trädgårdssidan. Markbeläggningen är i samma tegel som fasaderna, och ingår i klassificeringen, liksom uthusen och garagen med plantak.

Bröstvärnet 10-21, S:t Clemens gata 7-29

Övrig bebyggelse:

Bröstvärnet 9, S:t Clemens gata 1-5

Byggnadsår: 1971-72

Arkitekt: Arton Konsulterande Arkitekter genom Henry Andersson

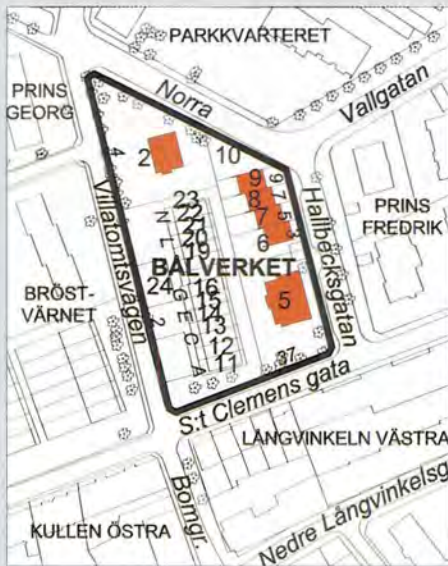
Byggmästare: Göran Bengtsson Byggnads AB

Byggherre: Certiv AB

Flerfamiljshus uppfört i borstat helsingborgstegel i två-tre våningar i ett formspråk som ansluter till radhusen bakom. Balkongerna på västra fasaden glasades in 1988, annars har inga förändringar skett. Taket är lagt med röda tvåkupiga tegelpannor, fönstren är röda med asymmetriska poster.

Bröstvärnet 9, S:t Clemens gata 1-5

Bålverket 2, Villatomtsvägen 4, Norra Vallgatan

Bålverket 5, S:t Clemens gata 37,
Hallbecksgatan 1

Bålverket 6-9, Hallbecksgatan 3-9

Bålverket

Kvarteret hörde till de så kallade Parkkvarteren vid Möllevången, en stadsdel som senare fick namnet Slottshöjden. Huvuddelen av kvarteret bestod tidigare av en romantiskt anlagd trädgård vid en större, nu riven villa. Idag präglas kvarteret dels av två större och äldre villor och dels av två olika radhus-längor från senare tid, samtliga goda representanter för sin tids arkitektur.

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§:

Bålverket 2, Villatomtsvägen 4, Norra Vallgatan

Byggnadsår: 1909

Arkitekt: Mauritz S:son Claes

Byggmästare: Janne G Jönsson

Byggherre: grosshandlare Anton Hofvendhal

Nationalromantisk villa – Villa Tjället – i oregelbunden form, vita putsade fasader med inslag av träsnickerier och stickspånsbeklädda ytor. Fönstren är småspröjsade, vitmålade och försedda med fönsterluckor. Brant sadeltak med tvåkupiga betongpannor. Entrén består av en grön panelklädd trädörr med överljusfönster.

Bålverket 5, S:t Clemens gata 37, Hallbecksgatan 1

Byggnadsår: 1910

Arkitekt: Mauritz S:son Claes

Byggmästare: Bengt Tellander

Byggherre: påbörjades av Carl Johan Jönsson men övertogs av pantbanksföreståndare J A Linell

Stadsvillan ”Solgården” uppfördes i brytningen mellan nationalromantik och jugend. Gula putsfasader, med korsvirkesimiterande inslag på gavelspetsar och under takfot. Fönstren är gröna, av T-postmodell med övre småspröjs. Byggnaden är i 2 ½ våning med inredd källare, taket är ett halvvalmat sadeltak med höga skorstenar av helsingborgstegel. 1927 tillkom trädgårdsmuren med tegelavtäckning och grind, ritad av Ola Anderson. 1998 genomgick huset en större renovering varvid ett parti med en piskbalkong på östra fasaden ersattes med en putsad vägg och inglasad balkong. Garaget i nordöstra hörnet är uppfört 1967 och ingår inte i klassificeringen.

Bålverket 6-9, Hallbecksgatan 3-9

Byggnadsår: 1966-67

Arkitekt: Filip Lundgrens Arkitektkontor AB

Byggmästare: byggmästare Ivar Hellberg

Byggherre: byggmästare Ivar Hellberg

Radhusen ligger i en svag sluttning, de är i två våningar med suterrängplan mot baksidan och lätt förskjutna i sidled. Fasadmaterialet är gult tegel i blyxmunkförband. Pulpettaket är flackt och belagt med takpapp. Vita helfönster, brun korrugerad plåtbröstning, samma som förekommer på trädgårdssidans fasader. Fernissade trädörrar med fasetter i högrelief.

Övrig bebyggelse:

Bålverket 11-24, Villatomtsvägen 2 A-M

Byggnadsår: 1975-76
Arkitekt: Arton Konsulterande Arkitekter AB
Byggmästare: K P Svenssons Byggnadsfirma AB
Byggherre: K P Svenssons Byggnadsfirma AB

Radhuslängan ansluter sig till de några år äldre radhuslängorna på andra sidan gatan, Bröstvärnet 10-21, genom sina på samma sätt förskjutna takfall. De är murade med gult tegel, övervåning i rödmålad panel. Garage ligger mot Villatomtsvägen med planteringar ovanpå.

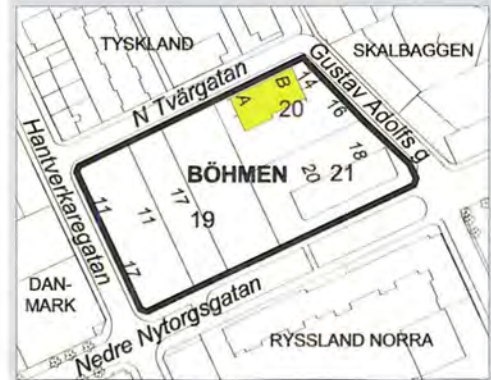

Bålverket 11-24, Villatomtsvägen 2 A-M

Böhmen

I början av 1966 startade saneringen av kvarteret Böhmen och tretton fastigheter huvudsakligen från mitten av 1880-talet ersattes av tre nya storbyggen; ett hotell med underjordiskt parkeringshus, Frälsningsarméns hotell samt ett ordinärt hyreshus – samtliga i sju våningar eller högre.

Saneringen stod under ett par år i centrum för en diskussion om allmänna grönytor i stadsbilden. Bebyggelsen lades därför ut i form av fristående byggnader istället för att bilda ett slutet kvarter. Böhmen 20 var det första som byggdes. Det var Söders första hotell, drivet av Frälsningsarmén med egen hospitsavdelning. Takvåningen uppläts till Kjellstorps pojkhem. Från början planerades fyra fristående byggnader, som sedan bantades ner till tre. Det var AB Nytorgshus som genomförde byggnationerna, och alla tre husen ritades av Filip Lundgrens Arkitektkontor. Miljömässigt bryter de av stadsbilden med sin öppna och fria placering i kontrast till övriga slutna kvarter, till det yttre är de väl bevarade och har kvar sin ursprungliga karaktär.

Byggnader av kompletterande värde:

Böhmen 20, Gustav Adolfs gata 14-16, Norra Tvärgatan

Byggnadsår: 1964
Arkitekt: Filip Lundgren Arkitektkontor genom Sten Zeilon
Byggmästare: Stig Nilsson
Byggherre: Nytorgshus AB

Sjuvåningsbyggnad, något mindre än de båda övriga i kvarteret men mer påkostad med kopparbalkonger och klinkersklädd entré under skärmtak. Mörkt brunrött tegel i munkförband med springande kopp. Vid östra gaveln en mindre enplansutbyggnad för gemensamma utrymmen.

Böhmen 20, Gustav Adolfs gata 14-16, Norra Tvärgatan

Övrig bebyggelse:

Böhmen 19, Hantverkaregatan 17, Norra Tvärgatan, Nedre Nytorgsgatan

Byggnadsår: 1966
Arkitekt: Filip Lundgrens Arkitektkontor genom Rudolf Jacobsson
Byggmästare: Stig Nilsson
Byggherre: Nytorgshus AB

Byggnaden är uppförd i sju våningar med garage i källarplanet. Första våningen är hotell medan övriga innehåller bostadslägenheter. Fasaderna

Böhmen 19, Hantverkaregatan 17, Norra Tvärgatan, Nedre Nytorgsgatan

Böhmen 21, Gustav Adolfs gata 18-20,
Nedre Nytorgsgatan

är uppbyggda av utfackningsväggar med balkong- respektive loftgångspartier klädda med plåt. Gavlarna är murade med brunrött tegel i munkförband med springande kopp. Fönstren är vita av olika modeller. Ursprungligen fanns en bensinmack i södra delen av fastigheten.

Böhmen 21, Gustav Adolfs gata 18-20, Nedre Nytorgsgatan

Byggnadsår: 1965-66

Arkitekt: Filip Lundgren Arkitektkontor genom Rudolf Jacobsson

Byggmästare: Stig Nilsson

Byggherre: Nytorgshus AB

Flerfamiljshus i åtta våningar som ansluter sig i material och stil till Böhmen 20. Norra fasadens murverk bryts endast av vita kvadratiska helfönster och putsade svagt indragna fasadpartier längs de båda trapphusen. Söderfasaden domineras av inglasade och plåtklädda balkonger.

Danmark

Kvarteret Danmark hade fram till omkring 1968 småskalig handelsverksamhet i en bebyggelse huvudsakligen uppförd mellan åren 1878 och 1886. Därefter startade saneringarna även här. Bland annat revs de sista resterna av landsvägsbebyggelsen utmed Södergatan, som i vissa fall hade ursprung i 1700-talet.

AB Skånska Cementgjuteriet och Byggnads AB Gösta Gadd var de byggföretag som stod bakom de flesta projekten. De nya husen uppfördes till största delen för olika kontor med butiker i gatuplanet.

Hörnhuset vid Södergatan - Nedre Holländaregatan (Danmark 30) är en välbevarad stilren funkisbyggnad. Kvarteret domineras annars av storskalighet i moderna material. Danmark 30 i gult tegel är viktig för miljö-känslan. De övriga saknar för den skull inte tidstypiska kvaliteter, t ex Danmark 27 som likt en monolit reser sig upp ur trottoaren. Huset är uppfört av platsbyggt betong där ballasten är synlig. Fasaden har en utsmyckning i betongen av Karl-Bertil Nilsson.

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§:

Danmark 30, Södergatan 25, Nedre Holländaregatan 10

Byggnadsår: 1935-37

Arkitekt: Filip Lundgren

Byggmästare: Ture G Karlsson

Byggherre: järnhandlare Valfrid Ahlin

Hörnhus i delvis tre, delvis fem våningar med vind, uppfört i två etapper; den lägre delen 1935-36 och den högre året därefter. Huset är murat med gult tegel i munkförband med springande kopp och har typiska funkisdrag. Burspråk med genomgående fönsterrad mot Södergatan och utanpåliggande balkonger med smalkorrugerad grön plåt. Huset är i stort oförändrat sedan nybyggnadstillfället, utom vindsinredning och gårdsöverbyggnad.

Danmark 30, Södergatan 25,
Nedre Holländaregatan 10

Övrig bebyggelse:

Danmark 27, Södergatan 43, Nedre Nytorgsgatan 13

Byggnadsår: 1968

Arkitekt: Filip Lundgren Arkitektkontor AB genom Niels Erik Hansen
Byggmästare: Hermanssons Byggnads AB, Byggnads AB Gösta Gadd
Byggherre: Skånska Banken

Sexvåningsbyggnad med fasad av platsgjuten betong med frilagd ballast i ytan. Fönstren är högsmala, har bruna aluminiumkarmar, och ordnade i vertikala fönsterband. I det indragna hörnpartiet har Karl-Bertil Nilsson utfört en väggrelief i slät, utsparad betong. Bottenvåningen mot Södergatan är uppglasad förutom ett parti vid restaurang Charles Dickens, där det finns träpanel och fönster med småspröjsade rutor.

Danmark 28, Södergatan 41, Hantverkaregatan 8

Byggnadsår: 1958

Arkitekt: Mogens Mogensen
Byggmästare: Nils Axelsson
Byggherre: Sparbanken i Helsingborg

Sex våningar med fasad med skivor av röd polerad granit, bottenvåningen i diabas. Fönsterband längs fasaden av kvadratiska helfönster, på andra våningen dessutom ett lågt och brett utskjutande fasadparti. I samband med att biografen Spegeln lades ner 1994 byttes de ursprungliga marmor- och lättbetongelement i fasaden mot nuvarande granitskivor. Vid samma tillfälle ändrades entréer, balkonger och fönster. Mot Hantverkaregatan är fasaden uppförd av gult tegel i fyra våningar.

Danmark 29, Södergatan 39, Hantverkaregatan 2-6, Nedre Holländaregatan 12

Byggnadsår: 1969

Arkitekt: AB Skånska Cementgjuteriet, Malmö genom Anders Malmsten
Byggmästare: AB Skånska Cementgjuteriet
Byggherre: Fastighets AB Södergatan 39 (bildat av Systembolaget och fastighetsbolaget Sulcus)

Fastigheten täcker större delen av kvarteret och består av två olika delar; en mot Södergatan och mot Hantverkaregatan. Fasaden mot Södergatan är uppförd i fem våningar i gulbeige klinkers, grå betongelement och natursten. Baksidan med lägenheter mot Hantverkaregatan är uppförd i gult tegel, tre våningar samt en indragen takvåning. Hörnpartiet markeras genom indragen entré under murade pelare.

Danmark 31, Hantverkaregatan 10-12, Nedre Nytorgsgatan

Byggnadsår: 1972

Arkitekt: Filip Lundgren Arkitektkontor AB genom Niels Erik Hansen
Byggmästare: Byggnads AB Gösta Gadd
Byggherre: Malmöhus Allmänna Försäkringskassa

Byggnaden är egentligen en trevånings baksida av Danmark 27. Mot Nedre Nytorgsgatan är byggnaden huvudsakligen uppförd i samma vertikalconstruerade betongelement som mot Södergatan, men mot Hantverkaregatan är fasaden putsad i rödbrunt. Putsen tillkom vid en ombyggnad 1987 då det även byggdes på en extra våning.

Danmark 27, Södergatan 43, Nedre Nytorgsgatan 13

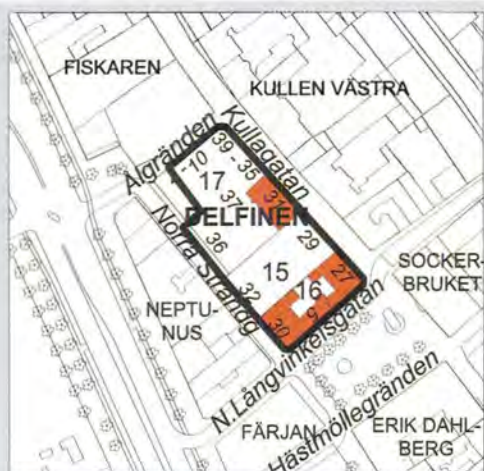
Danmark 28, Södergatan 41, Hantverkaregatan 8

Danmark 29, Södergatan 39, Hantverkaregatan 2-6, Nedre Holländaregatan 12

Danmark 31, Hantverkaregatan 10-12, Nedre Nytorgsgatan

Delfinen

Bebyggelsen i kvarteret Delfinen är av blandad ålder. Kvarteretsgränserna är av hög ålder. Ursprungligen gränsade kvarteret till strandmark; där Norra Strandgatan idag går. Ett av de äldsta husen är stenhuggaren Nils Nilssons från 1887. Huset ritades av Ola Anderson i en berlininspirerad putsklassicism med rika putsdetaljer. Även kvarterets sida mot Konsul Olssons plats har en äldre bebyggelse, dels hörnhuset mot Kullagatan där Carlos Zoéga startade sin rörelse 1886, dels hörnbyggnaden på fyra våningar med putsade fasader och småspröjsade fönsterluffer.

Arkitektkontoret Arton ritade 1961 en modernistisk byggnad på det som en gång var Södra Dykeribolagets gamla tomt, Delfinen 15, med klinkersklädda fasader och fullbredds fönsterband, både åt Kullagatan och Norra Strandgatan. I början av 1980-talet förnyades Kullagatans norra del med början med kvarteren Delfinen och Fiskaren vid Ålgränden. Till skillnad från tidigare saneringar i staden fanns nu en inriktning mot bostadsbyggnande. Bostäderna fick en anpassad utformning till angränsande miljö med tegel som främsta materialval, och avstämnda takvinklar och småskalighet med en viss variation.

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§:

Delfinen 16 (del av), Kullagatan 27, Nedre Långvinkelsgatan

Byggnadsår: 1874

Arkitekt: Frans A Lundgren

Byggmästare: Bengt Lundgren

Byggherre: lantbrukaren Knut Paulsson

Bostads- och affärshus i tre våningar, grå putsad bottenvåning och fasaden i övrigt i rött tegel i kryssförband. Artikuleringen inskränker sig till listverk som gesimser, fönsteromfattningar, våningsband mm, utfört i puts. Bottenvåningen var ursprungligen bandrusticerad och försedd med mindre och färre fönster, som redan 1903 började förstoras. Därefter har bottenvåningen kontinuerligt förändrats till dagens utseende. Bortsett från bottenvåningen och vissa fönsterbyten är byggnaden i oförändrat skick. I huset startade Carlos Zoéga 1886 sin första kaffebutik. 1901 flyttades rörelsen till den nuvarande butiken på Drottninggatan, i kvarteret Neptunus.

Delfinen 16 (del av), Nedre Långvinkelsgatan 5, Norra Strandgatan 30

Byggnadsår: 1914

Arkitekt: Carl E Rosenius

Byggmästare: Nils Pålsson

Byggherre: smedmästare A Jönsson

Det nuvarande hörnhuset i fyra våningar byggdes på grunden från två äldre tvåvåningsbyggnader på från 1872 och 1885, som delvis ingår i den nya byggnaden. Huset är putsat med en oregelbunden takkontur; fjärde våningens fönster övergår i mansardtak och frontespiserna har valmade gavlar. Fönstren är ursprungliga, av korspostmodell med övre småspröjs, och utan omfattningar. Både detaljer, material och helhet är välbevarade och bidrar till det höga kulturhistoriska värdet, endast bottenvåningen har förändrats genom förstoring av butiksfasaden.

*Delfinen 16 (del av), Kullagatan 27,
Nedre Långvinkelsgatan*

*Delfinen 16 (del av), Nedre Långvinkelsgatan 5,
Norra Strandgatan 30*

Delfinen 17 (äldre delen), Kullagatan 31

Byggnadsår: 1887-88

Arkitekt: Ola Anderson

Byggmästare: okänd

Byggherre: stenhuggare Nils Nilsson

Bostadshus med butiker i bottenplanet, ritat av Ola Anderson. Byggnaden är ett exempel på dennes tidiga klassiserande stil. Byggnaden är putsad i ljus gult med ett rika putsdetaljer i högre relief. Bottenvåningen är bandrusticerad. En ny aluminiumdörr har under 1990-talet satts in i den annars ursprungligt ståtliga porten. Två framträdande burspråk präglar sidorna. De avslutas över taklisten av två frontespiser med voluter och prakturnor.

Övrig bebyggelse:

Delfinen 15, Kullagatan 29, Norra Strandgatan 32

Byggnadsår: 1961

Arkitekt: Arton konsulterande arkitekter

Byggmästare: Byggnads AB Gösta Johansson

Byggherre: Byggnads AB Gösta Johansson

Kontors- och affärshus i tre våningar med en indragen takvåning. Fasadmaterialet är glaserad grå klinker, fönstren ordnade i horisontella band av bruna helfönster. Den kraftiga horisontalaccentueringen präglar både gatu- och gårdsfasaden. Bottenvåningen är ombyggd till ett normalt, skylfönsterförsatt parti. Ursprungligen var den indragen och försedd med fristående glasmontrar. Fasaden mot Norra Strandgatan motsvarar den mot Kullagatan liksom gårdsfasaderna.

Delfinen 17 (nybyggda delen), Kullagatan 35-39, Ålgränden 4-10, Norra Strandgatan 36

Byggnadsår: 1982-84

Arkitekt: AB Skånska Cementgjuteriets arkitektkontor genom Bertil Mernsten

Byggmästare: AB Skånska Cementgjuteriet

Byggherre: Fastighets AB Sulcus

Fastigheten består av en äldre byggnad och en ny större, som ersatte sex äldre byggnader. Den nya delen uppfördes samtidigt och fick samma utförande som grannfastigheten i kvarteret mittemot, kvarteret Fiskaren. Fasaden är murad med ett rödflammigt, ljus tegel. Bottenvåningen domineras främst av skyltfönster inramade av betongelement. Byggnaderna har anpassats till miljön genom nerdragna takfall, burspråk och anpassade material och mått.

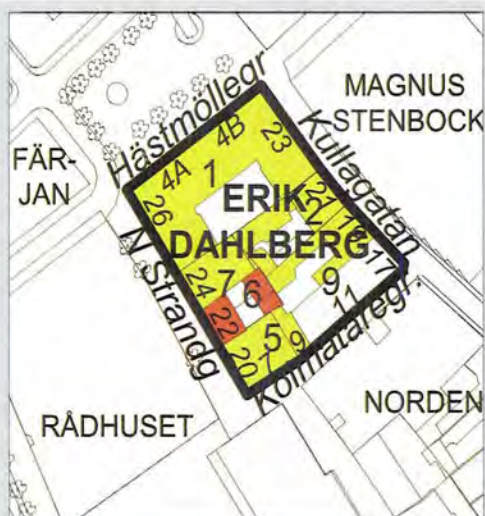
Delfinen 17 (äldre delen), Kullagatan 31

Delfinen 15, Kullagatan 29,
Norra Strandgatan 32

Delfinen 17 (nybyggda delen), Kullagatan 35-39,
Ålgränden 4-10, Norra Strandgatan 36

Erik Dahlberg

Kvarteret har en lång historia knuten till närheten till stranden och havet. Flera tomter ägdes av personer inom sjöfarts- och fiskerinäringen. Kvarterets mest karaktäristiska gård i äldre tid var den Lückanderska köpmansgården i kvarterets norra del, nuvarande Erik Dahlberg 1. Den hade sin långsida mot Hästmöllegränd där förut också Hospitalet låg, Helsingborgs fattig- och ålderdomsinrättning. Byggnaden revs 1890 och en öppen plats som senare fick namnet Kullaplatsen skapades. Namnet ändrades på 1930-talet till Konsul Olssons plats.

I fastigheten Erik Dahlberg 1 etablerade sig 1901 bröderna Harry och Hugo Boréus inom sport- och leksaksbranschen. 1935 övertog de hela fastigheten och byggde ett nytt affärshus. Det nya affärshuset hade sin huvudfasad mot torget och anpassades efter de omgivande funkisbyggnaderna, EPA-varhuset och HD's nya redaktions- och tryckeribyggnad. Huset kläddes med tegel i slutet av 1970-talet men efter problem med fukt revs teglet ner och huset fick åter en putsad funkisfasad 1987.

Ett av de äldsta husen är Erik Dahlberg 6, Norra Strandgatan 22, från 1849, uppfört av gördelmakaren Lindberg. I huset fanns sadelmakeri ända fram till 1975, då inredningen flyttades till Fredriksdals friluftsmuseum. Till hörnfastigheten bredvid flyttade Helsingborgs Dagblad sitt tryckeri. 1930 byggdes ett nytt tidningshus med tryckeri i kvarteret Färjan.

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§:

Erik Dahlberg 6, Norra Strandgatan 22

Byggnadsår: 1849

Arkitekt och byggmästare: okänd

Byggherre: gördelmakare Peter Ludvig Lindberg

Erik Dahlberg 6, Norra Strandgatan 22

Envånings fogstruken tegelbyggnad i gulflammit tegel, med mittplacerad ingång, som ursprungligen var genomgående. Vita mittpostfönster under rakt slagna valv. 1975 flyttades gördelmakeriets utrustning till Fredriksdals friluftsmuseum. Samma år byggdes takkupor. Gårdsbyggnaden, troligen lika gammal som gatuhuset, fungerade som verkstad åt gördelmakaren.

Byggnader av kompletterande värde:

Erik Dahlberg 1, Kullagatan 23, Norra Strandgatan 26, Hästmöllegränden 4 A-B

Byggnadsår: 1935-36

Arkitekt: Alfred Arvidson

Byggmästare: Gadd & Svensson

Byggherre: AB Bröderna Boréus

Erik Dahlberg 1, Kullagatan 23, Norra Strandgatan 26, Hästmöllegränden 4 A-B

Gult slätputsad trevåningsbyggnad med mezzaninvåning och inredd vind. Burspråk mot norr med enkla stålörsbalkonger. Helfönstren är från 1987, då ett i senare tid uppmurat fasadskikt revs ner och de ursprungliga putsfasaderna återskapades. Ursprungligen fanns mörka mittpostfönster. Bottenvåningen är huvudsakligen uppglasad. Portarna har naturstensomfattningar. Takvåningen inreddes 1987 samtidigt som gården delvis byggdes in.

Erik Dahlberg 2, Kullagatan 21

Byggnadsår: 1813, 1898

Arkitekt: okänd (1813), Mauritz Frohm (1898)

Byggmästare: okänd

Byggherre: troligen änkefrun Anna Maria Gjörlöf (1813) och Susanna Malmqwist (1898)

Ursprungsbyggnaden är en tvåvåningsbyggnad från 1813 med högt brutet tak. Huset byggdes 1898 på med en tredje våning, och fick samtidigt en ny fasad med ett burspråk, efter Mauritz Frohms ritningar. Det är från denna ombyggnad det gulbeige förbländerteglet, de gula putsdetaljerna runt fönster, gesimser, vånings- och fönsterband härstammar. Bottenvåningen har ändrats vid flera tillfällen, och är nu helt uppglasad med butiksfönster. Sadeltaket är belagt med röda tegelpannor. 1947 byggdes bottenvåningen om efter Mogens Mogensens ritningar då även burspråket avlägsnades. 1890 uppfördes en gårdsbyggnad.

Erik Dahlberg 2, Kullagatan 21

Erik Dahlberg 5, Norra Strandgatan 20, Kolmätaregränden 7

Byggnadsår: 1846 och 1915

Arkitekt: okänd (1846), Nils J Lundgren (1915)

Byggmästare: okänd (1846), Nils Persson (1915)

Byggherre: P Månsson (1846) och Nya Tryckeri AB Helsingborgs Dagblad (1915)

Vinkelbyggnad i två våningar, inredd vind med bred takkupa och balkong mot Norra Strandgatan. Delen mot N Strandgatan uppfördes 1846 i en våning. Den byggdes om och på 1852, och två år senare uppfördes en del mot Kolmätaregränden. Denna del revs 1915 och ersattes med nuvarande byggnad. Fasaderna är putsade och gulmålade, bottenvåningen bandrusticerad. Fönstren är vita av T-postmodell med valvslagen överbåge. Helsingborgs Dagblad använde huset fram till 1930 då man flyttade till kvarteret Färjan. Därefter fanns ett tryckeri i byggnaden. Sedan 1980-talet har det varit butiker och bostäder.

Erik Dahlberg 5, Norra Strandgatan 20, Kolmätaregränden 7

Erik Dahlberg 7, Norra Strandgatan 24

Byggnadsår: troligen 1804

Arkitekt, byggmästare och byggherre: okända

Tvåvånings grovputsad byggnad med inredd vind. 1919 fick huset sitt nuvarande utseende. Det byggdes då på med en våning efter Nils J Lundgrens ritningar. Fönstren är vita av mittpostmodell med spröjs. Sadeltaket är belagt med röda tegelpannor. De murade gårdsbyggnaderna är uppförda 1824 resp 1857.

Erik Dahlberg 7, Norra Strandgatan 24

Erik Dahlberg 9 (del av), Kullagatan 19

Byggnadsår: 1863

Arkitekt och byggmästare: troligen murmästare L F Murberg

Byggherre: skräddare Jöns Petter Kamphenborg

Tvåvånings putsad byggnad med inredd vind, kvaderstensmarkeringar i putsen på andra våningen. Bottenvåningen helt uppglasad av skyltfönster. Taket är täckt med svart trapetsprofilerad plåt. Nuvarande dekorputs sattes upp 1884 och bottenvåningens stora skyltfönster togs upp 1936.

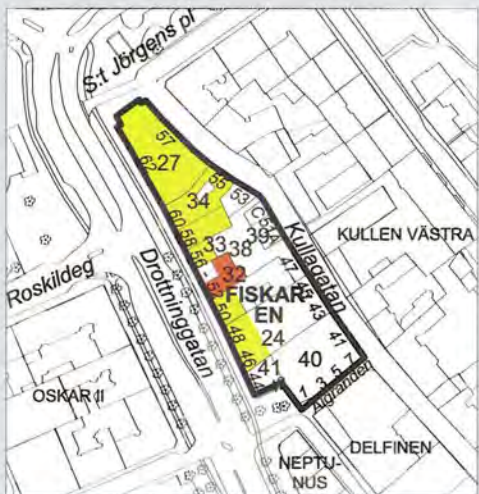
Erik Dahlberg 9 (del av), Kullagatan 19

Erik Dahlberg 9 (del av), Kolmätaregränden 9

Erik Dahlberg 9 (del av), Kullagatan 17,
Kolmätaregränden 11

Erik Dahlberg 9 (del av), Kolmätaregränden 9

Byggnadsår: 1893
Arkitekt: Mauritz Frohm
Byggmästare: okänd
Byggherre: urmakare A Johansson

Denna byggnad vid Kolmätaregränden är endast två fönsteraxlar bred. Ursprungligen tillhörde den samma fastighet som Kullagatan 19. Byggnaden är väl bevarad med äldre putsdekorationer kvar.

Övrig bebyggelse:

Erik Dahlberg 9 (del av), Kullagatan 17, Kolmätaregränden 11

Byggnadsår: 1863
Arkitekt och byggmästare: troligen murmästare L F Murberg
Byggherre: skräddare Jöns Petter Kamphenborg

Hörnhus i två våningar med mansardvåning. Fasaderna är slätputsade i gult, bottenvåningen upptas till största delen av skyltfönster. Mansardvåningens fönster är omfattade av omsorgsfullt plåtarbete. En del äldre putsdetaljer finns kvar vid delen närmast Erik Dahlberg 5. En del mindre ändringar gjordes 1898. Mansardvåningen byggdes på 1913 efter Alfred Hellerströms ritningar. Nuvarande utseende härrör huvudsakligen från en ombyggnad 1946 då putsdetaljer rensades bort och stora skyltfönsteröppningar togs upp.

Fiskaren

Före 1863 var Norra Strandgatan den västligaste gatan närmast stranden. Den indragna tomten på Drottninggatan 54 (Fiskaren 33) visar ännu utsträckningen av Norra Strandgatans förlängning innan Drottninggatan drogs fram. I slutet av 1800-talet uppfördes flera ståndsmässiga byggnader längs Drottninggatan. Kvarterets sida mot Kullagatan är betydligt enklare och mindre anspråksfull. Kullagatan omvandlades sakta till huvudgata in till Helsingborgs centrum efter det att Hälsovägen anlagts 1854. Bebyggelsen blev mer och mer representativ, men en del luckor fanns, speciellt vid gatans början.

Det så kallade Bagerska huset var ett av de ståtligare, och det blev kvarterets fasad mot S:t Jörgens plats. Denna byggnad revs, och på platsen uppfördes 1962 Allmänna Brands stora kontorsbyggnad, ritad av Anders Tengbom. Byggnaden blev en pendang till huset som kallades "Kaffegöken" på andra sidan S:t Jörgens plats, och kallades därför populärt för "Eftersläckaren". Rivningen av det Bagerska huset var tänkt som första etappen på en mer omfattande sanering av kvarterets övriga äldre byggnadsbestånd. Denna planerade fortsättning genomfördes i mindre skala genom rivningar i södra delen mot Älgränden där bland annat Signe Bergqvists välkända café låg. Bebyggelsen revs 1974. Inte förrän tio år senare stod den nya bebyggelsen klar. Den var då ganska väl anpassad till omgivande äldre miljö.

Sjömansgården (Drottninggatan 48), ritad 1956 av Filip Lundgren, är det enda 1950-talshuset i kvarteret. Vid denna tid fanns fortfarande Sjömanshemmet, som till skillnad från Sjömansgården hyrde ut rum till sjöfarande. 1902 uppfördes sjömanshemmet vid Drottninggatan 60.

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§:

Fiskaren 32 (del av), Drottninggatan 52

Byggnadsår: 1923

Arkitekt: Alfred Arvidson

Byggmästare: Ture G Karlsson

Byggherre: boktryckaren O M Olsson

Huset är uppfört vid 1920-talets början, då äkta material föredrogs av arkitekter och byggmästare. Den smala byggnaden i fem våningar har en bottenvåning i rustikhuggen granit, de övriga i helsingborgstegel. Mittaxeln framhävs av putsade balkonger. Fönstren är utbytta i sen tid, och vindsvåningen inredd men annars är exteriören oförändrad sedan nybyggnadstillfället.

Fiskaren 32 (del av), Drottninggatan 52

Fiskaren 33, Drottninggatan 54

Byggnadsår: 1862

Arkitekt och byggmästare: okänd

Byggherre: sjömannen Joseph Pettersson

Troligen från början ett envåningshus som vid mitten på 1800-talet påbyggdes till två våningar. Numera har huset inredd vind. Fasaderna är putsade i gult. Fönstren är gröna och av mittpostmodell. Fastighetens indragna läge vittnar om en placering anpassad efter Norra Strandgatans förlängning, föregångaren till Drottninggatan. Först 1865 drogs Drottninggatan fram på utfyllnadsmark.

Fiskaren 33, Drottninggatan 54

Byggnader av kompletterande värde:

Fiskaren 24, Drottninggatan 46-48, Kullagatan 43-45

Byggnadsår: 1956-57

Arkitekt: Filip Lundgrens Arkitektkontor

Byggmästare: okänd

Byggherre: Stiftelsen Helsingborgs kyrkliga sjömansvård, "Sjömansgården"

Byggnaden uppfördes av sjömanskyrkan i sex våningar. Samlingssalen förlades till den mer markerade andra våningen med högre fönster. Fasaden är murad i gult tegel och inrutad genom indragna rullskift, bottenvåningen klädd i röd granit. Ursprungligen var alla fönster helfönster men de har bytts ut mot mittpostfönster. Andra våningens fönster har polerade granitomfattningar. Mot Kullagatan har byggnaden två våningar och inredd vind, tegelfasaderna har slammats gula, bottenvåningen domineras av stora skyltfönster.

Klassificeringen gäller endast fasaden mot Drottninggatan.

Fiskaren 24, Drottninggatan 46-48, Kullagatan 43-45

Fiskaren 27, Drottninggatan 62, S:t Jörgens plats 2, Kullagatan 57

Byggnadsår: 1960

Arkitekt: Anders Tengbom

Byggmästare: Matts Eriksson j:r

Byggherre: Fastighetsbolaget 66:an / Försäkringsbolaget Allmänna Brand

Högrest kontorsbyggnad i tre våningar mot Kullagatan, och sju våningar mot Drottninggatan och S:t Jörgens plats. Byggnaden med sina skarp-

Fiskaren 27, Drottninggatan 62, S:t Jörgens plats 2, Kullagatan 57

Fiskaren 32 (del av), Drottninggatan 50,
Kullagatan 47

Fiskaren 34 (del av), Drottninggatan 60,
Kullagatan 55

Fiskaren 34 (del av), Drottninggatan 56

skurna volymer utgör ett av mer framstående exemplen på modernism i Helsingborg. Fasaderna är vertikalaccentuerade i mörkbrunt smaltegel från Helsingborgs Ångtegelbruk, fönstertyorna är stora. Bottenvåningen under ett kopparklätt skärmtak är helt uppglasad av skyltfönster. Fönstren liksom de ursprungliga entrédörrarna är koppareloxerade. Sockeln är klädd med skivor av röd polerad granit.

Fiskaren 32 (del av), Drottninggatan 50, Kullagatan 47

Byggnadsår: 1902-03

Arkitekt: Ola Anderson

Byggmästare: Anders J Wilson

Byggherre: fabrikör Axel Bernhard Otterström

Huset uppfördes av en stenhuggerifabrikör, vilket bottenvåningen i rusticerad granit vittnar om. De övriga fyra våningarna är klädda med gult förbländertegel. Fönstren är bruna av T-postmodell. Ett mittplacerat bur-språk med smidesbalkonger på sidorna avslutas upptill av en balkong och en prydnadsgavel. Övrig artikulering är rundbågsmotiv och mönster-murningar. Byggnaden mot Kullagatan är i två och ett halvt plan, i vit puts, troligen uppförd under förra hälften av 1800-talet. Klassificeringen gäller endast fasaden mot Drottninggatan.

Fiskaren 34 (del av), Drottninggatan 60, Kullagatan 55

Byggnadsår: 1901-02

Arkitekt: Ola Anderson

Byggmästare: Anders P Retzner

Byggherre: Stiftelsen Helsingborgs sjömanshem

Fasaden mot Drottninggatan är uppförd i rött tegel, med ljusa putsade artikuleringar kring fönster av olika utförande. Bottenvåningen är också putsad med bandrusticering i vitt och grått, ursprungliga fönsteröppningar är kvar. Den svagt framskjutande södra fönsteraxeln hade ursprungligen sin övre avslutning i en uppstickande smidesjärnsdekoration, som togs bort 1946. Fasaden mot Kullagatan är enklare med tre våningar i rött tegel och putsad rusticerad bottenvåning i lågrellief. Fönstren är av dubbel korspostmodell med stickbågsvalv, ursprunglig mitt-placerad parspegeldörr med överljusfönster.

Fiskaren 34 (del av), Drottninggatan 56

Byggnadsår: 1881

Arkitekt: Mauritz Frohm

Byggmästare: okänd

Byggherre: kronolotsen Jeppa Larsson

Huset i tre våningar är ett av de äldsta längs södra delen av Drottninggatan, och förhållandevis oförvanskad. Bottenvåningen är grå och slätputsad, och över den vita profilerade gördelgesimsen är två våningar i rödslammat tegel. Fönstren är vita, av korspostmodell, i mittaxeln smidda franska balkonger. Gårdsfasaden i samma utförande.

Fiskaren 34 (del av), Drottninggatan 58

Byggnadsår: 1881
Arkitekt: Mauritz Frohm
Byggmästare: okänd
Byggherre: änkefru Johanna Nilsson

Byggnaden har förändrats mycket genom olika till- och ombyggnader. Ursprungligen ett trevåningshus som 1901 byggdes på med en mansardvåning. 1928 fick byggnaden sitt nuvarande utseende med fem våningar och en uppglasad bottenvåning, efter ritningar av Oscar Persson. På femtiotalet gjordes stora fasadförändringar och huset fick ett modernt yttre, men i början på åttiotalet återskapades fasaden till ett äldre utseende. Nu är fasaden putsad i ljusbrunt, har vita T-post fönster med en del putsornamentik bevarad.

Övrig bebyggelse:

Fiskaren 34 (del av), Kullagatan 53

Byggnadsår: troligen äldre än 1816
Arkitekt, byggmästare och byggherre: okända

Envåningsbyggnad i turkos puts med inredd vind, sadeltak med bruna enkupiga tegelpannor. Fasaden mot Kullagatan domineras av stora skyltfönster. Huset är ett av de äldsta i staden, och ger genom sina mått och skala en god bild av det tidiga 1800-talets miljö kring Kullagatan. Huset har byggts om vid ett antal tillfällen, bl a 1857 och 1898. Från senare tids ändringar märks främst putsens färg och de stora skyltfönstren.

Fiskaren 39, Kullagatan 51 A-C

Byggnadsår: 1979-80
Arkitekt: Lars Erik Rågdahl
Byggmästare: AB Skånska Cementgjuteriet
Byggherre: General Development AB

Byggnaden uppfördes i samband med saneringen av norra delen av Kullagatan och Ålgränden, anpassad i skala och form efter den äldre bebyggelsen. 2 ½ våningar, murade fasader i brunt, patinerat tegel, vita mittpostfönster, rullskiftsmurat våningsband.

Fiskaren 40, Kullagatan 41, Ålgränden 1-7

Byggnadsår: 1982-84
Arkitekt: AB Skånska Cementgjuteriets arkitektkontor genom Bertil Mernsten
Byggmästare: AB Skånska Cementgjuteriet
Byggherre: Fastighets AB Sulcus

Två våningar med inredd takvåning, murade fasader i rödgult tegel. Bottenvåningen domineras av skyltfönster, inramade av släta betongelement. Tillsammans med Delfinen 17 och Fiskaren 41 bildar de en sammanhållen miljö, anpassad i skala efter omgivningen.

Fiskaren 34 (del av), Drottninggatan 58

Fiskaren 34 (del av), Kullagatan 53

Fiskaren 39, Kullagatan 51 A-C

Fiskaren 40, Kullagatan 41, Ålgränden 1-7

Fiskaren 41, Drottninggatan 42-44

Fiskaren 41, Drottninggatan 42-44

Byggnadsår: 1982-84

Arkitekt: Skånska Cementgjuteriet genom Bertil Mernsten

Byggmästare och byggherre: AB Skånska Cementgjuteriet

Hörnhus i sju våningar, fasader murade med rött tegel, indragna fönsterpartier med klinkersklädda sluttande fönsterbänkar. Byggnaden uppfördes som kontorslokaler till Skånska, i samband med den stora sanering som företaget genomförde i fastigheterna kring Ålgränden i början på 1980-talet.

Fyrkanten

Kvarterets bebyggelse uppfördes i direkt anslutning till anläggandet av Krookska planteringen (Stadsparken). De flesta byggnader uppfördes samtidigt, runt 1870-talet och 1880-talets början. Den tidens stilar präglar ännu omgivningarna, speciellt mot Carl Krooks gata. Tillsammans med konsul Perssons villa och husen längs Trädgårdsgatan bildar de en tidstypisk och homogen inramning runt stadsparken som är viktig för miljö-känslan. Kvarteret avgränsas i norr av Thure Röings gata som uppkallades efter kommissionslantmätaren Thure Röing. Han lät uppföra det mest påkostade huset vid gatan; Fyrkanten 16, där han själv bodde. Gatan hette tidigare Södra Trädgårdsgatan, men namnet ändrades i mitten på 1930-talet.

De flesta byggnaderna uppfördes efter Mauritz Frohms ritningar. Han både bodde och hade sin arkitektverksamhet i en av byggnaderna, på Carl Krooks gata 5. Huset revs 1978, då fastighetsbolaget Sulcus, ett helägt dotterbolag till Skånska Cementgjuteriet, köpte tre fastigheter. Två av husen revs, och ersattes av nuvarande Fyrkanten 15. Mot Södergatan och Gamla kyrkogården har bebyggelsen förändrats mer under åren. På 1930-talet uppfördes två nya byggnader, en ritad av Nils J Lundgren, och en av hans son Filip Lundgren. Hörnhuset vid Carl Krooks gata och Bollbrogatan är ett gott exempel på en väl bevarad och typisk byggnad från 1870-talet.

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§:

Fyrkanten 3 (del av), Bollbrogatan 5a

Byggnadsår: 1886

Arkitekt: Mauritz Frohm

Byggmästare: okänd

Byggherre: J Ohlsson

Fyrkanten 3 (del av), Bollbrogatan 5a

Klassiserande byggnad i ljus, slät puts. Byggnaden är välbevarad med ursprungliga konsolburna gjutjärnsbalkonger, fönsteromfattningar, puts-kvalitet mm. Bottenvåningen har liksom i många andra fall helt gjorts om och består nu av polerade naturstensplattor och stora skyltfönster. Vindsvåningen inreddes 1933 då takkupor byggdes.

Fyrkanten 4, Bollbrogatan 3, Carl Krooks gata 11

Byggnadsår: 1875, 1876-77

Arkitekt: okänd

Byggmästare och byggherre: murare Nils Nilsson

Byggnaden är uppförd i två etapper utan några synliga skillnader mellan delarna. Hörnan byggdes först, och därefter den östra delen mot Bollbrogatan. Utförandet är typiskt för en enkel söderbebyggelse, rött tegel och en putsad bottenvåning. 1924 togs större skyltfönster upp på bottenvåningen till det som då var Löfmarks Bokindustri AB. Sedan dess har inga förändringar gjorts.

Fyrkanten 4, Bollbrogatan 3, Carl Krooks gata 11

Fyrkanten 8, Carl Krooks gata 3

Byggnadsår: 1885-86

Arkitekt: Mauritz Frohm

Byggnästare: troligen byggherren

Byggherre: byggmästaren A P Andersson

Välbevarad och påkostad byggnad i fransk barockstil i vitmålad puts, på en låg sockel med ovanlig stenskrävsrusticering. Putsen är bandrusticerad, bottenvåningen har en kvaderimiterande utformning. Mittpartiet markeras genom ett indraget parti försett med en bred balkong av smidesjärnsräcke. Samtliga detaljer är välbevarade, liksom entrédörren bakom den moderna aluminiumporten. Den välbevarade gårdsbyggnaden till- och påbyggdes 1918 av Martha P:son Henning efter Ola Andersons ritningar. 1981 ändrades lägenhetsplanerna men exteriört är nästan ingenting förändrat.

Fyrkanten 8, Carl Krooks gata 3

Fyrkanten 9, Thure Röings gata 2, Carl Krooks gata 1

Byggnadsår: 1882

Arkitekt: byggmästaren Frans A Lundgren

Byggmästare och byggherre: byggmästaren Johan Anders Sjögren

Ljusputsad byggnad i klassiserande stil med kvaderstensmarkeringar i putsen. Hörnet markeras av en tornkropp med välvt kupoltak med röd, falsad plåt. Balkongerna mot parken förenklades 1951 till nuvarande utformning, annars är byggnadens fasad oförändrad från nybyggnadstillfället. Putskvalitet och -detaljer och i form av listverk, konsoler, fönsterbågar mm är tidstypiska och bidrar till byggnadens representativitet.

Fyrkanten 9, Thure Röings gata 2,
Carl Krooks gata 1

Fyrkanten 12, Carl Krooks gata 1A

Byggnadsår: 1882-83

Arkitekt: Mauritz Frohm

Byggmästare: byggmästaren Johan Anders Sjögren

Byggherre: byggmästaren Johan Anders Sjögren

Byggnaden är samtida med grannfastigheten i hörnet men något friare i sin klassicism. Huvuddelen av fasaden är oputsad med synligt rött tegel i kryssförband, bottenvåningen är putsad i grått och bandrusticerad. De yttre fönsteraxlarna är något framskjutna och markeras ytterligare av krönande frontespiser ovanför taklisten. Byggnaden ingår i en sammanhållen miljö med 1880-tals hus som nästan samtliga är nära nog oförändrade sedan nybyggnadstillfället. Enda förändringen i denna byggnad är ett glasat aluminiumparti i porten.

Fyrkanten 12, Carl Krooks gata 1A

Fyrkanten 16, Thure Röings gata 4

Fyrkanten 16, Thure Röings gata 4

Byggnadsår: 1878-79

Arkitekt: Mauritz Frohm

Byggmästare: okänd

Byggherre: fabriksidkare Carl Georg Lundborg

Klassiserande byggnad i nyrenässans. Det var den första byggnaden i kvarteret i denna ståndsmissiga stil och skala. Fyra våningar med ljusgul, bandrusticerad puts, bottenvåningen är kvaderrusticerad i högrelief. Typiskt klassiserande putsdetaljer som festonger, pilastrar, konsoler och listverk bidrar till det ståndsmissiga yttre. Två mittplacerade svarta järmbalkonger understryker symmetrin och den klassiska ordningen. 1981 gjordes inre ombyggnader och vinden inreddes.

Fyrkanten 17, Södergatan 2, Thure Röings gata 6

Fyrkanten 17, Södergatan 2, Thure Röings gata 6

Byggnadsår: 1886

Arkitekt: Mauritz Frohm

Byggmästare: okänd

Byggherre: målarmästare Carl Gustaf Lundhgren

Hörnbyggnad i klassiserande stil med välbevarad puts i ljusgrått och putsdetaljer i avvikande ljusare färg. Skylfönsterförstoring har gjorts på bottenvåningen i två etapper under 1920- och 30-talet, mest omfattande mot Södergatan. Andra och tredje våningens fönster är dock fortfarande ursprungliga. Vinden inreddes 1974 på ett diskret sätt med takfönster och glasade lufter mellan takfotgesimsens konsoler.

Byggnader av kompletterande värde:

Fyrkanten 13, Södergatan 4

Fyrkanten 13, Södergatan 4

Byggnadsår: 1884

Arkitekt: Mauritz Frohm

Byggmästare: okänd

Byggherre: handlande C Johan Bengtsson

Bostadshus i tre våningar, klassicerande fasad med vit bandrusticerad puts med rikliga putsornament vid fönster och takfot. Den övre balkongens konsoler är välbevarade men balkongplåten är avvikande. Bottenvåningen byggdes om helt 1935 och fick då stora skyltfönster.

Fyrkanten 18, Södergatan 10

Fyrkanten 18, Södergatan 10

Byggnadsår: 1877

Arkitekt: Mauritz Frohm

Byggmästare: murarmästare Jacob Hansson

Byggherre: murarmästare Jacob Hansson

En av de äldsta byggnaderna längs Södergatan. Den är förhållandevis oförändrad. Bottenvåningen är ljust gulputsad medan ovanvåningen är i rött tegel. Artikuleringen inskränker sig till en mittplacerad portik och profilerade kornischer ovanför fönstren. Bottenvåningens fönster förstora-des 1913. 1974 revs alla gårdsbyggnader i samband med bygget av Fyrkan-ten 15. De återuppfördes sedan kring en förminskad gård.

Fyrkanten 19, Södergatan 12

Byggnadsår: 1869-70
Arkitekt: Mauritz Frohm
Byggmästare: okänd
Byggherre: målare Olof J Gyllenberg

Ursprungsbyggnaden var en tvåplansbyggnad som byggdes på med en våning 1898. Då var bottenvåningen bandrusticerad. Utseendet idag härrör huvudsakligen från 1903 då en tredje våning plus mansardvåning byggdes på, och fasaden ändrades bl a genom att balkonger sattes upp. Skyltfönstren tillkom vid en butiksutvidgning 1925 och putsen har sin mörka färg från 1970-talet. Trots alla förändringar har byggnaden idag ett sammanhållet yttre.

Fyrkanten 19, Södergatan 12

Fyrkanten 22 (del av), Södergatan 14

Byggnadsår: 1867
Arkitekt och byggmästare: okända
Byggherre: timmermannen Johan Anders Sjögren

Fyra våningar med inredd vind, fasader som efter olika ombyggnader idag består av ljusgrått putsade kolossalpilastrar med nästan helt uppglasade mellanrum. Ursprungsbyggnaden var i två våningar. Den tredje våningen uppfördes vid en påbyggnad 1885. 1924 tillkom fjärde våningen då fasaden även försågs med de stora kolossalpilastrarna efter ritningar från Nils J Lundgren.

Fyrkanten 22 (del av), Södergatan 14

Fyrkanten 22 (del av), Carl Krooks gata 9

Byggnadsår: 1875-76/1948-49
Arkitekt: Mauritz Frohm / Mogens Mogensen
Byggmästare: okänd, troligen Johan Anders Sjögren (1875-76), Carl Qwist (1948-49)
Byggherre: timmermästare Johan Anders Sjögren (1875-76), Franklin & C:o AB (1948-49)

1875 uppfördes byggnaden i två plan. 1948 byggdes den om helt till nuvarande utförande i fem våningar. Fasaden är murad i mörkt tegel i blyxmunkförband, bottenplanet med entresolvåning är klätt med vita konststensplattor.

Fyrkanten 22 (del av), Carl Krooks gata 9

Övrig bebyggelse:

Fyrkanten 3 (del av), Södergatan 16, Bollbrogatan 5b

Byggnadsår: 1935
Arkitekt: Nils J Lundgren
Byggmästare: Anders J Ahlström
Byggherre: Disponent Johan Andersson

Hörnhus i funktionalistisk stil i slät, ljus puts med breda burspråk, på hörnet med genomgående fönsterpartier. 1981 gjordes en inre ombyggnad, samtidigt som takvåningen inreddes och nya takkupor byggdes.

Fyrkanten 3 (del av), Södergatan 16, Bollbrogatan 5b

Fyrkanten 14, Södergatan 6-8

Fyrkanten 14, Södergatan 6-8

Byggnadsår: 1937

Arkitekt: Filip Lundgren

Byggmästare: byggmästaren Bror E Jacobsson

Byggherre: byggmästaren Bror E Jacobsson

Relativt stilren och oförändrad funkisbyggnad med fasad i gul puts. Den enda artikuleringen är fönsterbanden och de sidoplacerade balkongerna. Balkongerna har i senare tid fått avvikande plåttäckning. Ursprungsputsen var grön infärgad ädelputs.

Fyrkanten 15, Carl Krooks gata 5-7

Byggnadsår: 1979-80

Arkitekt: Erik Magnusson

Byggmästare: AB Skånska Cementgjuteriet

Byggherre: Fastighets AB Sulcus

Byggnaden är utformad som två olikfärgade delar i olika material men samma utförande. Den norra delen i brunflammigt tegel och den södra i grå puts. Den långsträckt fasaden delas också upp av burspråkspartier med balkonger.

Fyrkanten 15, Carl Krooks gata 5-7

Färjan

Kvarterets äldre bebyggelse revs under 1920-talet när Helsingborgs Dagblad hade köpt upp alla tomter, och projekterade för en ny kontors- och tryckeribyggnad. Byggnaden ritades av G W Widmark och är i stort sett intakt än idag, även om sentida fönsterförändringar kraftigt har påverkat det ursprungliga intrycket av stilren funktionalism. Byggnaden planerades dock inte som en funkisbyggnad utan de första ritningarna visar en stram 20-talsklassiserande byggnad. Ritningarna förenklades och innan bygget hade påbörjats förenklades de än en gång och nu fick huset en renodlad i funktionalistisk stil. Stilskiftet är intressant då det nästan helt följer det parallella uppförandet av konserthuset som utvecklades på samma sätt. Den äldre bebyggelsen på tomten innan HD-huset byggdes var småskalig och redan under 1890-talet planerades rivningar. Staden planerade en saluhall på Hospitalstomten bredvid – nuvarande Konsul Olssons plats – som också skulle omfatta kvarteret Färjan. Saluhallsbygget förverkligades först 1900, men då på Sundstorget.

Byggnader av kompletterande värde:

Färjan 4, Drottninggatan 20-22, Hästmöllegränden 1, Nedre Långvinkelsgatan 2, Norra Strandgatan 21-23

Byggnadsår: 1929-30

Arkitekt: G W Widmark

Byggmästare: AB Skånska Cementgjuteriet

Byggherre: Nya Tryckeri AB Helsingborgs Dagblad

Byggnaden i sex våningar med indragen takvåning omfattar hela kvarteret. Fasaderna är putsade i ljus grått och byggnadens främsta stildrag är de horisontella fönsterbanden, som tidigare var än mer påtagliga. 1980 byttes de ursprungliga fönstren mot nuvarande, mindre, vilka monterades in i stora plåtblöstningar. Även bottenvåningen har förändrats. Ursprungligen var den två våningar hög men har nu delats i två åtskilda våningsplan.

Färjan 4, Drottninggatan 20-22,
Hästmöllegränden 1, Nedre Långvinkelsgatan 2,
Norra Strandgatan 21-23

Gamla staden

Under kvartersbeteckningen Gamla staden finns flera byggnader som inte tillhör något kvarter. Flera av dessa ligger i hamnområdet och hittas under den samlande rubriken Norra Hamnen (längst bak i förteckningen), en del ligger på parkmark.

Byggnadsminne:

Gamla staden 8:2, "Kärnan", Slottshagen

Byggnadsår: Bygget påbörjades omkring 1313

Byggherre: Tornet byggdes sannolikt på initiativ av kung Erik Menved

Kärnan utgör en rest av det medeltida Helsingborgs slott. Den nuvarande tornkroppen började uppföras omkring 1313 och ersatte då ett runt sandstenstorn från 1100-talet. Platsen för det runda tornet har markerats nedanför trapporna till det nuvarande tornet.

Slottet omgavs av en ringmur. Ringmursanläggningen användes ända in på mitten av 1600-talet. Då hade den blivit omodern, och ersattes därför med ett kastell med höga jordvallar, bastioner och vallgravar. Men på 1680-talet förlorade Helsingborgs slott sin strategiska betydelse, då Citadellet i Landskrona utökats. Helsingborgs befästningar revs, och marken inlemmades bland stadens vångar. Kärntornet var den enda delen av slottet som inte revs. Under 1700- och 1800-talet stod den övergiven, utan annan funktion än som landmärke för sjöfarare. Inträngande fukt och frostsprängningar ledde till ett ökat förfall. 1893 påbörjades därför en restaurering av Kärnan. Restaureringen innebar huvudsakligen att det yttre murverket lagades samt att tornet fick en överbyggnad med krenelering. Därmed höjdes också Kärnan något i jämförelse med hur det troligen sett ut på 1300-talet. Interiört gjordes endast smärre lagningar av murverket.

Kärnan är 34,5 meter hög, mätt upp till de övre tinnarna. De upp till fyra meter tjocka väggarna är murade med skalmursteknik, i de yttre fasaderna huvudsakligen med hårdbränt tegel av en järnrik lera. Samma tegel – bränt på Helsingborgs Ångtegelbruk – användes vid restaureringen 1893-94. 1971 omfogades murverket i fasaderna och 2001 murades takterrassen om. Kärnan är byggnadsminne sedan 1967.

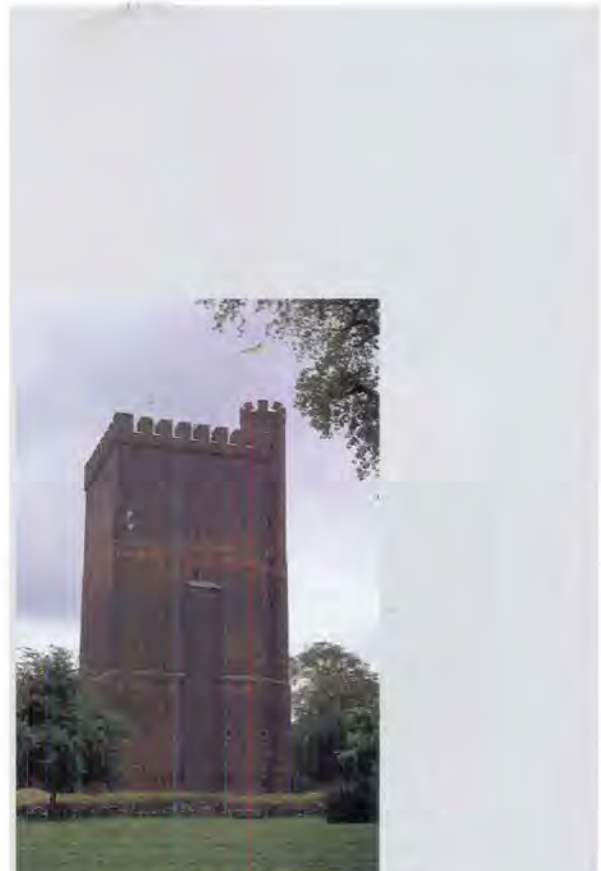
Kyrkobyggnad som skyddas av Kulturminneslagen:

Gamla staden 8:8, "Mariakyrkan", Mariagatan, Södra Storgatan, Södra och Norra Kyrkogatan

Byggnadsår: omkring 1310-1410

Sankta Maria kyrka – Vårfrukyrkan – uppfördes vid 1300-talets början och ersatte då en äldre kyrka från 1100-talet på samma plats. Kyrkobyggnaden består av ett långhus med mitt- och sidoskepp, och i sydvästra hörnet ett torn som uppfördes omkring år 1500. Kyrkan är uppförd i tegel. Sockeln är av sandsten, möjligen från kyrkans föregångare från 1100-talet. Teglet är troligen från samma tegelugn som teglet i Kärnan.

Ingångarna till kyrkan är spetsbågsvalvda med profilerat tegel, på södra sidan dessutom med tolv romanska konsolstenar av skulpterade huvuden (kopior, originalen förvaras inne i kyrkan). På den norra portalen rekonstruerades vid C G Brunius restaurering 1843 en sicksackornamentik i spetsbågsvalvet, av formtegel, efter förebild från andra liknande orneringar i kyrkan. Taket, som bryts mellan mitt- och sidoskepp, är lagt med kopparplåt.

Gamla staden 8:2, "Kärnan", Slottshagen

Gamla staden 8:8, "Mariakyrkan", Mariagatan, Södra Storgatan, Södra och Norra Kyrkogatan

Den norra sakristian uppfördes 1953, efter ritningar av G W Widmark och efter förebild av en äldre som revs 1843. Ett vapenhus fanns tidigare vid södra ingången men detta revs vid samma tillfälle som sakristian, i samband med Brunius restaurering. Invändigt var kyrkan tidigare kalkad men vid en restaurering 1897-98 togs putsen bort.

Gamla staden 9:12, "Gamla kyrkogården", Södergatan, Nedre Eneborgsvägen

Byggnadsår: 1877

Arkitekt: Mauritz Frohm

Byggmästare: okänd

Byggherre: Helsingborgs stads- och landsförsamlingar

*Gamla staden 9:12, "Gamla kyrkogården",
Södergatan, Nedre Eneborgsvägen*

Både kyrkogården och gravkapellet i dess mitt är skyddade enligt kulturminneslagen. Kapellet är uppfört av helsingborgstegel med lätt nygotiska drag. Den västra gaveln har en spetsbågsvalvd entré, trädörren med sitt rosettfönster under bågen är troligen ursprunglig liksom de övriga spetsbågsfönstren. Sadeltaket är täckt med skiffer, gavelkrönets täckplåt är av koppar och därunder löper ett listverk av profiltegel. Byggnaden som är i gott skick används idag som förråd av parkkontoret.

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§:

Gamla staden 1:1, "Gamla tullhuset", Hamntorget 2-12

Byggnadsår: 1838

Arkitekt och byggmästare: okända

Byggherre: Helsingborgs stad

*Gamla staden 1:1, "Gamla tullhuset",
Hamntorget 2-12*

Det gamla tullhuset, som numera fungerar som terminal för Sundbussarna, uppfördes 1838 som Helsingborgs första varmbadhus. Tullen hade då lokaler i det gamla rådhuset vid Stortorget. 1857 flyttade tullen in i badhusbyggnaden. I takt med ökad hamntrafik växte verksamheten, och 1887 gjordes en omfattande ombyggnad, ritad av Mauritz Frohm, vars yttre utformning byggnaden i stort sett än idag bevarar. Flyglarna tillkom under 1910-talet efter Alfred Hellerströms ritningar. Fasaderna är ljusstudsade och försedda med klassiserande listverk runt fönster, våningsband etc. Den gulmålade putsen är bandrusticerad, kraftigt på bottenvåningen och endast svagt inristad på andra våningen. Tullen höll till i huset fram till 1938 då den nya tullkammaren mellan Sundstorget och norra hamnbassängen stod färdig. Den revs i sin tur på 1990-talet inför bygget av Dunkers Kulturhus.

Gamla staden 1:1, "Serveringskiosk", Järnvägsgatan

Byggnadsår: 1994

Arkitekt: Forsberg & Wikerstål Arkitektkontor AB

Byggmästare: Vikingsberg Byggnads AB

Byggherre: Helsingborgs stad

*Gamla staden 1:1, "Serveringskiosk",
Järnvägsgatan*

Elipsformad serveringskiosk med utskjutande skärmtak. Sockeln består av mjukt rundade betongelement, byggnaden är helt uppglasad under skärmtaket. Kioskens utformning påminner om den gamla hamnfärjan Kvick. Sommartid omges kiosken av en uteservering.

Gamla staden 7:1, "Sofiakällan", Hälsövägen

Byggnadsår: 1890
Arkitekt: Mauritz Frohm
Byggmästare: okänd
Byggherre: konsulerna Otto Frick, Malmö och Nils Persson, Helsingborg

Sofiakällan har ett glastäckt skydd ovanför vattenkällan. Glastaket bärs upp av gjutjärnskolonner, själva vattenkranen står nersänkt på ett mosaikgolv, och hela platsen kringgärdas av en slätputsad mur krönt av gjutna balustrader. Anläggningen liksom gångar till och från är lagda med helsingborgstegel, mitt i finns en fontän och vid sidan av står Anders Olssons skulptur "Flickan och kattan".

Gamla staden 7:1, "Sofiakällan", Hälsövägen

Gamla staden 8:1, "Rosenträdgårdens paviljonger"

Byggnadsår: 1938-39
Arkitekt: Arnold Salomon-Sörensen
Byggmästare: okänd
Byggherre: Helsingborgs stad

Paviljongerna står uppställda vid landborgsbranten i var sitt hörn av trädgården. De består av fyra hörnpelare som murats av kalkstensblock och som bär upp ett flackt tälttak lagt med kopparplåt. Mellan paviljongerna går en mur murad med helsingborgstegel som också ingår i klassificeringen. Till Rosenträdgården och paviljongerna hör också en toalettbyggnad i parkens nordöstra hörn, uppförd i rött tegel med gröntmålat korsvirke. Den uppfördes 1923 efter ritningar av Arnold Salomon-Sörensen.

Gamla staden 8:1, "Rosenträdgårdens paviljonger"

Gamla staden 8:2, "Terrasstrapporna "

Byggnadsår: 1899-1903
Arkitekt: Gustaf Améen, Stockholm
Byggmästare: Helsingborgs stads byggnadskontor
Byggherre: Helsingborgs stad

Tanken på en förbindelse mellan Stortorget och landborgshöjden vid Kärnans hade funnits länge men började ta konkret form i samband med uppförandet av Rådhuset. Alfred Hellerström lyckades entusiasmera Oscar Trapp 1889, som sedan drev saken till fullbordan. En tävling utlystes 1898 och vanns av Gustaf Améen, som ritat en trappanordning i två avsatser. Den nedre delen är uppförd av rustikhuggna granitblock. En bred trappa leder upp till en fontän där trappan delar sig. Tornkropparna ovanför är uppförda i Helsingborgs Ångtegelbruks mörkbruna tegel, av samma typ som användes vid Kärnans restaurering. Mindre detaljer och skoningar runt fontäner och murkrön är utförda av natursten. Améens ursprungliga ritningar omfattade också tornöverbyggnader men dessa utfördes aldrig.

Gamla staden 8:2, "Terrasstrapporna "

Byggnader av kompletterande värde:

Gamla staden 1:1, "Spårvägens vänthall", Trädgårdsgatan 20

Byggnadsår: 1940-tal
Arkitekt: Mogens Mogensen
Byggmästare: okänt
Byggherre: Helsingborgs stad

Vid korsningen öster om byggnaden strålade Helsingborgs spårvägslinjer samman. Därför kallades den "Knutpunkten". Terminalbyggnaden vid Järnvägsgatan fick namnet "Nya Knutpunkten", som numera i dagligt tal

Gamla staden 1:1, "Spårvägens vänthall", Trädgårdsgatan 20

Gamla staden 7:1, "Nätstation", Krabbegatan

Göta 1, Järnvägsgatan 13, Södra Strandgatan 8, Möllegränden

blivit "Knutpunkten". Byggnaden uppfördes som väntsal för spårvägen, och ersatte en äldre väntsal på samma plats. Byggnaden är uppförd med beige gul klinkers som fasadmateriäl och delvis med panel och masonit i samma färg, ett sluttande pulpettak och därunder ett indraget entréparti. Sedan några år fungerar byggnaden som serveringslokal; Café Spårvagnen.

Övrig bebyggelse:

Gamla staden 7:1, "Nätstation", Krabbegatan

Byggnadsår: 1986

Arkitekt: okänd

Byggmästare: AB Kristianstad Cementgjuteri

Byggherre: Helsingborgs kommun

Uppförd i ett plan med mörkrött tegel, ett enkelt plantak med kopparsarg. Två plåtdörrar på var sida mot norr respektive söder, ventilationsschakt på de andra sidorna.

Göta

Liksom alla kvarter väster om Norra och Södra Strandgatan ligger kvarteret Göta på utfyllnadsmark. Öster om kvarteret fanns långsmala tomter med trädgårdar närmast stranden. Den nya bebyggelsen ut mot Järnvägsgatan uppfördes under 1800-talets senare del som en ståtlig "skärm". Kvarteret Göta började bebyggas under 1870-talet. Kvarteret fick en tydlig framsida och baksida. Byggnaderna uppfördes som trevåningsbyggnader men kring sekelskiftet 1900 byggdes de på till fyra våningars höjd. Bebyggelsen följde i de flesta fall Mauritz Frohms enkla och lite återhållsamma klassicism, och även efter en del tidiga ändringar och påbyggnader är det fortfarande kvarterets huvudsakliga karaktär. Utmärkande byggnader är hörnhuset mot Möllegränden (Göta 1) som uppfördes som hotel d'Angleterre. 1904 startade Helsingborgs första biograf i källaren mot Möllegränden.

Byggnader av kompletterande värde:

Göta 1, Järnvägsgatan 13, Södra Strandgatan 8, Möllegränden

Byggnadsår: 1873-75

Arkitekt: Mauritz Frohm

Byggmästare: murarmästare Nils Lundberg

Byggherre: handlande Nils Strömberg

Kontors- och affärsbyggnad i klassiserande stil med puts i ljus brunt. Ursprungligen en trevåningsbyggnad, som byggdes till med ett hörntorn 1884, och nuvarande mansardvåning 1903. Då ändrades också tornets utseende. En fronton artikulerar ett tänkt mittparti på fasaden mot Järnvägsgatan. Bottenvåningens nuvarande utseende stammar från 1917, från en ombyggnad ritad av Ola Anderson. En tidigare källarvåning togs bort och bottenvåningen sänktes till markplan. Byggnaden uppfördes som Hotel d'Angleterre, som var en välkänd hotellverksamhet, som fanns i byggnaden fram till 1916. 1904 inreddes Helsingborgs första biograf i källaren mot Möllegränden; Helsingborgs Kinematografteater, senare kallad Götabiografen. Endast fasaden mot Järnvägsgatan ingår i klassificeringen. Nuvarande färgsättning, fönster, takplåt mm härrör från en upprustning 1979.

Göta 2, Järnvägsgatan 15, Södra Strandgatan 10

Byggnadsår: 1877-79

Arkitekt: Mauritz Frohm

Byggmästare: O Nilsson

Byggherre: bruksägare Carl Holtfreter

Fasaden mot Järnvägsgatan är i ljusgrå puts i en stram nyrenässansstil. Mittpartiet är svagt indraget, de båda sidorisliterna markerade med putsad hörnkvader, fjärde våningen med en pilasterordning. Baksidan består dels av en tvåvåningsbyggnad från 1963, dels av en äldre murad flygelbyggnad i gult tegel i 4 ½ våningar som är samtida med delen mot Järnvägsgatan. Klassificeringen gäller hela fastigheten.

Göta 2, Järnvägsgatan 15,
Södra Strandgatan 10

Göta 3, Järnvägsgatan 17, Södra Strandgatan 12

Byggnadsår: 1876-77

Arkitekt: Mauritz Frohm

Byggmästare: Bengt Lundgren

Byggherre: fröknarna Gustava Holst och Sophie Witt

Byggherrarna var grundare av Högre Elementarskolan för flickor i Helsingborg, som hade startat 1873. Tre år senare lät de uppföra en egen skolbyggnad. Ursprungligen var skolbyggnaden uppförd i fyra våningar. I samband med att skolverksamheten 1905 flyttade till Karl Johansgatan byggdes huset om och försågs med balkonger. Ombyggnaden ritades av Alfred Hellerström. 1917 byggdes huset på ytterligare med en mansardvåning. Sedan dess har flera mindre förändringar skett. Den nuvarande skarpa färgsättningen med rödputsad bottenvåning och blått i våningarna ovanför har huset haft sedan 1992. Huset har mycket av en klassiserande prägel i behåll. Baksidan från 1917, ritad av Nils J Lundgren, har en välbevarad granitombfattad entré. Den uppfördes av byggmästaren Carl Ljungberg för bankiren Ernst Lindberg.

Klassificeringen gäller endast fasaden mot Järnvägsgatan.

Göta 3, Järnvägsgatan 17,
Södra Strandgatan 12

Göta 4, Järnvägsgatan 19, Södra Strandgatan 14, Prästgatan

Byggnadsår: 1874-75

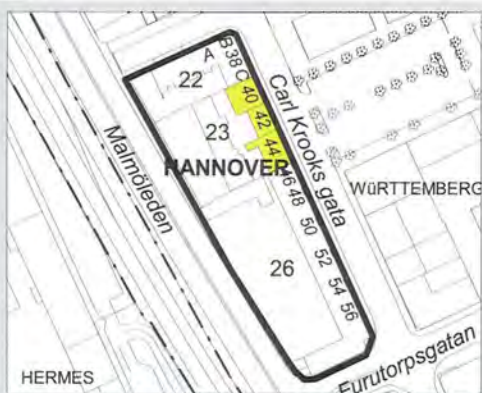
Arkitekt och byggmästare: okända

Byggherre: uppborrdskamrer Carl Öberg

Byggnaden har under åren genomgått flera stegvisa förändringar. 1964 fick den dagens utseende; fyra våningar med en renstudad fasad utan detaljer eller andra spår från den ursprungliga, klassiserande fasaden. Baksidan mot Södra Strandgatan uppfördes 1964, av byggmästaren Matts Eriksson j:r för direktören S Lundberg. Fasaden är i gulflammit tegel med horisontella fönsterband med vita siporexskivor. 1989 upprustades fastigheten. Då byttes sentida helfönster ut och ersattes av nya efter äldre modell. Klassificeringen gäller endast fasaden mot Järnvägsgatan.

Göta 4, Järnvägsgatan 19, Södra Strandgatan 14,
Prästgatan

Hannover 23 (del av), Carl Krooks gata 40

Hannover 23 (del av), Carl Krooks gata 42

Hannover 23 (del av), Carl Krooks gata 44

Hannover

Kvarteret Hannover har en bakgrund som är typisk för flera kvarter på Söder. Marken ägdes av Oscar Trapp. Han sålde tomterna med förmånliga lån och möjligheter att köpa byggnadsmaterial. Flera arbetare vågade risken att uppföra kostsamma hus, och kvarteret Hannover blev 1887 nästan helt och hållet bebyggt på detta sätt. Av de ursprungliga byggnaderna står fortfarande några kvar, förändrade efter olika ombyggnader. Kvarteret fick en pampig avslutning närmast kyrkan genom ett hörnhus ritat av Alfred Hellerström 1907, men detta revs 1981. På platsen uppförde Riksbyggen en hyresfastighet. Redan tidigare hade Riksbyggen uppfört nya hus i kvarterets södra del. Byggherre för kvarterets nyare byggnader var AB Vallåkrabyggen som ägdes av kommunen och Riksbyggen ihop. De kvarvarande äldre byggnaderna är även i sitt nuvarande skick viktiga som miljöbildare för torget och för läsbarheten av dess historia.

Byggnader av kompletterande värde:

Hannover 23 (del av), Carl Krooks gata 40

Byggnadsår: 1886

Arkitekt: Mauritz Frohm

Byggmästare: okänd

Byggherre: arbetskarlen Per Jönsson

Byggnaden uppfördes som de flesta andra i kvarteret omkring 1886. Fasadens ändrades 1950-52 efter Johan M Bomérs ritningar, då byggnaden byggdes på till fyra våningar. Husets utformning har inte förändrats sedan 50-talet. Huset är i fyra våningar med inredd vind, fasadputsen är rensad på alla ornament och fönster är utbytta mot moderna trelufts-fönster. Bottenvåningen är klädd med konststensplattor.

Hannover 23 (del av), Carl Krooks gata 42

Byggnadsår: 1885

Arkitekt: Mauritz Frohm

Byggmästare: okänd

Byggherre: murare Per Magnusson

Ursprungligen ett klassiserande 1880-talshus, där fasaden rensats från stildetaljer. Tre våningar med mansardtak, rödbrun ädelputs, vita helfönster. Helheten och fönsteröppningar etc är bevarat från 1880-talet, men listverk, putskvalitet, omfattningar mm togs bort i början på 1970-talet. Takfotsgesimsen med konsoler är dock kvar, gemensam med grannhuset i söder.

Hannover 23 (del av), Carl Krooks gata 44

Byggnadsår: 1887

Arkitekt: Mauritz Frohm

Byggmästare: okänd

Byggherre: sergeant Anders Larsson

Trevåningsbyggnad med mansardvåning, till viss del sammanhörande med grannbyggnaden. Putsen är grågrön. Det mesta av den ursprungliga klassiserande artikuleringen har tagits bort. De profilerade fönsteromfattningarna är dock kraftigt markerade genom den vita målningen, takfotsgesimsen är också ursprunglig.

Övrig bebyggelse:

Hannover 22, Carl Krooks gata 38

Byggnadsår: 1981-82

Arkitekt: Riksbyggen, Projekteringskontoret Malmö genom Torbjörn Bjerhagen

Byggmästare: Wihlborg & Son AB

Byggherre: AB Vallåkrabyggen

1907 uppfördes ett hörnhus ritat av Alfred Hellerström på den nuvarande byggnadens plats. Detta revs 1981, då Riksbyggen uppförde ett affärs- och bostadshus i fem våningar, murat med rött tegel på en bottenvåning klädd med grå naturstensplattor. Lågmålt till uttrycket med enkla fasadytor, utanpåliggande balkonger, murade burspråk liksom ett plåtklätt avrundat hörn.

Hannover 22, Carl Krooks gata 38

Hannover 26, Carl Krooks gata 46-56

Byggnadsår: 1977

Arkitekt: Riksbyggen, Projekteringskontoret Malmö genom E Santesson

Byggmästare: AB Vallåkrabyggen

Byggherre: AB Vallåkrabyggen

Huset är i fem våningar samt en inredd vindsvåning. I bottenplanet finns olika butiker. Fasaderna är i rödbrunt tegel i skiftande nyanser, bottenvåningen klädd med grå naturstensskivor, fönster av vit mittpostmodell.

Hannover 26, Carl Krooks gata 46-56

Holland

Kvarteret Holland är bebyggt med en enda byggnad, uppförd 1965-67. Tidigare fanns mindre bostadshus i mellan en och tre våningar. På gårdarna fanns verksamheter som handskmakeri, lerkärls- och kakeltillverkning, fiskhall mm. Här fanns några av Söder äldsta landsvägshus från 1700-talet. Kooperativa föreningen Svea hade en livsmedelsbutik i korsningen Södergatan – Gasverksgatan i kvarteret Bollbro mittemot, och det var inom Kooperationen som planerna på ett varuhus tog form. 1965 revs samtliga hus i kvarteret, och det då mycket moderna varuhuset med parkeringstorg på taket började uppföras. Det ursprungliga kvarteret upptog 6 000 kvm, det nya bebyggdes på 4000 kvm, resterande mark överlämnades åt staden för att möjliggöra en breddning av Gasverksgatan med 20 meter. Därmed bildades Mäster Palms plats. Domusvaruhuset uppfördes tidsenligt med mörkt tegel och prefabricerade element i synlig och obehandlad betong. Även en del konstnärligt utformade väggelement i keramik infogades i fasaden, t ex de två kolonnerna vid nordöstra entrén.

Övrig bebyggelse:

Holland 25, Södergatan 30-32, Nedre Holländaregatan 5, Carl Krooks gata, Mäster Palms plats

Byggnadsår: 1965-67

Arkitekt: Kooperativa förbundets arkitektkontor

Byggmästare: Byggnads AB Göran Bengtsson

Byggherre: Kooperativa föreningen Svea

Byggnaden är uppdelad i en kontorsdel i fyra våningar mot Mäster Palms plats (påbyggd 1985) och en butiksdel som upptar hela bottenvåningen.

Holland 25, Södergatan 30-32, Nedre Holländaregatan 5, Carl Krooks gata, Mäster Palms plats

Över butiksdelens finns ett parkeringstorg. Fasadmaterialet består av brunt tegel med betongelement arrangerade runt parkeringstorget på taket som ett heltäckande och kraftfullt värm av vertikala balkar. Huvudentrén i nordvästra hörnet är framträdande med två reliefskulpterade pelare.

Högvakten

Kvarteret fick sin nuvarande utsträckning i slutet av 1600-talet då ett antal kvarter mellan stranden och landborgen revs. Så skapades en löpgrav från borgen till landbryggan, som i sin tur blev plats för Stortorget. Kvarteret Högvakten stympades därmed, och den utsträckning det fick då har behållits sedan dess. Namnet kommer från den högvaktsbyggnad som uppfördes 1777, och som revs 1880. Högvakten var militärer som vaktade hamnbryggan. På platsen för högvaktsbyggnaden uppfördes istället Frimurarhuset 1889, en av Stortorget's viktigaste byggnader. Bredvid ligger en annan viktig byggnad för miljön; Grand Hotel. Huset uppfördes på 1920-talet som bank, men funktionen ändrades tidigt till hotell. Fasaderna ritades av Ernst Stenhammar som tidigare ritat Grand Hotel i Stockholm, medan interiören och planerna ritades av August Stoltz som var stadsarkitekt i Malmö. Mot Järnvägsgatan låg Centralpalatset, uppfört i holländsk renässansstil. Det var Skandinaviska bankens kontors- och banklokal. Nuvarande bankhus ritades av Gunnar Bornö från Nils Einar Erikssons arkitektkontor i Göteborg.

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§:

Högvakten 5, Stortorget 4, Norra Kyrkogatan 3

Högvakten 5, Stortorget 4, Norra Kyrkogatan 3

Byggnadsår: 1889-90

Arkitekt: Mauritz Frohm och Alfred Hellerström

Byggmästare: Nils Andersson

Byggherre: Byggnads AB Kärran

Frimurarlogen vände sig till den dåvarande stadsarkitekten Mauritz Frohm, som också var frimurare, för att få ritningar till sin nya byggnad. Den prestigefyllda huvudfasaden mot torget fick dock Alfred Hellerström rita. Byggnaden är uppförd som ett florentinskt medicinalpalats med kraftigt utskjutande takfot, rusticerad bottenvåning med rundbågsvalvda affärsfönster och en imponerande sandstensportal utförd i gotlandssandsten. Huvudsakliga fasadmaterialet mot Stortorget är rött förbländertegel medan baksidan, ritad av Frohm, är putsad och vitmålad.

*Högvakten 7, Stortorget 6-12,
Norra Kyrkogatan 1*

Högvakten 7, Stortorget 6-12, Norra Kyrkogatan 1

Byggnadsår: 1917-18, 1923-26

Arkitekt: Ernst Stenhammar, August Stoltz

Byggmästare: okänd

Byggherre: påbörjat av AB Skånska Handelsbanken och avslutat av Fastighets AB Grand Hotel

Byggnaden började uppföras som bank, efter Stenhammars ritningar, åt AB Skånska Handelsbanken. Denna bank slogs 1919 ihop med Bank AB Södra Sverige, och innan byggnaden var färdig flyttade banken in i bankbyggnaden bredvid Rådhuset på andra sidan torget. Med hjälp av Malmö stadsarkitekt August Stoltz tog sig sedan ett nytt bolag an det avstannade bygget, som kom att inrymma Grand Hotel. Ernst Stenhammar hade upprät-

tat ritningar för hela byggnaden, men August Stoltz fick ta sig an justeringar samt interiörerna när bygget fortsatte med nya riktlinjer. Byggnaden är i fyra våningar plus inredd mansardvåning, uppförd i helsingborgstegel med fasaddetaljer och bottenvåning i sandsten. Stilen är nationalromantisk med vita småspröjsade fönster i liv med fasaden, sammanhållen volym och ett centralplacerat burspråk över den högresta sandstensportalen. En del dörrar har bytts ut i bottenvåningen mot torget. Interiörerna har förändrats sedan 1920-talet, men exteriört är byggnaden i stort sett i ursprungligt skick.

Byggnader av kompletterande värde:

Högvakten 1, Stortorget 14, Lilla Torggatan 2, Norra Kyrkogatan 13

Byggnadsår: 1872-73
Arkitekt: Frans A Lundgren
Byggmästare: Bengt Lundgren
Byggherre: änkefru Helena Callmer

Byggnaden på hörntomten vid Lilla Torggatan började uppföras som ett tvåvåningshus. Under byggtiden ändrades det till ett trevåningshus. 1904 påbyggdes huset ytterligare med en mansardvåning. 1950 ändrades denna och istället uppfördes två fullständiga våningar till nuvarande höjd, efter Mogens Mogensens ritningar. Fasaderna är putsade i gult med en bandrusticerad mörkare bottenvåning.

Övrig bebyggelse:

Högvakten 6, Stortorget 2, Järnvägsgatan 1, Norra Kyrkogatan 1

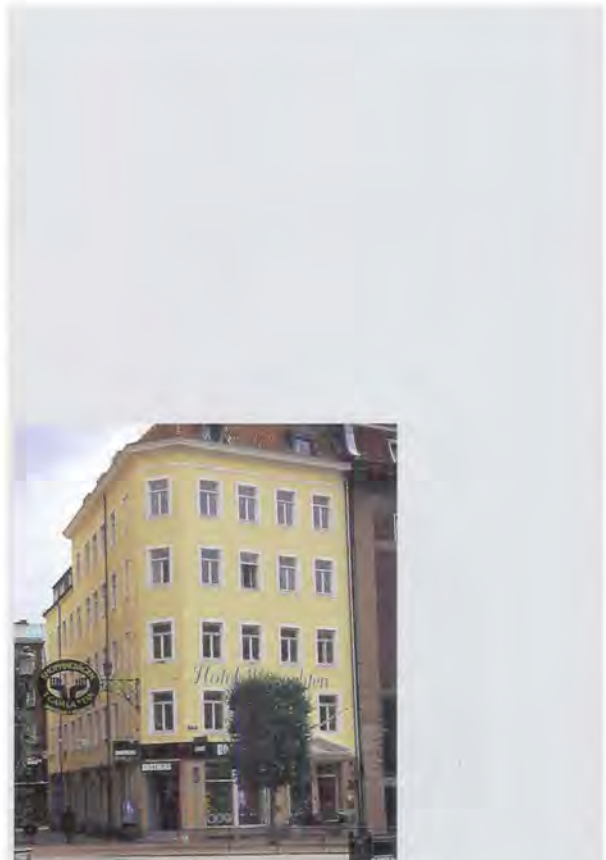
Byggnadsår: 1967-68
Arkitekt: Nils Einar Erikssons arkitektkontor AB genom Gunnar Bornö
Byggmästare: Göran Bengtsson Byggnads AB
Byggherre: Skandinaviska Banken AB

Bankbyggnad i fem plan med indragen takterrass. Fasadmaterialet är brunt hyllingetegel. Fasaden har en enkel artikulering med diskret infogade fönster i bruna eloxerade karmar. Bottenvåningen är huvudsakligen uppglasad. På så sätt blev bärande pelare och bankhall synliga utåt. Bygget av huset var kontroversiellt eftersom det föregicks av en rivning av en äldre byggnad från 1886 som uppfördes som ett av landets första så kallade centralpalats med en karaktäristisk profil vid Järnvägsgatan. Vid projekteringen av det nya bankhuset lades stor vikt på att anpassa byggnaden till omgivande äldre byggnader.

John Ericsson

Helsingborgs tidigaste industriella verksamheter var belägna vid Hälsobäckens ravin, där det fanns rinnande vatten som kunde utnyttas som kraftkälla.

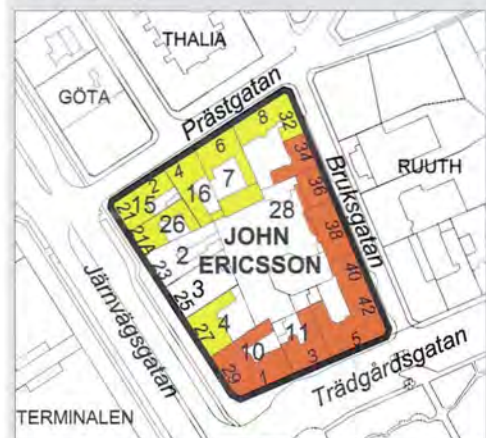
Industriell verksamhet bedrevs också inom det område som nu utgör kvarteren Ruuth och John Ericsson. Greve Eric Ruuth hade 1798 köpt stadens största tomt och här startade han Helsingborgs största och första egentliga industrier; en lerkärlsfabrik på tomtens östra del och ett järn-

Högvakten 1, Stortorget 14, Lilla Torggatan 2, Norra Kyrkogatan 13

Högvakten 6, Stortorget 2, Järnvägsgatan 1, Norra Kyrkogatan 1

gjuteri på tomtens västra del. Efter en ekonomisk nedgång såldes det Ruuthska bruket 1869 till konsul Olsson som bildade Helsingborgs Jern- och Lerkärlsfabrik. Största förtjänsten av köpet gjorde dock Olsson genom det markvärde som låg i tomten; efter successiva avstyckningar såldes tomterna med stor vinst och hela kvarteret John Ericsson blev fullt bebyggt 1891. De flesta nuvarande byggnader härrör från 1880-talet. De bildar en enhetlig och homogen miljö med klassiserande putsade fasader. De mest påkostade husen uppfördes mot Järnvägsgatan och Trädgårdsgatan, medan bebyggelsen inåt staden var enklare. Mot gården finns en del äldre gårdsbebyggelse med stort miljövärde. Fastigheten John Ericsson 28 omfattade från början sex olika byggnader som slogs ihop till nuvarande form 1989.

Särskilt värdefull bebyggelse enligt PBL 3:12§:

John Ericsson 10, Trädgårdsgatan 1, Järnvägsgatan 29

Byggnadsår: 1886-87

Arkitekt: Mauritz Frohm

Byggmästare: okänd

Byggherre: hamningenjör Johan Dunker

*John Ericsson 10, Trädgårdsgatan 1,
Järnvägsgatan 29*

Hörnbyggnad med välbevarad exteriör, uppförd i rött tegel och ljusgrå puts i dansk-holländsk renässansstil. Putsen förekommer främst i de två nedre våningarna samt i fasadornamentiken i form av listverk, omfattningar mm. Bottenvåningen är gråmålad och rusticerad i högre relief. Hörnpartiet framhävs extra genom det tornförsedda burspråket och bottenvåningens diamantrustik. Tredje våningen markeras i fasaderna som huvudvåning genom högre fönster och rikare utsmyckningar. Fasaderna är väl bevarade trots att dörrar och fönster har bytts ut.

John Ericsson 11, Trädgårdsgatan 3

Byggnadsår: 1886-87

Arkitekt: Mauritz Frohm

Byggmästare: okänd, troligen byggherren

Byggherre: byggmästare Johan Anders Sjögren

John Ericsson 11, Trädgårdsgatan 3

Byggnaden uppfördes i fyra våningar med en murad fasad och putsade burspråk på sidorna. 1959 byggdes huset på med en våning, utformad som mansardvåning. Burspråken förbinds med mellanliggande gjutjärnsbalkonger och stöds på bottenvåningen av kvinnliga hermer. Bortsett från påbyggnaden och sentida utbyte av fönster och dörrar är byggnaden oförändrad från nybyggnadstillfället.

John Ericsson 28 (del av), Bruksgatan 34

Byggnadsår: 1891

Arkitekt: Ola Anderson

Byggmästare och byggherre: byggmästare Anders J Wilson

John Ericsson 28 (del av), Bruksgatan 34

Tre våningar och mansardvåning, med oputsade fasader av rött förbländertegel. Byggnadsåret visas under den profilerade taklisten med smidda siffror och där under ornamentala ankarslut, också i smidesjärn. Våningsgesims, taklist och indragna fönsterbröstningar mellan andra och tredje våningen visar en rikedom i profilerat och formpressat tegel. Bottenvåningens fönster förstorades 1934. I övrigt är fasaden mycket väl bevarad.

John Ericsson 28 (del av), Bruksgatan 36

Byggnadsår: 1891
Arkitekt: Mauritz Frohm
Byggmästare: okänd
Byggherre: Helsingborgs Jern- och Lerkärlsfabrik AB

Tre våningar och mansardvåning, uppfört i gult flamtegel med putsade artikuleringar i vitt och putsad och bandrusticerad bottenvåning i grått. Takfotsgesimsen är kraftigt profilerad, fönstren försedda med kornischer och fönsterbänkar. I övrigt präglas fasaden av de infällda putsbanden. Bottenvåningens fönster förstorades 1936. Gårdsflyglarna revs 1988 i samband med att gården rensades på äldre bebyggelse.

John Ericsson 28 (del av), Bruksgatan 36

John Ericsson 28 (del av), Bruksgatan 38

Byggnadsår: 1888
Arkitekt: Mauritz Frohm
Byggmästare: okänd
Byggherre: Helsingborgs Jern- och Lerkärlsfabrik AB

Klassiserande bostads- och affärshus i tre våningar och mansardvåning, i gult tegel med putsade artikulering. Bottenvåning är putsad. Mitt- och sidopartierna är svagt framdragna och ytterligare markerade genom en kraftfullare artikulering av fönstren. Skyltfönstren till höger om mittpartiet och huvudentrén är ursprungliga men de på vänstra sidan förstorades 1935. I övrigt är framsidan oförändrad, gårdsidan fick sitt nuvarande utseende med inglasat balkongparti 1989 då gården förnyrades.

John Ericsson 28 (del av), Bruksgatan 38

John Ericsson 28 (del av), Bruksgatan 40

Byggnadsår: 1886-87
Arkitekt: Ola Anderson
Byggmästare: okänd
Byggherre: kopparslagare Oscar Lindberg

Klassiserande bostadshus i tre våningar och mansardvåning, uppförd samtidigt som hörnhuset mot Trädgårdsgatan, även det ritat av Ola Anderson. Det högra sidopartiet är lätt framspringande, bottenvåningen är kraftigt bandrusticerad i högrelief medan övrig artikulering inskränker sig till stiltrogen ornamentik runt fönster och i listverk. Mittpartiet framhävs genom två gjutjärnsbalkonger och huvudentrén. Några fönster har förstorats något. I övrigt är fasaden helt oförändrad.

John Ericsson 28 (del av), Bruksgatan 40

John Ericsson 28 (del av), Bruksgatan 42, Trädgårdsgatan 5

Byggnadsår: 1886-87
Arkitekt: Ola Anderson
Byggmästare: okänd
Byggherre: kopparslagare Oscar Lindberg

Hörnhuset mot Trädgårdsgatan fungerade under många år som flickskola, men det uppfördes som bostadshus. Det är i tre våningar med mansardvåning. Fasaden är putsad i nyrenässans liksom andra byggnader längs Trädgårdsgatan. Bottenvåningen är putsad i grått medan de andra våningarna är i ljus sandbeige med fasadornament i vitt. Mansardtaket är täckt med zinkplåt. Hörn- och sidopartier är extra framhävda genom burspråk och prydnadsgavlar ovanför taklisten. Fasaderna mot både gatan och gården är välbehållna och har inte förändrats något under åren.

John Ericsson 28 (del av), Bruksgatan 42, Trädgårdsgatan 5

John Ericsson 4, Järnvägsgatan 27

John Ericsson 7, Prästgatan 6

John Ericsson 16, Prästgatan 4

John Ericsson 26, Järnvägsgatan 21, Prästgatan 2

1896 började några lägenheter användas av Olga Lundgrens Nya Elementarskola för flickor. 1934 slogs skolan samman med Ebba Lundbergs Nya Elementarskola för flickor. Efter ytterligare en sammanslagning 1944 döptes den om till Högre Flickskolan i Helsingborg. 1968 övergick klasserna till den kommunala skolan. Sedan dess är det åter bostäder i huset.

Byggnader av kompletterande värde:

John Ericsson 4, Järnvägsgatan 27

Byggnadsår: 1881

Arkitekt: Mauritz Frohm

Byggmästare: okänd

Byggherre: stadsfiskal Gustaf Eksandh

Trevåningsbyggnad med inredd vind, butik och restaurang i bottenvåningen. Byggnaden är relativt oförändrad. Mycket av den ursprungliga fasaden finns kvar i oförändrat skick. Stilen är klassiserande med typiska ornamentala detaljer i en mörkare gulbeige färg än fasadputsens ljusare. Fönstren är gröna av korspostmodell. De två södra fönsteraxlarna med gjutjärnsbalkonger byggdes till 1886-87. Bottenvåningens fönster förstörades 1918. 1992 inreddes vinden och takkupor byggdes.

John Ericsson 7, Prästgatan 6

Byggnadsår: 1887-88

Arkitekt: Mauritz Frohm

Byggmästare: okänd

Byggherre: smedmästare Carl Åkerberg

Trevåningsbyggnad med putsklassiserande fasad, huvudsakligen i ursprungligt skick. På bottenvåningen har fönster förstörats vid flera tillfällen, första gången 1914 och senaste gången 1967. Fortfarande finns en del av den rusticerade putsen kvar. Gårdsbyggnaden är en av få kvarvarande och är viktig för gårdsmiljön.

John Ericsson 16, Prästgatan 4

Byggnadsår: 1884

Arkitekt: Mauritz Frohm

Byggmästare: okänd

Byggherre: målarmästare Johan Peter Andersson

Trevåningsbyggnad med inredd vind. Putsen har målats i rosa men ornament och detaljer är välbevarade i grått. Fasadutformningen är typisk för Frohms klassicism. Hela kvarterets norrsida mot Prästgatan är enhetlig. Vindsvåningen inreddes 1959 med stora takkupor. Bottenvåningens fönster förstörades 1936. På ursprungsritningen från 1883 fanns inga balkonger.

John Ericsson 26, Järnvägsgatan 21, Prästgatan 2

Byggnadsår: 1884

Arkitekt: Mauritz Frohm

Byggmästare: A P Andersson

Byggherre: tandläkare Erik Bogren respektive byggmästare A P Andersson

Fastigheten är uppförd i två etapper, hörnhuset först, och året efter en utvidgning med fyra fönsteraxlar mot Järnvägsgatan. Idag finns en skillnad

i färg mellan byggnadsdelarna. Huset är uppfört i tre våningar med en åttkantig tornbyggnad i gathörnet med rundbågiga fönster under kupoltak. Artikulering är klassiserande och välbevarad. Bottenvåningen är mer förändrad genom skyltfönsterförstoring.

John Ericsson 28 (del av), Prästgatan 8, Bruksgatan 32

Byggnadsår: 1888-89

Arkitekt: Mauritz Frohm

Byggmästare: Anders J Wilson

Byggherre: påbörjat av målarmästare S J Hedlund, avslutat av byggmästare A J Wilson

Hörnhuset i tre våningar med senare tillkommen mansardvåning, putsat i klassiserande stil, bottenvåningen klädd med svarta skifferplattor. Huset uppfördes med ett hörntorn men detta integrerades i mansardvåningen som byggdes till senare. Bottenvåningen förändrades 1959 med fönsterförstoringar och nytt fasadmateriäl. Trots detta finns relativt mycket av ursprungsintrycket kvar.

Övrig bebyggelse:

John Ericsson 2, Järnvägsgatan 23

Byggnadsår: 1877-78

Arkitekt: ritaren Carl Oscar Lindroth

Byggmästare: Nils Lundberg

Byggherre: Helsingborgs Jern- och Lerkärlsfabriks AB

Byggnadens yttre tillkom 1953 då en femte våning byggdes på och fasadutformningen ändrades. Den ursprungligt oputsade tegelfasaden hade putsats över redan 1918. Fönsteröppningarna är kvar på ursprunglig plats och mittaxeln med mindre mellanrum mellan fönstren låter ana ett ursprungligen framhävt mittparti med smidesbalkonger. Bottenvåningen är klädd med svarta skifferplattor.

John Ericsson 3, Järnvägsgatan 25

Byggnadsår: 1881-82

Arkitekt: Mauritz Frohm

Byggmästare: okänd

Byggherre: Helsingborgs Jern- och Lerkärlsfabriks AB

Fyrvåningsbyggnad med inredd vind, butik och restaurang i bottenplanet. Fasaden är putsad och betydligt förenklad jämfört med den ursprungliga utformningen. Ursprungsfasaden var murad och hade endast dekor och listverk i puts. Dekoren togs bort 1948 i samband med att bottenvåningen kläddes med sten och resten av fasaden putsades i nuvarande enkla stil.

John Ericsson 28 (del av), Prästgatan 8, Bruksgatan 32

John Ericsson 2, Järnvägsgatan 23

John Ericsson 3, Järnvägsgatan 25